

Evaluatie nationale strategie voor duurzame programma's in de groente- en fruitsector

2009-2011

29 oktober 2012
Projectcode 2275000524
LEI Wageningen UR, Den Haag

Evaluatie nationale strategie voor duurzame programma's in de groente- en fruitsector

2009-2011

R. Stokkers

G.D. Jukema

R.W. van der Meer

P.X. Smit

G.S. Venema

29 oktober 2012

LEI-publicatie 12-112

Projectcode 2275000524

LEI Wageningen UR, Den Haag

INHOUDSOPGAVE

1	Samenvatting	4
1.1	Belangrijkste bevindingen van de evaluatie	4
1.2	Conclusies en aanbevelingen	5
2	Inleiding	10
2.1	Doel van het verslag	10
2.2	Structuur van het verslag	10
3	Context van de evaluatie	11
4	Methodologie	16
5	Antwoorden op evaluatievragen	21
5.1	Evaluatievragen met betrekking tot specifieke maatregelen in het kader van de nationale strategie	21
5.1.1	Op productieplanning gerichte acties	21
5.1.2	Op verbetering of handhaving van de productkwaliteit gerichte acties	22
5.1.3	Op afzetverbetering gerichte acties	24
5.1.4	Onderzoek en experimentele productie	25
5.1.5	Opleidingsacties en acties ter bevordering van de toegang tot adviesdiensten	27
5.1.6	Instrumenten voor crisispreventie en -beheer	30
5.1.7	Milieuacties	33
5.1.8	Andere acties	37
5.2	Evaluatievragen met betrekking tot de hele nationale strategie	39
5.2.1	Bevordering van de afzet van producten van de leden	39
5.2.2	Ervoor zorgen dat de productie wordt afgestemd op de vraag, wat kwaliteit en hoeveelheden betreft	40
5.2.3	De commerciële waarde van producten opdrijven	41
5.2.4	Productiekosten optimaliseren	43
5.2.5	De concentratie van het aanbod bevorderen	44
5.2.6	Producentenprijzen stabiliseren	45
5.2.7	Het concurrentievermogen vergroten	46
5.2.8	Lidmaatschap van een producentenorganisatie aantrekkelijker maken	48
5.2.9	Behoud en bescherming van het milieu	49
5.3	Aanvullende evaluatievragen door het Productschap Tuinbouw en het Ministerie van EL&I	50
6	Conclusies en aanbevelingen	52
6.1	Conclusies	52
6.1.1	Niveau van benutting van de financiële middelen	52
6.1.2	Gevolgen en impact van de operationele programma's ten opzichte van de door de nationale strategie vastgelegde doelstellingen, streefcijfers en algemene doelstellingen	52

6.1.3	Doeltreffendheid, efficiëntie en nut van de in de uitgevoerde operationele programma's opgenomen maatregelen	52
6.1.4	Algehele doeltreffendheid, efficiëntie en nut van de uitgevoerde operationele programma's	53
6.1.5	Tekortkomingen in de bepaling van doelstellingen, streefcijfers of maatregelen die in aanmerking komen voor steun	54
6.2	Aanbevelingen op basis van de bevindingen van de evaluatie, met inbegrip van mogelijke voorstellen voor aanpassingen aan de nationale strategie en het EU-beleid	54
6.2.1	Aanbevelingen voor het systeem dat is ingevoerd voor de controle en de evaluatie van de nationale strategie	54
6.2.2	Aanbevelingen om de tekortkomingen in de doelstellingen, streefcijfers of maatregelen die werden geselecteerd in het kader van de nationale strategie, aan te pakken en voor de behoefte om nieuwe instrumenten te bepalen	54
6.2.3	Aanbevelingen voor de samenhang en complementariteit met andere nationale en EU-instrumenten (bijvoorbeeld overheidssteun, programma's voor plattelandsontwikkeling, ander nationaal of regionaal beleid.	55
6.2.4	Aanbevelingen voor de opzet van de toekomstige nationale strategie	55
6.2.5	Aanbevelingen voor de opzet van het toekomstige EU-beleid in de groente- en fruitsector (Bijvoorbeeld, waar nodig, aanbevelingen over hoe het systeem eenvoudiger en makkelijker te beheren en te controleren kan worden gemaakt om mogelijke fraude te voorkomen.)	55
7	Bijlagen	57
8	Bronnen	94

1 Samenvatting

1.1 Belangrijkste bevindingen van de evaluatie

Context

Volgens uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 van de Europese Commissie dienen de nationale strategieën voor operationele programma's van telersverenigingen in de groente- en fruitsector tijdens de periode 2009-2013 in het jaar 2012 tussentijds te worden geëvalueerd. Het Ministerie van EL&I en het Productschap Tuinbouw hebben LEI Wageningen UR gevraagd deze evaluatie uit te voeren aan de hand van de leidraad 'Evaluatie van nationale strategieën voor duurzame operationele programma's in de sector groenten en fruit (2012)' (Europese Commissie 2010).

In deze tussentijdse evaluatie van de 'Nationale Strategie voor de operationele programma's van telersverenigingen in Nederland periode 2009-2013' wordt nagegaan in hoeverre en hoe efficiënt en doeltreffend vooruitgang is geboekt met het nastreven van de voor de operationele programma's vastgestelde strategische doelen. De resultaten van deze evaluatie dienen om de kwaliteit van toekomstige nationale strategieën te verbeteren en - met name - vast te stellen of de voor steun in aanmerking komende doelen, streefcijfers of maatregelen misschien niet geheel correct zijn gedefinieerd, dan wel of behoefte bestaat aan nieuwe instrumenten.

Methodologie

De doelen zijn geëvalueerd volgens het gemeenschappelijk model van de interventielogica en aan de hand van de lijst van gemeenschappelijke prestatie-indicatoren en evaluatievragen, zoals aangegeven in de leidraad voor de evaluatie van de Europese Commissie. Nederland heeft in de Nationale Strategie geen aanvullende indicatoren opgenomen. Op het gebied van milieubescherming zijn nauwelijks goede indicatoren en gegevens beschikbaar, alleen ten aanzien van het energieverbruik en de afvalproductie.

De referentie voor de prestatie-indicatoren wordt normaliter berekend als een gemiddelde over de drie jaren voorafgaande aan het nieuw te starten operationeel programma. De start van de lopende operationele programma's van de producentenorganisatie is gespreid over de periode 2006-2009, waardoor van een eenduidige referentie geen sprake is. Bovendien zijn in de Nationale Strategie geen streefwaarden vermeld voor de afzonderlijke prestatie-indicatoren, waardoor een feitelijke beoordeling van de voortgang in de periode 2009-2011 onmogelijk is.

Om de netto-effecten van de GMO-maatregelen te kunnen bepalen, is in dit onderzoek zo mogelijk de totale Nederlandse voedingstuinbouw of de afzonderlijke deelsectoren als referentie genomen. Echter, in Nederland valt bijna 100% van het areaal energie-intensieve teelten (lees glasgroenten) onder de GMO-regeling en bij vollegrondsgroente en fruit respectievelijk ongeveer 40% en 30% van het areaal. Een onafhankelijke referentiegroep voor de energie-intensieve teelten is daarom niet beschikbaar.

Gebruik van de subsidieregeling

Het aantal GMO-erkende producentenorganisaties in Nederland daalde van 21 in 2009 tot 17 in 2011. Twee van deze producentenorganisaties zijn echter aangesloten bij een Belgische unie en worden via België gesubsidieerd. De acht subsidiabele maatregelen in Nederland zijn:

1. Op productieplanning gerichte acties;
2. Op verbetering of handhaving van de productkwaliteit gerichte acties;
3. Op afzetverbetering gerichte acties;
4. Onderzoek en experimentele productie;
5. Opleidingsacties en acties ter bevordering van de toegang tot adviesdiensten;
6. Instrumenten voor crisispreventie en crisisbeheer;

7. Milieuacties;
8. Andere acties.

In de periode 2009-2011 is in totaal ruim 280 miljoen euro aan subsidie verstrekt, waarvan 38% aan milieuacties, 25% aan op afzetverbetering gerichte acties, 15% aan op productkwaliteit gerichte acties en 10% aan op productplanning gerichte acties. De subsidie bedroeg in de periode 2009-2011 gemiddeld 3,9% van de productiewaarde van de deelnemende producentenorganisaties in het voorgaande jaar en lag daarmee dicht tegen het maximumsubsidiepercentage van 4,1%, zoals in de Europese Verordening is vastgesteld.

De meeste subsidie is verstrekt voor het aankopen van vaste activa, namelijk 120 miljoen euro ofwel 43% van het totale GMO-budget. Daartegenover is door de producentenorganisaties en hun leden voor bijna 200 miljoen euro geïnvesteerd. De subsidie op vaste activa bedraagt daarom momenteel ruim meer dan 50% van de aanschafkosten. Dit is mogelijk doordat in de periode 2009-2011 *meer* ten laste is gebracht van de GMO-regeling dan daadwerkelijk is geïnvesteerd.

1.2 Conclusies en aanbevelingen

Gebruik van en behoefte aan de acht afzonderlijke maatregelen

- De subsidie voor *productieplanning* is in de periode 2009-2011 gestegen van 9 tot 12% van het totale GMO-budget. Dat duidt erop dat de deze maatregel (nog steeds) aansluit bij de behoeften van de producentenorganisaties.
- De subsidie voor *productkwaliteit* is in de periode 2009-2011 afgenomen van 18 tot 13% van het totale budget. De behoefte aan deze maatregel lijkt af te nemen, wat gezien het feit dat vrijwel alle producten onder kwaliteitscertificaten worden verkocht ook niet zo verwonderlijk is.
- De subsidie voor *afzetverbetering* bedraagt elk jaar 25% van het totale GMO-budget, waarvan driekwart wordt besteed aan de verwerving van vaste activa. Aan activiteiten op het gebied van afzetbevordering en communicatie (inclusief crisispreventie en -beheer) wordt relatief zeer weinig subsidie besteed; afgezet tegen de totale productiewaarde gaat het slechts om 0,23%. Daar komt dan nog wel een eigen bijdrage van 0,23% van de producentenorganisaties bij.
Overigens worden niet alle afzetbevorderende activiteiten onder de GMO-regeling gebracht, vanwege onduidelijkheid in de interpretatie van de GMO-regelgeving. Dat geldt bijvoorbeeld voor acties die zijn ontwikkeld in overleg met de supermarkten.
- De subsidie voor *onderzoek en experimentele productie* is in de periode 2009-2011 afgenomen van 1,6% tot 0,5% van het totale budget en de behoefte aan deze maatregel lijkt dus af te nemen.
- De subsidie voor *opleiding en adviesdiensten* vraagt slechts 1,3% van het totale GMO-budget, maar de behoefte aan deze maatregel is wel voortdurend aanwezig.
- De subsidie voor *crisispreventie en -beheer* bedroeg in 2009 en 2010 ongeveer 3% van het totale budget, maar liep als gevolg van de incidentele beheersmaatregelen tijdens de EHEC-crisis in 2011 op tot 9%. Er wordt ruimschoots gebruik gemaakt van de oogstverzekering; 70% van de totale productiewaarde is verzekerd. Ondanks de beperkte openstelling qua producten en periode is in 2011 ruim 2% van het (geraamde) productievolume uit de markt genomen of groen/niet geoogst, waardoor de gevolgen van de afzetproblemen zijn beperkt.
- De subsidie voor *milieuacties* is afgenomen van 40-45% van het totale GMO-budget in 2009 en 2010 tot 30% in 2011. De lage inkomens en slechte vermogenspositie van ondernemers zorgden de laatste jaren voor een rem op milieu-investeringen. Bovendien waren sommige milieuvriendelijke technieken nog onvoldoende ontwikkeld en/of kostprijsverhogend, waardoor al geplande investeringen niet zijn doorgevoerd.
- De subsidie voor de categorie *andere acties* bedroeg in de periode 2009-2011 gemiddeld 4,5% van het totale budget en de behoefte aan deze categorie schommelt sterk tussen de jaren.

Effecten ofwel impact van de duurzame operationele programma's van de producentenorganisaties

- De *hoeveelheid* door de producentenorganisaties *in de handel gebrachte producten* lag in de periode 2009-2011 bijna 200 miljoen kg ofwel ruim 7% hoger dan in de referentieperiode 2006-2008. Gerelateerd aan het totale handelsvolume groente en fruit in Nederland is het aandeel van de producentenorganisaties echter met 1,5% gestegen.
- Het *aandeel* van de hoeveelheid *producten onder specifieke kwaliteitsregelingen* als GlobalGAP, Skal en Milieukeur is in de periode 2009-2011 onveranderd ten opzichte van de referentieperiode 2006-2008 en bedraagt gemiddeld 98%.
- De *totale waarde* van door de producentenorganisaties *in de handel gebrachte producten* lag in de periode 2009-2011 gemiddeld 90 miljoen euro ofwel 4% hoger dan in de referentieperiode 2006-2008. Gerelateerd aan de totale productiewaarde van Nederlandse groente en fruit is het aandeel van de producentenorganisaties 8 à 9 procentpunten gestegen. Er kunnen echter methodische vraagtekens worden gesteld bij de betrouwbaarheid van deze benadering door verschillen in referentie jaren tussen de producentenorganisaties.
- Gezien de ontwikkeling van de hoeveelheid en totale waarde van door de producentenorganisaties in de handel gebrachte producten is de *waarde per eenheid product* (de producentenprijs) per saldo gedaald met 3% ten opzichte van de referentie.
- Het *aantal* bij een producentenorganisatie *aangesloten groente- en fruitproducenten* is in de periode 2008-2011 voortdurend gedaald als gevolg van concentratie en schaalvergroting. In de periode 2009-2011 lag het aantal aangesloten leden gemiddeld 12% lager dan in de referentieperiode 2006-2008. Deze ontwikkeling is vrijwel overeenkomstig de landelijke trend.
- Het totale *areaal groente en fruit van de leden* van de producentenorganisaties is met ruim 6% gedaald van gemiddeld 32.500 ha in de referentieperiode 2006-2008 naar 30.500 ha in de periode 2009-2011. Landelijk is het areaal groente en fruit vrijwel onveranderd gebleven. Per saldo verloopt de schaalvergroting en concentratie bij de producentenorganisaties en hun leden dus minder voorspoedig dan in de totale Nederlandse land- en tuinbouw.
- De *prijsfluctuaties van groente en fruit* van de Nederlandse producentenorganisaties bedroeg in de periode 2009-2011 ongeveer 20%. Dat is vergelijkbaar met de prijsschommelingen van verse groente en fruit uit Nederland en Spanje in de periode 2005-2010, maar bijna het dubbele van de fluctuaties in Frankrijk en Italië. Een verklaring voor dit verschil is de grote afhankelijkheid van Nederland en Spanje van de export.
- Het *concurrentievermogen van de Nederlandse producentenorganisaties* onderling, als gekenmerkt door hun aandeel in de totale productiewaarde, is in grote lijnen onveranderd. De top-3 heeft nog steeds een marktaandeel van 64%.
- Het *concurrentievermogen van de Nederlandse groente- en fruitsector* ten opzichte van de andere landen van de Europese Unie is wel veranderd. In de periode 2000-2010 is de Nederlandse concurrentiepositie bij verse groente verslechterd, maar bij vers fruit beduidend verbeterd ten opzichte van het Europese gemiddelde.
- De *aantrekkelijkheid van het lidmaatschap van een producentenorganisatie* is in de periode 2009-2011 niet verbeterd of verslechterd. Het aandeel van de leden van de producentenorganisaties in het aantal groente- en fruitproducenten en het areaal en handelsvolume groente en fruit in Nederland schommelt vrijwel onveranderd tussen de 63 en 68%.
- Voor zover er duurzaamheidsindicatoren bekend zijn, is de *duurzaamheid van de productie* bij de leden van de producentenorganisaties niet of nauwelijks verbeterd, maar dat heeft vooral ook te maken met het al hoge niveau van duurzaamheid. Bij de directe milieueffecten is het energieverbruik van de leden in de referentieperiode niet bekend en is het verbruik van verpakkingen per kg product met 3,6% gestegen.
- Het *areaal biologische groente en fruit* bij de leden van de producentenorganisaties is absoluut weliswaar met 7,6% toegenomen, maar deze groei blijft fors achter bij de landelijke ontwikkeling. Het *areaal geïntegreerde groente- en fruitproductie* daalde absoluut gezien met 5,5%. Echter, gerelateerd aan het totale areaal groente en fruit van de aangesloten leden is het aandeel biologisch gestegen van 6,5% naar 7,5% en het aandeel geïntegreerd vrijwel onveranderd gebleven op 90%. Het aandeel biologisch plus geïntegreerd in het totale areaal groente en fruit is dus bijna 100%.

Doeltreffendheid en efficiëntie van de in operationele programma's opgenomen maatregelen

- *Onderzoek en experimentele productie:* In de periode 2009-2011 is hiervoor 2,6 miljoen euro subsidie verstrekt en het heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van 49 nieuwe technieken, procedés en/of producten. De technische en economische prestaties van deze innovaties worden echter niet verder gekwantificeerd, waardoor het netto-effect van deze maatregel niet kan worden beoordeeld.
 - *Opleiding en advies:* In de periode 2009-2011 is hiervoor 3,5 miljoen euro subsidie verstrekt en daarvoor zijn bijna 70.000 opleidingsdagen verzorgd, hebben jaarlijks ruim 600 mensen een opleidingsprogramma gevolgd en hebben jaarlijks 1.200 bedrijven adviesdiensten ingeschakeld. In hoeverre dat heeft geleid tot meer kennis over duurzame productie en zodoende een beperking van milieueffecten, is vanwege het gecombineerde effect met milieuocties zonder verder onderzoek onmogelijk vast te stellen.
 - *Crisispreventie en -beheer:* In de periode 2009-2011 is hiervoor 14,4 miljoen euro subsidie verstrekt. Hiervoor is jaarlijks 70% van de productiewaarde verzekerd (kosten 7 miljoen euro), is in 2011 naar schatting 2,2% van het productievolume niet/groen geoogst of uit de handel genomen (kosten 5,7 miljoen euro) en is gedurende 2.414 dagen afzetcampagne gevoerd (kosten 1,6 miljoen euro). Door de voornoemde instrumenten voor crisisbeheer gedurende een beperkte periode open te stellen voor uitsluitend die producten die door de EHEC-crisis het zwaarst werden getroffen, zijn de gevolgen van de afzetproblemen beperkt en is de doeltreffendheid van deze maatregel vergroot.
 - *Milieu (duurzame productie):* In de periode 2009-2011 is hiervoor bijna 106 miljoen euro subsidie verleend. Daarvan is 52 miljoen euro besteed aan de vermindering van de afvalproductie en de verbetering van het afvalbeheer. De hoeveelheid afval per kg product is echter toegenomen, vooral als gevolg van een toenemende consumentenvraag naar verwerkte producten en kleinverpakkingen, en over de milieueffecten van het afvalbeheer zijn geen gegevens bekend. Bijna 44 miljoen euro is besteed aan geïntegreerde productie en 1,8 miljoen euro aan biologische productie. Dat heeft geresulteerd in een aandeel van respectievelijk 90% geïntegreerd en 7,5% biologisch van het totale areaal groente en fruit van de leden van de producentenorganisaties. Ten aanzien van de overige milieueffecten, zoals bodem- en waterbescherming, behoud van de luchtkwaliteit en de matiging van de effecten op klimaatverandering, zijn geen specifieke gegevens voor de producentenorganisaties beschikbaar.
 - *Productieplanning, productkwaliteit, afzetverbetering en andere acties:* In de periode 2009-2011 is voor deze vier maatregelen samen 152 miljoen euro subsidie verstrekt. Dat heeft bijgedragen aan een toename van het handelsvolume met 180 miljoen kilo (+7,3%) en een lichte stijging van het aandeel in het totale handelsvolume groente en fruit in Nederland van 63 naar 64%. Het aandeel van het productievolume dat onder specifieke kwaliteitsregelingen als GlobalGAP, Skal en Milieukeur valt, blijft onverminderd staan op 98%. De productiewaarde is gestegen met 90 miljoen euro (+4,0%). Door de onduidelijkheid over de referentie kan geen uitspraak worden gedaan over de verandering in het aandeel van de totale productiewaarde groente en fruit in Nederland. Over de ontwikkeling van de productiekosten zijn helaas geen gegevens.
- Het netto-effect van alle vier maatregelen samen lijkt dus zeer beperkt te zijn.

Algehele doeltreffendheid en efficiëntie van de operationele programma's ten aanzien van de drie algemene doelstellingen

1. Het concurrentievermogen versterken.

De totale waarde van door de producentenorganisaties in de handel gebrachte producten is met 4% gestegen van 2.240 miljoen euro in de referentieperiode 2006-2008 tot 2.330 miljoen euro in de periode 2009-2011. Als de ontwikkeling van de productiewaarde in de Nederlandse voedingstuinbouw wordt vergeleken met die in de 27 landen van de Europese Unie, dan blijkt de Nederlandse groentesector in de periode 2000-2010 relatief slecht te presteren en de Nederlandse fruitsector beduidend beter dan het gemiddelde van de Europese Unie.
2. De aantrekkelijkheid van het lidmaatschap van producentenorganisaties verbeteren.

Gerelateerd aan het totaal aantal groente- en fruitproducenten in Nederland is het aandeel van de producentenorganisaties onveranderd gebleven op 68%, en gerelateerd aan het areaal groente en fruit in Nederland is het aandeel gedaald van 67% naar 63%. Door de uitgevoerde operationele programma's in

het kader van de Nationale Strategie is het lidmaatschap van de erkende producentenorganisaties niet aantrekkelijker geworden.

3. Het milieu behouden en beschermen.

Van het totale areaal groente en fruit van de leden van de producentenorganisaties wordt 90% geïntegreerd geteeld en 7,5% biologisch. Over de meer directe milieueffecten zijn weinig goede gegevens beschikbaar. Alleen is bekend dat de hoeveelheid afval per kg product is toegenomen, maar over de effecten van het afvalbeheer is niets bekend.

Algemene conclusies ten aanzien van de Nationale Strategie en Europese GMO-regeling

- De eis aan producenten om lid te zijn van slechts één producentenorganisatie vormt een belangrijke beperking voor producenten met diverse groente- en fruitproducten. Dat geldt vooral voor bedrijven die actief zijn in de vollegrondsgroentesector en in mindere mate in de fruitsector. Het is dan namelijk niet altijd mogelijk om voor elke productgroep afzonderlijk de afzet via een op die productgroep gespecialiseerde producentenorganisatie te regelen. Verder is het zeer de vraag in hoeverre producentenorganisaties uniformiteit afdwingen of ruimte laten voor individueel ondernemerschap van de aangesloten groente- en fruitproducenten.
- De administratieve lasten van de producentenorganisaties worden geacht gelijk te zijn aan het forfait voor algemene kosten voor het gebruik van de GMO-regeling en bedroegen maximaal 2% van de totale projectkosten: in de periode 2009-2011 gemiddeld 1,86 miljoen euro per jaar.
- De gemeenschappelijke lijst van prestatie-indicatoren is in het algemeen goed bruikbaar voor het beantwoorden van de evaluatievragen. De indicator productiekosten is echter in Nederland niet geoperationaliseerd vanwege onduidelijkheden over de daartoe behorende kostenposten en de onmogelijkheid om al deze gegevens te verzamelen. Hierdoor is het voor diverse maatregelen en onderliggende activiteiten niet mogelijk om uitspraken te doen over de effectiviteit en efficiëntie van investeringen in de productie- en afzetstructuur en over het concurrentievermogen en inkomen van de leden van de producentenorganisaties. Verder is de set milieu-indicatoren ontoereikend om uitspraken te doen over milieuaspecten als bodembescherming, waterbescherming, matiging van de effecten van klimaatverandering, behoud van de luchtkwaliteit en vermindering van de afvalproductie.
- De vijf strategische doelen uit de Nationale Strategie, te weten 1) schaalvergroting; 2) duurzame productie; 3) diversiteit van het productenpakket; 4) aanpassingen aan de productie- en afzetstructuur; en 5) kostprijsverlaging, zijn niet SMART geformuleerd. Ze zijn in ieder geval onvoldoende Specifiek, niet Meetbaar door het ontbreken van streefwaarden en evenmin Tijdgebonden. De maatregelen die in aanmerking komen voor steun sluiten wel goed aan bij de prioritaire behoeften en strategische doelen uit de Nationale Strategie.

Aanbevelingen voor aanpassingen aan de Nationale Strategie en Europese GMO-regeling

- De behoefte aan maatregelen en nieuwe instrumenten in het kader van de Nationale Strategie dient in overleg met alle belanghebbenden te worden vastgesteld, zoals het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I), het Productschap Tuinbouw PT), de Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO) Nederland, de Nederlands Fruittelers Organisatie (NFO) en de Dutch Producer Association (DPA). Zij dienen daarbij samen zorg te dragen dat ook de doelstellingen in de Nationale Strategie SMART (Specifiek, Meetbaar, Aanvaardbaar, Realistisch, Tijdgebonden) worden geformuleerd. Een ex ante evaluatie kan bij het opstellen van toekomstige nationale strategieën een handig instrument vormen.
- Bij de producentenorganisaties lijkt minder behoefte aan investeringen in een verbetering van de productie- en afzetstructuur, logistiek en geconditioneerde voorzieningen, mede gezien het al hoge kwaliteitsniveau van Nederlandse groenten en fruit. De toekomstige Nationale Strategie zal echter meer gericht moeten worden op product- en marktontwikkeling en activiteiten van individuele producentenorganisaties op het gebied van productinnovatie, afzetbevordering en communicatie, zodat hun aanbod van producten en diensten beter tegemoetkomt aan de wensen van de consument in casu de grote supermarktketens. Het toekomstige EU-beleid voor de groente- en fruitsector moet het daarbij wel mogelijk maken dat producentenorganisaties samen met hun afnemers kunnen werken aan een onderscheidende marktpositie.

- Onderzoek en promotie worden van groter belang door het wegvallen van collectieve financiering door het Productschap Tuinbouw. Daarnaast is blijvende aandacht gewenst voor opleiding en advies, evenals teeltbegeleiding. Milieusubsidies moeten vooral worden gericht op activiteiten waarmee substantiële milieuwinst valt te behalen en die zonder subsidie nog niet rendabel zouden zijn. De lijst met subsidiabele milieu-investeringen kan daartoe drastisch worden ingekort.
- GMO Connection, het geautomatiseerde systeem voor registratie en verslaglegging ten behoeve van de Nationale Strategie, heeft een grote toegevoegde waarde voor producentenorganisaties en hun accountants, maar kan op een aantal punten praktisch worden verbeterd:
 - het voorkomen van een dubbele invoer van gegevens bij onder andere de beschrijving van de geplande activiteiten en resultaten enerzijds en de gerealiseerde activiteiten en resultaten anderzijds;
 - de gebruikersvriendelijkheid en mogelijkheden op het gebied van tekstverwerking en het exporteren van gegevens naar bijvoorbeeld Worddocumenten;
 - een beknopte toelichting bij elk invoerscherm met verwijzing naar de relevante, meest actuele circulaire;
 - toevoeging van een GMO-portaal met alle relevante circulaire en aanvullende communicatie vanuit het Productschap Tuinbouw en een helder overzicht van de deadlines.
- De vertrouwelijkheid van de gegevens van de producentenorganisaties in GMO Connection dient op een goede manier te worden geborgd, bijvoorbeeld via de standaard COS 3402 uit de accountancy.
- De administratieve lasten en uitvoeringskosten van de producentenorganisaties en het Productschap Tuinbouw kunnen worden beperkt door de dataverzameling en -verwerking met betrekking tot de indicatoren grotendeels plaats te laten vinden via de Landbouwtelling van het CBS en een daartoe meer uitgebreide steekproef van groente- en fruitbedrijven in het Bedrijveninformatienet van LEI Wageningen UR. Dit sluit bovendien aan bij de methoden en systemen van dataverzameling en -verwerking van Eurostat en het Farm Accountancy Data Network (FADN), die binnen de Europese Unie breed geaccepteerd en geïmplementeerd zijn.
- De voorgestelde verandering in dataverzameling en -verwerking maakt het ook realistisch om de set van indicatoren op milieugebied uit te breiden tegen relatief geringe extra administratieve lasten. De effecten van de diverse maatregelen en in het bijzonder milieuacties ten aanzien van onder andere bodem- en waterbescherming, matiging van de effecten van klimaatverandering, behoud van de luchtkwaliteit en vermindering van afvalproductie kunnen dan beter worden gekwantificeerd, analoog aan de nationale monitor Duurzame Landbouw in Beeld.

2 Inleiding

2.1 Doel van het verslag

Deze tussentijdse evaluatie van de 'Nationale Strategie voor de operationele programma's van telersverenigingen in Nederland periode 2009-2013' in 2012 heeft tot doel conclusies te trekken die nuttig zijn om de kwaliteit van toekomstige nationale strategieën te verbeteren en - met name - vast te stellen of de voor steun in aanmerking komende doelen, streefcijfers of maatregelen misschien niet geheel correct zijn gedefinieerd, dan wel of er behoefte bestaat aan nieuwe instrumenten.

Er wordt nagegaan in hoeverre en hoe efficiënt en doeltreffend vooruitgang is geboekt met het nastreven van de voor de operationele programma's vastgestelde doelen (zie art. 125, lid 1, van Ver. 543/2011). Vaak worden hiervoor in evaluaties ook de combinaties van de begrippen doeltreffendheid/doelmatigheid of effectiviteit/efficiency gehanteerd. De doelen van de Nationale Strategie worden geëvalueerd aan de hand van de desbetreffende indicatoren in de lijst van gemeenschappelijke prestatie-indicatoren en - in voorkomend geval - aan de hand van aanvullende, in de nationale strategie vastgestelde indicatoren (zie art. 127, lid 1, van Ver. 543/2011).

Dit evaluatieverslag bevat:

- een analyse van:
 - a) het niveau van benutting van de financiële middelen;
 - b) de efficiëntie van de uitgevoerde operationele programma's; en
 - c) de doeltreffendheid van die programma's; en
- een beoordeling van:
 - d) de effecten van de uitgevoerde operationele programma's; en
 - e) de impact van die programma's.

2.2 Structuur van het verslag

Dit rapport volgt de gemeenschappelijke structuur van de evaluatieverslagen, zoals beschreven in de leidraad 'Evaluatie van nationale strategieën voor duurzame operationele programma's in de sector groenten en fruit (2012)' (Europese Commissie, 2010). Het bestaat uit de volgende hoofdstukken:

1. Samenvatting (belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen);
2. Inleiding (doel en structuur van het verslag);
3. Evaluatiecontext (beknopte beschrijving van de context van de Nationale Strategie, subsidiabele maatregelen en benutting door producentenorganisaties, en doel van deze evaluatie);
4. Methodologie (toelichting op de evaluatieopzet en gebruikte methoden);
5. Antwoorden op de evaluatievragen (met betrekking de specifieke maatregelen en de gehele Nationale Strategie);
6. Conclusie en aanbevelingen;
7. Bijlagen;
8. Bronnen.

3 Context van de evaluatie

Nationale Strategie

In juni 2007 hebben de landbouwministers van de Europese Unie (EU) een akkoord bereikt over de hervorming van de Gemeenschappelijke Marktordening (GMO) voor groente en fruit. Producentenorganisaties kunnen met steun van de Europese Unie activiteiten ontplooiën op het gebied van milieu, kwaliteit, biologische productie, energiebesparing, marketing, promotie en productinnovatie. Om deze activiteiten effectiever te laten plaatsvinden, zijn de lidstaten conform Verordening (EG) nr. 1234/2007 van de Raad en Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 van de Commissie verplicht om een Nationale Strategie op te stellen. Het algemene doel van de Nationale Strategie is het motiveren en vastleggen van de prioriteiten, waarmee versterking van het concurrentievermogen van de voedingstuinbouw en verduurzaming van de productie kan worden gerealiseerd.

In 2008 is door Nederland de 'Nationale Strategie voor de operationele programma's van telersverenigingen in Nederland periode 2009-2013' opgesteld. Deze Nationale Strategie omvat een analyse van de uitgangssituatie en bestaat uit het identificeren en evalueren van de behoeften waaraan moet worden voldaan; de rangschikking van deze behoeften naar prioriteit; de via operationele programma's van producentenorganisaties te bereiken doelen om aan deze prioritaire behoeften te voldoen; de verwachte resultaten en de gekwantificeerde streefdoelen ten opzichte van de uitgangssituatie; evenals de selectie van de meest geschikte instrumenten en acties om deze doelen te bereiken.

De Nationale Strategie is daarmee het kader, waaraan de randvoorwaarden voor de erkenning als producentenorganisatie moeten worden getoetst en de zogenoemde operationele programma's van deze producentenorganisaties moeten voldoen. De Nationale Strategie is bestemd voor overeenkomstig artikel 122 van Verordening (EG) nr. 1234/2007 in Nederland erkende producentenorganisaties.

Tussentijdse evaluatie en SWOT-analyse

In 2011 is de Nationale Strategie tussentijds herzien op basis van onder meer een evaluatie van de operationele programma's van de producentenorganisaties tot dan toe en een geactualiseerde sterkte-zwakteanalyse (SWOT) van de groente- en fruitsector (EL&I, 2011).

Uit voornoemde tussentijdse evaluatie blijkt onder andere dat de organisatiegraad van primaire producenten weliswaar hoog is, maar het aantal producentenorganisaties nauwelijks is afgenomen. Het is niet mogelijk gebleken om een sterk blok te vormen tegen de grote supermarktketens. Er zijn dus maatregelen nodig om de samenwerking tussen producentenorganisaties te bevorderen en eventuele belemmeringen die bestaan weg te nemen, zoals bijvoorbeeld bij de vervreemdingstermijn van investeringen waarvoor subsidie is ontvangen.

Daarnaast is het van belang dat inkomensschommelingen bij de primaire producenten worden verminderd, ook in crisissituaties op fytosanitair gebied. In de meest recente jaren is relatief weinig geïnvesteerd in aanbodplanning, promotie, marketing en innovatie. De producentenorganisaties zullen daar in hun operationele programma's meer aandacht aan moeten besteden.

Volgens de SWOT-analyse in de herziene Nationale Strategie heeft de Nederlandse voedingstuinbouw een goede uitgangspositie op de internationale markt. Dat geldt vooral voor de glasgroenteteelt en in mindere mate voor de fruitteelt en de groenteteelt in de vollegrond. Niettemin zijn er enkele trends die om een antwoord vragen. Hoewel de organisatiegraad in Nederland hoog is, is er gezien de concentratie van de vraag in Europa nog te weinig concentratie van het aanbod. De grootschalige (inter)nationale retail en de handel vragen grote, uniforme productpartijen. Daarnaast wenst de handel en retail een divers productenpakket (gemak, gezondheid en smaak). Om op beide eisen in te spelen, is schaalvergroting en samenwerking tussen primaire producenten en producentenorganisaties nodig. Er zijn aanpassingen in de productie- en afzetstructuur nodig door de matige winstgevendheid, de concentratie in de retail en de veranderende markt en omgeving. Bovendien blijven de prijzen van productiefactoren voor Nederlandse

primaire producenten een blijvend nadeel. Ten slotte is het nodig dat duurzaamheid een grote en voortdurende inspanning vraagt van de producenten. De uitdaging voor de bedekte teelten (kassen) ligt daarbij in een verdere beperking van het energiegebruik, het beperken van de CO₂-uitstoot en het tegengaan van lichthinder; voor open teelten ligt de uitdaging primair bij het verminderen van het gebruik aan meststoffen en chemische gewasbeschermingsmiddelen.

Prioritaire behoeften en strategische doelen

Op basis van voornoemde tussentijdse evaluatie en SWOT-analyse zijn in de herziene Nationale Strategie de volgende prioritaire behoeften benoemd voor de Nederlandse voedingstuinbouw en in het bijzonder de primaire productie, zoals bedoeld in artikel 55, lid 2 van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011):

1. Samenwerking;
2. Verbeteren van de afzetstructuur;
3. Duurzaam telen;
4. Productinnovatie en marketing;
5. Logistieke concepten en infrastructuur;
6. Mechanisatie en arbeid;
7. Kwaliteit;
8. Risicobeheer.

Een uitgebreide toelichting op deze prioritaire ontwikkelingen ofwel behoeften staat vermeld in bijlage I.

Daarbij zijn de volgende strategische doelen geformuleerd:

1. Schaalvergroting;
2. Duurzame productie; beperking van de milieueffecten;
3. Diversiteit van het productenpakket;
4. Aanpassingen aan de productie- en afzetstructuur;
5. Kostprijsverlaging.

De voornoemde keuze van prioritaire behoeften en strategische doelen past zodanig in het kader van de GMO-doelstellingen dat Nederlandse producentenorganisaties alle acht maatregelen uit artikel 19, lid 1 sub g) van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 in hun operationele programma op kunnen nemen.

Milieurichtsnoeren

In de Nationale Strategie heeft Nederland ook de milieurichtsnoeren opgenomen, zoals voorgeschreven in artikel 12 van Verordening 1182/2007. De volgende milieurichtsnoeren zijn belangrijk voor Nederland:

1. Maatregelen gericht op vermindering van de uitstoot van broeikasgassen: bijvoorbeeld besparing op het gebruik van fossiele energie, het bevorderen van het gebruik van hernieuwbare energiebronnen, het bevorderen van het gebruik van restwarmte door derden, het gebruik van biobrandstoffen in transport en het bevorderen van collectief vervoer.
 2. Maatregelen gericht op het hergebruik van afvalstoffen, zoals het bevorderen van het gebruik van biomassa voor energieproductie, het bevorderen van recycling van organische en niet-organische stoffen en het meermalig gebruik van verpakkingsmateriaal.
 3. Maatregelen gericht op het voorkomen van emissie naar lucht, water en bodem: bijvoorbeeld het bevorderen van het gebruik van biologische middelen, het bevorderen van precisietoedieningstechnieken en beslissingsondersteunende systemen, het bevorderen van het gesloten maken van teeltsystemen, en het bevorderen van het gebruik van emissiearme spuitapparatuur.
 4. Maatregelen gericht op het bevorderen van geïntegreerde productie (productie volgens GlobalGAP, Milieukeur of gelijkwaardige milieukwaliteitssystemen).
 5. Maatregelen gericht op het bevorderen van omschakeling naar een biologische productiewijze.
- Milieuacties dienen in overeenstemming te zijn met deze milieurichtsnoeren (zie ook bijlage I).

Subsidiabele maatregelen en bijbehorende specifieke types van acties

In tabel 3.1 wordt een overzicht gegeven van het gebruik van de acht subsidiabele maatregelen door Nederlandse producentenorganisaties. Deze maatregelen zijn:

1. Op productieplanning gerichte acties;
2. Op verbetering of handhaving van de productkwaliteit gerichte acties;
3. Op afzetverbetering gerichte acties;
4. Onderzoek en experimentele productie;
5. Opleidingsacties en acties ter bevordering van de toegang tot adviesdiensten;
6. Instrumenten voor crisispreventie en crisisbeheer;
7. Milieuacties;
8. Andere acties.

In bijlage I is het gebruik van de types van acties voor elke afzonderlijke maatregel verder gespecificeerd.

Tabel 3.1 Overzicht van het aantal jaren gebruik van de acht subsidiabele maatregelen door producentenorganisaties in de periode 2009-2011 (elk jaar telt dus voor 1).

Producentenorganisatie	Maatregel								Totaal
	1	2	3	4	5	6	7	8	
Batavia ¹⁾	1	1	1	0	1	1	1	1	7
Best of Four ²⁾	3	3	3	1	3	3	3	3	22
BGB	3	3	3	0	3	3	3	3	21
Coforta	3	3	3	3	3	3	3	3	24
Fossa	3	3	3	0	3	3	3	3	21
FPG	0	3	3	3	3	3	3	3	21
FresQ	3	3	3	3	3	3	3	3	24
Funghi	1	3	3	3	3	3	3	3	22
Komosa	3	3	3	0	3	3	3	3	21
Nautilus	3	3	3	2	3	3	3	3	23
Schakel	3	3	3	3	3	3	3	3	24
Sunquality	2	3	3	0	3	3	3	3	20
Versdirect.nl	0	3	3	3	3	3	3	3	21
Zaltbommel	3	3	3	3	3	3	3	3	24
ZON	3	3	3	2	3	3	3	3	23
Zuid Limburg	3	3	2	2	2	3	3	1	19
Totaal	37	46	45	28	45	46	46	44	337

1) Batavia had in 2009 nog wel een operationeel plan, maar als gevolg van intrekking van de erkenning niet meer in 2010 en 2011.

2) Best of Four is ontstaan uit een fusie van de producentenorganisaties Brassica en Unistar in 2009 met de producentenorganisaties Tradition en Westveg in 2010.

3) Fruitmasters en Zundert zijn aangesloten bij een Belgische unie van producentenorganisaties en hebben aldaar hun operationele plannen ingediend.

Het aantal officieel erkende producentenorganisaties in Nederland daalde van 21 in 2009 tot 17 in 2011 (zie tabel 3.1). Eén producentenorganisatie is per 1 januari 2010 opgeheven en de resterende afname wordt veroorzaakt door een fusie tussen vier producentenorganisaties. Ondanks vele gesprekken en initiatieven is het nog niet tot een verdere samenwerking tussen producentenorganisaties gekomen. Wel kent Nederland sinds 2009 één unie van producentenorganisaties (EL&I, 2011). Ten slotte worden twee producentenorganisaties (Fruitmasters en Zundert) in deze evaluatie buiten beschouwing gelaten, omdat ze

bij een Belgische unie van producentenorganisaties zijn aangesloten, via België worden gesubsidieerd en in het evaluatierapport van België zijn meegenomen.

In tabel 3.2 wordt een overzicht gegeven van de totale subsidie-uitgaven per maatregel in de periode 2009-2011. In totaal is in deze periode ruim 280 miljoen euro aan subsidie verstrekt, waarvan 38% aan milieuacties, 25% aan op afzetverbetering gerichte acties, 15% aan op productkwaliteit gerichte acties en 10% aan op productplanning gerichte acties. Het forfaitair subsidiebedrag is een tegemoetkoming in de algemene kosten voor het gebruik van de subsidieregeling en bedraagt op grond van punt 2, onder a) van bijlage VIII van Verordening (EG) nr. 1580/2007 1% van de totale subsidiabele projectkosten van een producentenorganisatie met een maximum van € 90.000 per jaar. In bijlage I zijn de subsidie-uitgaven verder gespecificeerd naar de types van acties binnen elke afzonderlijke maatregel.

Producentenorganisaties kunnen in totaal maximaal 4,1% van de waarde van de verhandelde productie van hun leden in het voorgaande jaar aan subsidie ontvangen voor de uitvoering van hun operationele plannen op voorwaarde dat zijzelf een vergelijkbare financiële bijdrage leveren. Voor crisismaatregelen is onder voorwaarden een extra subsidie van 0,5% mogelijk. Tabel 3.2 laat zien dat de subsidie in de periode 2009-2011 gemiddeld 3,9% bedroeg van de productiewaarde in het voorgaande jaar van de deelnemende producentenorganisaties.

Tabel 3.2 Overzicht van de totale subsidie-uitgaven aan de acht maatregelen inclusief het forfait voor algemene kosten in de periode 2009-2011 in 1.000 euro.

Maatregel	2009	2010	2011	Totaal	% van totaal
1. Op productieplanning gerichte acties	9.094	7.245	11.938	28.276	10,1%
2. Op verbetering of handhaving van de productkwaliteit gerichte acties	17.611	11.477	13.016	42.104	15,1%
3. Op afzetverbetering gerichte acties	23.929	19.389	25.889	69.206	24,8%
4. Onderzoek en experimentele productie	1.558	474	538	2.570	0,9%
5. Opleidingsacties en acties ter bevordering van de toegang tot adviesdiensten	1.116	1.177	1.209	3.503	1,3%
6. Instrumenten voor crisispreventie en crisisbeheer	2.999	2.784	8.654	14.436	5,2%
7. Milieuacties	39.298	36.310	30.160	105.769	38,0%
8. Andere acties	3.696	1.904	7.176	12.776	4,6%
Subtotaal	99.300	80.760	98.581	278.641	100,0%
Forfait voor algemene kosten	1.009	896	892	2.797	1,0%
Totale uitgaven	100.309	81.656	99.473	281.438	
Subsidie als % omzet in voorgaande jaar	4,1%	3,8%	3,8%	3,9%	

Artikel 55, lid 5 van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 vereist dat de lidstaten in hun Nationale Strategie maximumpercentages per maatregel vaststellen voor financiering uit het fonds om zodoende een passend evenwicht tussen de verschillende maatregelen te bewerkstelligen. Voor de Nederlandse producentenorganisaties gelden hiertoe de volgende regels:

- De maatregelen 1, 2, 3, 4, 5 en 8 mogen ieder afzonderlijk niet meer dan 50% van de kosten van het totale operationele programma uitmaken.
- Op grond van artikel 103 quater lid 2 van Verordening (EG) nr. 1234/2007 mag maatregel 6 maximaal een derde van de kosten het totale operationele programma uitmaken.
- Op grond van artikel 103 quater lid 3 van Verordening (EG) nr. 1234/2007 dient minimaal 10% van de kosten van het totale operationele programma te worden besteed aan maatregel 7, maar op grond van artikel 60, lid 4 van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2007 maximaal 20% aan acties in verband met het milieubeheer van verpakkingen.

Tabel 3.2 laat zien dat aan voornoemde minimum- en maximumpercentages wordt voldaan.

Plattelandsontwikkelingsprogramma's

Het Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 (POP2) is de Nederlandse invulling van de financiële ondersteuningsmogelijkheden die in het Europese plattelandsbeleid worden geboden om het platteland sociaaleconomisch te versterken. Het is de opvolger van het eerste Plattelandsontwikkelingsprogramma 2000-2006. POP2 is gericht op de verbetering van de concurrentiekracht van de landbouw en de kwaliteit van het landelijk gebied en bevat de volgende vier prioriteiten (assen):

1. Het versterken van de concurrentiekracht van de land- en bosbouwsector;
2. Het verbeteren van het milieu en de natuur;
3. Het verbeteren van de leefbaarheid van het platteland en de diversificatie van de plattelandseconomie;
4. Leaderaanpak (plattelandsontwikkeling door lokale actiegroepen).

Deze prioriteiten zijn vertaald in 24 concrete maatregelen, die medegefinancierd worden uit het Europese Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO). Met de maatregelen die onder As 1 zijn opgenomen wil Nederland (1) de fysieke uitrusting en ruimtelijke structuur van de landbouw verbeteren, (2) beter voldoen aan de maatschappelijke randvoorwaarden op het gebied van milieu, waterbeheer, voedselkwaliteit, diergezondheid en dierenwelzijn en (3) het ondernemerschap en het innovatieve vermogen van de agrarische sector (verder) versterken. Het doel van de maatregelen in As 2 is het verhogen van het duurzaam gebruik van landbouwgrond en stimuleert de overheid beheerders van landbouwgrond om hun land zodanig te beheren dat natuur, milieu, landschap en klimaat er baat bij hebben.

De Assen 1 en 2 en bijbehorende maatregelen vertonen sterke overeenkomsten met de Nationale Strategie in kwestie. Met de bevoegde instantie voor POP2, namelijk de Dienst Regelingen van het ministerie van EL&I, zijn daarom afspraken gemaakt om dubbele financiering te voorkomen. Alle maatregelen op het gebied van groente en fruit worden door de Dienst Regelingen voorgelegd aan de bevoegde instantie voor de uitvoering van de marktordening groente en fruit, te weten het Productschap Tuinbouw. Indien de maatregelen eveneens onder de marktordening groente en fruit kunnen vallen, zal het Productschap Tuinbouw adviseren om deze maatregelen niet te aanvaarden in het kader van de plattelandsontwikkeling.

Taakomschrijving, doel en toepassingsgebied van de evaluatie

In 2012 dient de 'Nationale Strategie voor de operationele programma's van telersverenigingen in Nederland periode 2009-2013' in de groente- en fruitsector te worden geëvalueerd, zoals bedoeld in artikel 127, lid 4 sub van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 van de Europese Commissie.

Het Ministerie van EL&I en het Productschap Tuinbouw hebben LEI Wageningen UR gevraagd deze evaluatie uit te voeren aan de hand van de leidraad 'Evaluatie van nationale strategieën voor duurzame operationele programma's in de sector groenten en fruit (2012)' (Europese Commissie 2010).

Volgens de verstrekte opdracht neemt LEI Wageningen UR de voorgeschreven elementen voor haar rekening, die in het hoofdstuk 4 Methodologie nader worden omschreven:

- Interventielogica;
- evaluatievragen en -onderwerpen;
- prestatie-indicatoren;
- bijdragenanalyse; en
- beoordelingscriteria.

De doelen worden geëvalueerd aan de hand van de desbetreffende indicatoren in de lijst van gemeenschappelijke prestatie-indicatoren en - in voorkomend geval - aan de hand van aanvullende, in de nationale strategie vastgestelde indicatoren (zie art. 127, lid 1, van Ver. 543/2011).

4 Methodologie

Interventiologica

Het model van de interventiologica vormt het basisinstrument voor het uitvoeren van deze evaluatie van de Nationale Strategie. Het beschrijft de logische verbanden tussen de verschillende maatregelen en onderliggende subsidiabele acties enerzijds en de operationele, specifieke en algemene doelstellingen van de operationele programma's anderzijds. In dit onderzoek wordt het gemeenschappelijk model van de interventiologica gehanteerd, zoals is opgenomen in bijlage A van de leidraad voor de evaluatie en zoals is weergegeven in figuur 4.1. Dit model vormt de basis voor de evaluatievragen, de definitie van prestatie-indicatoren en het kader voor de bijdragenanalyse.

Evaluatievragen en -onderwerpen

Ten behoeve van een doeltreffende en kwalitatief goede evaluatie dienen precieze en relevante antwoorden te worden gegeven op een reeks duidelijk geformuleerde vragen. In aansluiting op het gemeenschappelijk model van de interventiologica worden in dit onderzoek de gemeenschappelijke evaluatievragen gehanteerd, zoals zijn opgenomen in bijlage B van de leidraad voor de evaluatie.

Deze evaluatievragen omvatten de volgende drie relevante onderwerpen:

- doeltreffendheid: in welke mate worden met een maatregel de beoogde doelstellingen bereikt;
- efficiëntie: had met dezelfde uitgaven meer effect kunnen worden bereikt of hetzelfde effect met minder uitgaven;
- nut van de maatregelen: in welke mate stemmen de gevolgen van de maatregelen overeen met de behoeften, problemen en kwesties die moeten worden aangepakt.

In de evaluatie 2012 betreft dit de kwesties:

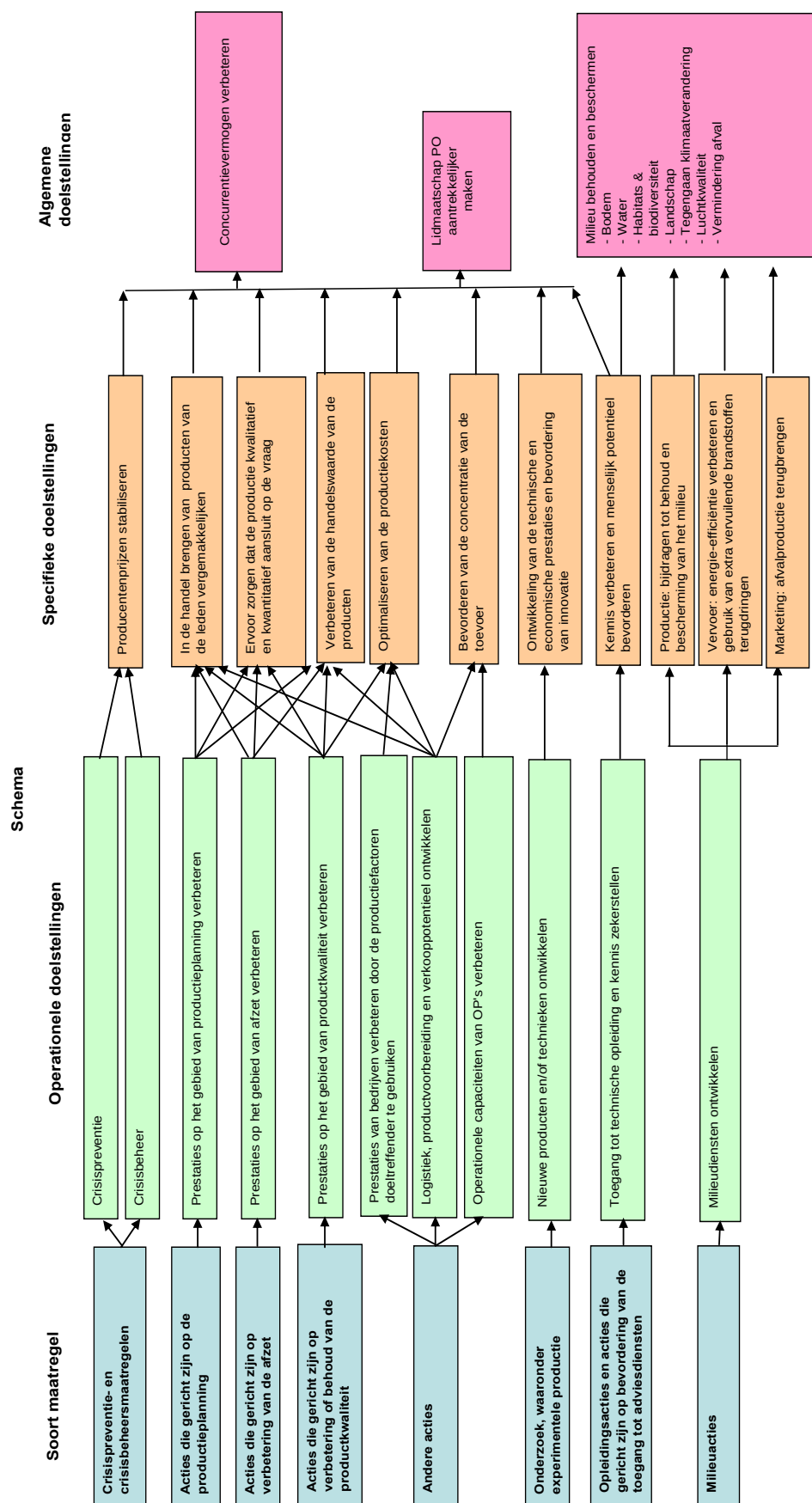
- controleren of de output en resultaten van een bepaalde maatregel/type actie het nut van de maatregel/actie ter discussie stellen;
- de samenhang analyseren tussen maatregelen/types acties binnen de Nationale Strategie voor duurzame operationele programma's en met maatregelen binnen andere plattelandsontwikkelingsprogramma met soortgelijke doelstellingen.

Het Ministerie van EL&I en het Productschap Tuinbouw hebben aanvullend de volgende evaluatievragen gesteld, die in een separate paragraaf zullen worden beantwoord:

- Geef inzicht in de administratieve lasten bij de producentenorganisaties, die voortvloeien uit de GMO groente en fruit;
- Geef een oordeel over de bruikbaarheid van het samenstel van indicatoren en de relevantie van de onderdelen tegen de achtergrond van de administratieve lasten;
- Geef aanbevelingen hoe de administratieve lasten en uitvoeringskosten verminderd kunnen worden;
- Geef een kwalitatief oordeel over het afzetmodel vanuit de verordening in relatie tot de huidige praktijk en signaleer knelpunten tussen theorie en praktijk.

Figuur 4.1 Gemeenschappelijk model van de interventielogica

CONTROLE EN EVALUATIE VAN OPERATIONELE PROGRAMMA'S IN DE FRUIT- EN GROENTESECTOR

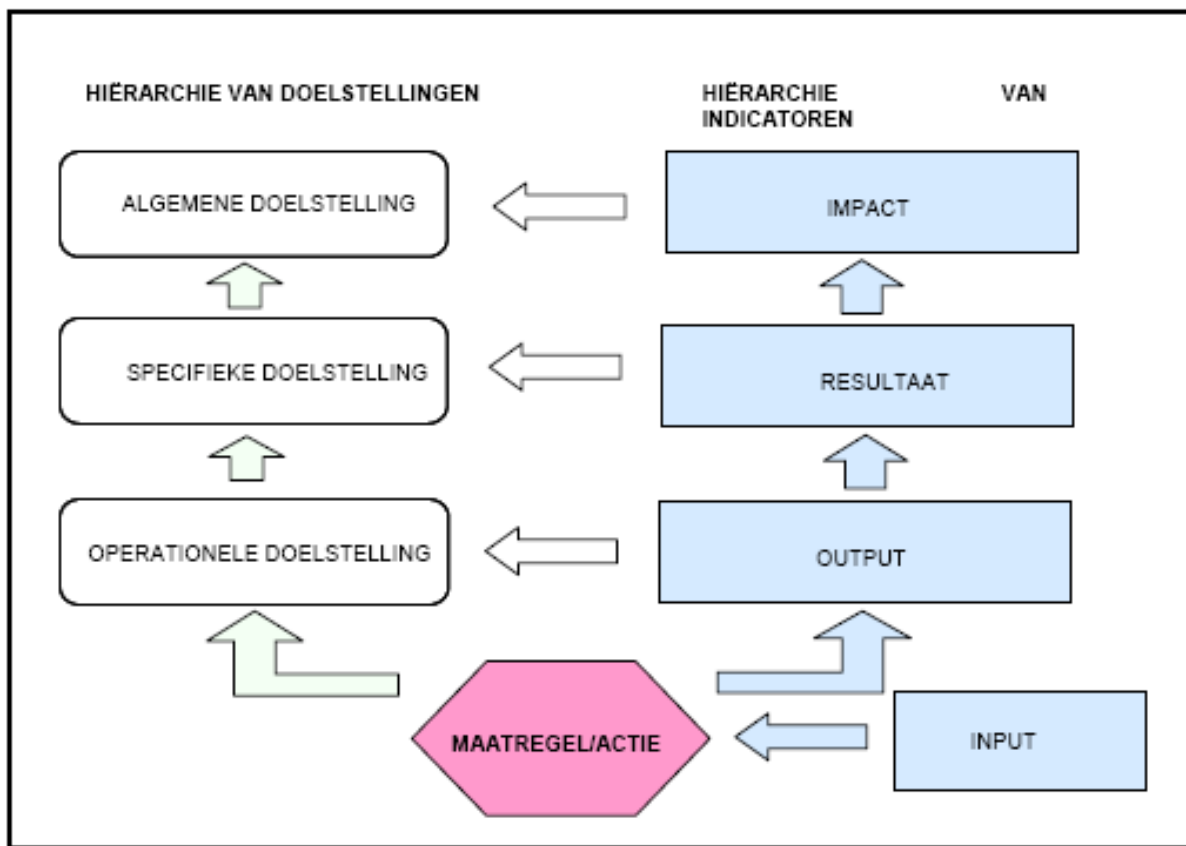
Benadering voor het beantwoorden van evaluatievragen

De antwoorden op evaluatievragen hebben doorgaans drie dimensies:

- omschrijvend: wat is er gebeurd?
- oorzakelijk: in welke mate is wat er is gebeurd werkelijk een gevolg van de overwogen interventie?
- normatief: is het effect dat aan de interventie kan worden toegeschreven toereikend?

Voor het vaststellen van de relevante prestatie-indicatoren voor de evaluatie dient de "hiërarchie van doelstellingen", die de operationele, specifieke en algemene doelstellingen van elke maatregel koppelt aan een "hiërarchie van indicatoren" (zie figuur 4.2). De prestatie-indicatoren worden gebruikt om op elk niveau (output, resultaat, impact) te beoordelen in welke mate de verwachte operationele doelstellingen van elke maatregel en de specifieke en algemene doelstellingen van de operationele programma's worden behaald.

Figuur 4.2 Hiërarchie van doelstellingen en hiërarchie van indicatoren.

De lijst van (gemeenschappelijke) prestatie-indicatoren is vastgelegd in bijlage VIII van Verordening 543/2011. Nederland heeft geen aanvullende prestatie-indicatoren opgenomen in de Nationale Strategie. De lidstaten moeten de prestatie-indicatoren jaarlijks voor 15 november indienen bij de Europese Commissie en de deelnemende producentenorganisaties leveren daartoe jaarlijks hun rapportages aan bij de bevoegde autoriteiten. In Nederland is het Productschap Tuinbouw (PT) bevoegd tot het verzamelen en verwerken van de jaarrapportages van de deelnemende producentenorganisaties en verantwoordelijk voor de kwaliteit en betrouwbaarheid van de verstrekte gegevens.

LEI Wageningen UR is door het Productschap Tuinbouw geautoriseerd om de verzamelde gegevens en jaarrapportages van de producentenorganisaties over de periode 2008-2011 in te zien via het monitoringssysteem GMO Connection. In dit onderzoek zijn de gegevens van de producentenorganisaties hoofdzakelijk op geaggregeerd niveau geanalyseerd. Afhankelijk van de benodigde diepgang voor de beantwoording van de evaluatievragen, zijn voor een kwalitatieve beoordeling de data van een beperkt

aantal producentenorganisaties in meer detail bestudeerd. Bovendien is gebruik gemaakt van de studie van Bunte et al. (2011), waarin drie erkende producentenverenigingen (FreshQ, Komosa en Fruitmasters) zijn geïnterviewd over de manier waarop zij invulling proberen te geven aan de GMO-doelstellingen. Vanwege de beperkte doorlooptijd zijn geen extra interviews uitgevoerd om aanvullende informatie te verzamelen.

In de Nationale Strategie zijn geen streefwaarden vermeld voor de afzonderlijke prestatie-indicatoren, waardoor een feitelijke beoordeling van de voortgang in de periode 2009-2011 onmogelijk is.

Bijdragenanalyse

Voor zover mogelijk is in de bijdragenanalyse nagegaan in welke mate de waargenomen veranderingen (bruto-effecten) - gemeten door de indicatoren voor output, resultaat en impact - worden veroorzaakt door de uitgevoerde interventies. De referentie voor deze indicatoren wordt normaliter berekend als een gemiddelde over de drie aan het nieuw te starten operationeel programma voorafgaande jaren. Indien dus een producentenorganisatie in 2009 is begonnen aan een nieuw operationeel programma van drie jaar, dan dient de referentie zo mogelijk gebaseerd te zijn op de jaren 2006-2008, maar in ieder geval ten minste op één jaar (2008). Echter, het merendeel van de producentenorganisaties zijn hun operationele programma's al begonnen in de jaren 2006-2008, waardoor de referentieperiode in principe ook naar voren is verschoven. Dit is een complicerende factor voor de analyse.

Het beoordelen van de netto-effecten ten gevolge van de uitgevoerde operationele programma's en toe te schrijven aan elk van de maatregelen, is eveneens een belangrijk element in deze evaluatie. Op deze wijze kunnen mogelijke interacties met andere maatregelen binnen en buiten de operationele programma's en/of door externe invloeden worden geëlimineerd. Bij de beoordeling van de netto-effecten van de uitgevoerde maatregelen dient ook rekening gehouden te worden met buitenkanseffecten, die zich ook zouden hebben voorgedaan als er geen interventie had plaatsgevonden. Om de netto-effecten te bepalen zijn in dit onderzoek de totale Nederlandse voedingstuinbouw of afzonderlijke deelsectoren als referentie genomen, tenminste voor zover daarvoor data beschikbaar waren.

De tabellen 4.1 en 4.2 geven een indruk van het aandeel van de deelnemende producentenorganisaties in het totale areaal en de totale productie in Nederland volgens het CBS. In bijlage II zijn gedetailleerde cijfers voor de afzonderlijke gewassen opgenomen.

Tabel 4.1 Aandeel producentenorganisaties in het areaal volgens de CBS-landbouwtelling (in %) in de periode 2008-2011, weergegeven als gewogen gemiddelden per gewasgroep.

Gewasgroep	2008	2009	2010	2011
Energie-intensieve teelten ¹⁾	105	106	104	102
Vollegrondsgroenten ²⁾	36	37	38	36
Fruit ³⁾	30	28	28	30

1) Exclusief witlof en champignons; een dekkingsgraad groter dan 100% is mogelijk door het lidmaatschap van buitenlandse primaire producenten.

2) Exclusief ui.

3) Exclusief Fruitmasters, die bij een Belgische unie van producentenorganisaties is aangesloten.

Tabel 4.2 Aandeel producentenorganisaties in de productie volgens de CBS-landbouwtelling (in %) in de periode 2008-2011, weergegeven als gewogen gemiddelden per gewasgroep.

Gewasgroep	2008	2009	2010	2011
Energie-intensieve teelten	95	98	97	97
Vollegrondsgroenten ¹⁾	27	24	24	28
Hardfruit ²⁾	32	25	33	27

1) Exclusief ui.

2) Exclusief Fruitmasters, die bij een Belgische unie van producentenorganisaties is aangesloten.

Uit de tabellen 4.1 en 4.2 blijkt dat de producentenorganisaties een grote dekking hebben in het areaal (circa 100%) en de productie (circa 95%) van de energie-intensieve teelten (lees glasgroenten). Een dekkingsgraad groter dan 100% is in deze mogelijk, omdat ook buitenlandse primaire producenten lid kunnen zijn van Nederlandse producentenorganisaties. In 2009 ging het daarbij om ongeveer 210 teeltbedrijven, voornamelijk afkomstig uit België en Duitsland. Methodisch gezien is een onafhankelijke referentie voor de energie-intensieve teelten door de vrijwel volledige dekking onmogelijk.

Bij de vollegrondsgroenten is de dekking van areaal en productie door de deelnemende producentenorganisaties met respectievelijk ongeveer 40% en 30% behoorlijk. Bij fruit is het aandeel van de producentenorganisaties in zowel het areaal als de productie ongeveer 30%. Daarbij dient opgemerkt te worden dat Fruitmasters is aangesloten bij een Belgische unie van producentenorganisaties en een marktaandeel in het Nederlandse fruit heeft van naar schatting 20 à 30%.

Tijdens de uitvoering van het onderzoek is gebleken dat het veelal niet mogelijk is de effecten van de afzonderlijke maatregelen op het niveau van resultaat- en impactindicatoren goed te scheiden. De waargenomen veranderingen op deze niveaus zijn namelijk veelal het gevolg van meerdere maatregelen.

5 Antwoorden op evaluatievragen

5.1 Evaluatievragen met betrekking tot specifieke maatregelen in het kader van de nationale strategie

5.1.1 Op productieplanning gerichte acties

Interpretatie en begrip

Verbetering van de productieplanning past binnen het strategische doel 'aanpassingen aan de productie- en afzetstructuur', zoals genoemd in de herziene Nationale Strategie. Door een verbetering van de planning zijn de producenten binnen een producentenorganisatie beter in staat om hun afzet te bundelen en een breder assortiment en kortere levertijden te bieden. Hierdoor kunnen ze ook beter voldoen aan de vraag naar concentratie door de retail, wat zich uiteindelijk kan uiten in betere relaties met vaste klanten en een hogere marge. Er worden in de Nationale Strategie echter geen kwantitatieve streefwaarden genoemd met betrekking tot de productieplanning.

Evaluatievraag 1.1: In welke mate hebben de op productieplanning gerichte acties bijgedragen tot het genereren van de prestaties van producentenorganisaties met betrekking tot productieplanning? Gegevens inzake a) het aankopen van vaste activa, b) andere vormen van verwerving van vaste activa en c) andere acties.

Beschrijving outputindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van outputindicatoren zijn er drie geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definities):

- Aantal deelnemende bedrijven. Dit aantal wordt per subactiviteit geregistreerd, maar alleen als de verwerving van vaste activa of de uitvoering van een subactiviteit betrekking heeft op individuele bedrijven of bedrijfslocaties van de leden van de producentenorganisatie. Indien een subactiviteit wordt uitgevoerd op het centrale niveau van een producentenorganisatie en in het geheel niet is toe te rekenen aan individuele bedrijven, dan is het aantal bedrijven nul.
- Aantal ondernomen acties. Dit aantal acties wordt per subactiviteit geregistreerd en komt overeen met het aantal specifieke instrumenten ter verwezenlijking van een bepaald operationeel doel. Als voor een subactiviteit meerdere instrumenten worden gebruikt, wordt elk van deze instrumenten geteld. Als een instrument bij meerdere subactiviteiten wordt gebruikt, dan wordt deze slechts een keer geteld. Voorbeeld: de subactiviteit sorteer- en verpakkinglijnen, met drie specifieke instrumenten a) apparatuur ten behoeve van sorteren en/of b) apparatuur ten behoeve van klein verpakken en/of c) apparatuur ten behoeve van productbewerking (snijden of wassen). Aantal acties is dan 1, 2 of 3.
- Totale waarde van de investeringen. Het aanschafbedrag wordt slechts geregistreerd in het jaar waarin de investering daadwerkelijk is gerealiseerd. Afschrijvingen van investeringen uit voorgaande jaren blijven dus buiten beschouwing. Bij investeringen in termijnen wordt het totale bedrag van de aanschaf alleen in het jaar van de definitieve realisatie meegeteld.

Prestaties

Voor acties gericht op productieplanning is in de periode 2009-2011 ruim 28 miljoen euro subsidie verstrekt (zie tabel 5.1). Dit heeft voornamelijk geleid tot het aankopen van vaste activa. Daarin is bijna 36 miljoen euro geïnvesteerd, waarvan 65% is gesubsidieerd. Aangezien behoudens enkele kleine uitzonderingen maximaal 50% subsidie wordt verstrekt op basis van de ingediende projectkosten, worden verhoudingsgewijs *meer* investeringskosten ten laste gebracht van de GMO-regeling dan er momenteel daadwerkelijk aan nieuwe investeringen wordt uitgegeven. De huidige economische crisis is daar mede debet aan. De input voor andere vormen van verwerving van vaste activa en andere acties vroeg ongeveer 1/5 van de totale subsidie.

Tabel 5.1 Input- en outputindicatoren van alle producentenorganisaties in de periode 2009-2011

	Input	Output		
	Subsidie (mln. euro)	Aantal deelnemende bedrijven	Aantal acties	Investerings (mln. euro)
Aankoop van vaste activa	23	206	41	36
Andere vormen van verwerving van vaste activa	4	204	26	-
Andere acties	1	1.994	41	-
Totaal	28	2.404	108	36

Evaluatievraag 1.2: In welke mate zijn de acties gericht op productieplanning:

a) afgestemd op de behoeften?

Uit tabel 3.1 blijkt dat 14 van de 16 producentenorganisaties gebruik hebben gemaakt van deze maatregel, waarvan 12 producentenorganisatie ieder jaar acties hebben ondernomen op het gebied van productieplanning. Uit tabel 3.2 is af te leiden dat de uitgaven aan deze maatregel zowel absoluut, maar ook relatief zijn gestegen van 9% in 2009 en 2010 naar 12% in 2011. Dit duidt erop dat de subsidiabele acties (nog steeds) aansluiten bij de behoeften van de producentenorganisaties.

b) samenhangend met andere maatregelen van de nationale strategie?

Er bestaat samenhang met de volgende prioritaire ontwikkelingen uit de herziene Nationale Strategie 'verbeteren van de afzetstructuur' en 'productinnovatie en marketing'. Acties gericht op productieplanning kunnen conflicteren met de prioritaire ontwikkeling 'duurzaam telen (het productieproces)'. Investerings in bijvoorbeeld belichting kunnen leiden tot een hoger energieverbruik en dat strookt niet met de doelstelling om het energieverbruik te verminderen.

c) samenhangend met maatregelen van het/de programma('s) voor plattelandsontwikkeling met dezelfde doelstellingen?

In POP2 zijn vier prioriteiten (assen) vastgesteld (zie blz. 15). As 1 'versterken van de concurrentiekracht van de land- en bosbouwsector' heeft samenhang met de op productieplanning gerichte acties uit de GMO. As 3 'verbeteren van de leefbaarheid van het platteland en diversificatie van de plattelandseconomie' bevat echter doelstellingen, bijvoorbeeld met betrekking tot de diversificatie naar niet-agrarische activiteiten, die in tegenspraak zijn met de doelstelling van schaalvergroting en specialisatie uit de GMO.

5.1.2 Op verbetering of handhaving van de productkwaliteit gerichte acties

Interpretatie en begrip

Verbetering van de productkwaliteit hoort bij de prioritaire behoefte 'kwaliteit' en levert volgens de herziene Nationale Strategie een bijdrage aan de strategische doelen 'diversiteit van het productenpakket' en 'aanpassingen aan de productie- en afzetstructuur'. De huidige consument is veeleisend en het is daarom van levensbelang dat de tuinbouwsector investeert in minimaal handhaving, zo niet in verbetering van de productkwaliteit op het gebied van volksgezondheid, gezondheid van het gewas en het milieu. Daarbij valt te denken aan investeringen in het verkorten van de keten, geconditioneerde voorzieningen en de mogelijkheid tot koelen. Hierdoor blijven producten langer vers en is het ook mogelijk om te wachten op het juiste moment van afzetten. Kwaliteitsregelingen als GlobalGAP, Skal en Milieukeur bieden afnemers de garantie dat de kwaliteit van de producten geborgd is door onafhankelijke controle-instanties. Er worden in de Nationale Strategie echter geen kwantitatieve streefwaarden genoemd met betrekking tot de productkwaliteit.

Evaluatievraag 2.1: In welke mate hebben de op de verbetering of handhaving van de productkwaliteit gerichte acties bijgedragen tot het genereren van prestaties met betrekking tot productkwaliteit?

Gegevens inzake a) het aankopen van vaste activa, b) andere vormen van verwerving van vaste activa en c) andere acties.

Beschrijving outputindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van outputindicatoren zijn er drie geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definities):

- Aantal deelnemende bedrijven. Dit aantal wordt per subactiviteit geregistreerd, maar alleen als de verwerving van vaste activa of de uitvoering van een subactiviteit betrekking heeft op individuele bedrijven of bedrijfslocaties van de leden van de producentenorganisatie. Indien een subactiviteit wordt uitgevoerd op het centrale niveau van een producentenorganisatie en in het geheel niet is toe te rekenen aan individuele bedrijven, dan is het aantal bedrijven nul.
- Aantal ondernomen acties. Dit aantal acties wordt per subactiviteit geregistreerd en komt overeen met het aantal specifieke instrumenten ter verwezenlijking van een bepaald operationeel doel. Als voor een subactiviteit meerdere instrumenten worden gebruikt, wordt elk van deze instrumenten geteld. Als een instrument bij meerdere subactiviteiten wordt gebruikt, dan wordt deze slechts een keer geteld.
- Totale waarde van de investeringen. Het aanschafbedrag wordt slechts geregistreerd in het jaar waarin de investering daadwerkelijk is gerealiseerd. Afschrijvingen van investeringen uit voorgaande jaren blijven dus buiten beschouwing. Bij investeringen in termijnen wordt het totale bedrag van de aanschaf alleen in het jaar van de definitieve realisatie meegeteld.

Prestaties

Voor acties gericht op productkwaliteit is in de periode 2009-2011 ruim 42 miljoen euro subsidie verstrekt (zie tabel 5.2). Dit heeft voornamelijk geleid tot het aankopen van vaste activa. Daarin is voor bijna 47 miljoen euro geïnvesteerd, waarvan 60% is gesubsidieerd. Voor andere acties is 13 miljoen euro uitgetrokken, waarmee 2.255 acties zijn uitgevoerd.

Tabel 5.2 Input- en outputindicatoren van alle producentenorganisaties in de periode 2009-2011.

	Input		Output		
	Subsidie (mln. euro)		Aantal deelnemende bedrijven	Aantal acties	Investerings (mln. euro)
Aankoop van vaste activa	28		3.047	204	47
Andere vormen van verwerving van vaste activa	-		42	16	-
Andere acties	13		13.271	2.255	-
Totaal	42		16.360	2.475	47

Evaluatievraag 2.2: In welke mate zijn op verbetering of handhaving van de productkwaliteit gerichte acties:

a) afgestemd op de behoeften?

Uit tabel 3.1 blijkt dat alle erkende producentenorganisaties ieder jaar gebruik hebben gemaakt van deze maatregel en acties hebben ondernomen gericht op verbetering van productkwaliteit. Uit tabel 3.2 is af te leiden dat de uitgaven aan deze maatregel zowel absoluut, maar ook relatief zijn afgenomen van 18% in 2009 tot 13% in 2011. Het lijkt erop dat de behoefte aan subsidiabele acties op het gebied van productkwaliteit afneemt. Dit is gezien het feit dat vrijwel alle producten onder kwaliteitscertificaten worden verkocht ook niet zo verwonderlijk.

b) samenhangend met andere maatregelen van de nationale strategie?

'Kwaliteit' is één van de prioritaire ontwikkelingen die wordt genoemd in de herziene Nationale Strategie. Ook sluit het aan bij de prioritaire ontwikkeling 'duurzaam telen (het productieproces)'. Tracking and tracing is een van de mogelijkheden om de productkwaliteit en -veiligheid te borgen en de consument een goed product te garanderen.

c) samenhangend met maatregelen van het/de programma('s) voor plattelandsontwikkeling met dezelfde doelstellingen?

Er is een samenhang met de maatregel 'deelname door landbouwers aan voedselkwaliteitsregelingen', zoals opgenomen in as 1 'versterken van de concurrentiekracht van de land- en bosbouwsector' uit POP2 (zie blz. 15).

5.1.3 Op afzetverbetering gerichte acties

Interpretatie en begrip

Afzetbevordering hoort volgens de herziene Nationale Strategie bij de prioritaire behoeften 'verbetering van de afzetstructuur' en 'productinnovatie en marketing'. Uit de SWOT-analyse komen de volgende zwakke punten van de Nederlandse voedingstuinbouw naar voren: sterke prijsschommelingen bij overproductie, stagnerende groei van de afzet, dalende prijzen en een negatief imago. Acties gericht op het bevorderen van de afzet leveren een bijdrage aan de strategische doelen 'aanpassingen aan de productie- en afzetstructuur' en 'diversiteit van het productenpakket', waardoor de vraag op peil kan worden gehouden of zelfs verbeterd. Er worden in de Nationale Strategie echter geen kwantitatieve streefwaarden genoemd met betrekking tot afzetbevorderings- en communicatieactiviteiten.

Evaluatievraag 3.1: In welke mate hebben de op afzetverbetering gerichte acties bijgedragen tot het genereren van prestaties met betrekking tot de afzet van producten?

Gegevens met betrekking tot a) de aankoop van vaste activa, b) een andere vorm van verwerving van vaste activa, c) afzetbevorderings- en communicatieactiviteiten en d) andere acties.

Beschrijving outputindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van outputindicatoren zijn er drie geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definities):

- Aantal deelnemende bedrijven. Dit aantal wordt per subactiviteit geregistreerd, maar alleen als de verwerving van vaste activa of de uitvoering van een subactiviteit betrekking heeft op individuele bedrijven of bedrijfslocaties van de leden van de producentenorganisatie. Indien een subactiviteit wordt uitgevoerd op het centrale niveau van een producentenorganisatie en in het geheel niet is toe te rekenen aan individuele bedrijven, dan is het aantal bedrijven nul.
- Aantal ondernomen acties. Dit aantal acties wordt per subactiviteit geregistreerd en komt overeen met het aantal specifieke instrumenten ter verwezenlijking van een bepaald operationeel doel. Als voor een subactiviteit meerdere instrumenten worden gebruikt, wordt elk van deze instrumenten geteld. Als een instrument bij meerdere subactiviteiten wordt gebruikt, dan wordt deze slechts een keer geteld. Bij afzetbevorderings- en communicatieactiviteiten geldt elke dag van een afzetbevorderingscampagne als één actie. In geval van een doorlopende campagne is het aantal dagen in een jaar maximaal 365 dagen. Laatstgenoemde geldt bijvoorbeeld ook voor een permanente website.
- Totale waarde van de investeringen. Het aanschafbedrag wordt slechts geregistreerd in het jaar waarin de investering daadwerkelijk is gerealiseerd. Afschrijvingen van investeringen uit voorgaande jaren blijven dus buiten beschouwing. Bij investeringen in termijnen wordt het totale bedrag van de aanschaf alleen in het jaar van de definitieve realisatie meegeteld.

Prestaties

Voor acties gericht op afzetverbetering is in de periode 2009-2011 ruim 69 miljoen euro subsidie verstrekt (zie tabel 5.3). Dit heeft voornamelijk geleid tot het aankopen van vaste activa. Daarin is voor 93 miljoen euro geïnvesteerd, waarvan 57% is gesubsidieerd. Voor andere vormen van verwerving van vaste activa en afzetbevorderings- en communicatieactiviteiten bestaat relatief weinig belangstelling.

De eigen bijdrage plus subsidie aan afzetbevordering en communicatie bedraagt 0,32% van de totale productiewaarde. Overigens wordt door de producenten(organisaties) ook buiten de GMO-regeling om geïnvesteerd in promotieactiviteiten. Voor andere acties is 11 miljoen euro uitgetrokken en daar waren ruim 400 individuele bedrijven bij betrokken.

Tabel 5.3 Input- en outputindicatoren van alle producentenorganisaties in de periode 2009-2011.

	Input	Output		
	Subsidie (mln. euro)	Aantal deelnemende bedrijven	Aantal acties	Investerings (mln. euro)
Aankoop van vaste activa	53	840	165	93
Andere vormen van verwerving van vaste activa	2	3	13	-
Afzetbevorderings- en communicatieactiviteiten ¹⁾	4	5	21.435	-
Andere acties	11	413	68	-
Totaal	69	1.261	21.681	93

1) Behalve in verband met crisispreventie en -beheer.

Evaluatievraag 3.2: In welke mate zijn de op afzetverbetering gerichte acties:

a) afgestemd op de behoeften?

- Uit tabel 3.1 blijkt dat alle erkende producentenorganisaties in vrijwel ieder jaar gebruik hebben gemaakt van deze maatregel en acties hebben ondernomen gericht op verbetering van de afzet. Tabel 3.2 laat zien dat aan deze maatregel in elk jaar 25% van het budget wordt besteed. Er kan daarom worden verondersteld worden dat er continu behoefte is aan subsidiabele acties op het gebied van afzetbevordering. Overigens worden niet alle afzetbevorderende activiteiten onder de GMO-regeling gebracht vanwege onduidelijkheid in de interpretatie van de GMO-regelgeving. Dat geldt onder andere voor acties die zijn ontwikkeld in overleg met de supermarkten.

b) samenhangend met andere maatregelen van de nationale strategie?

'Verbeteren van de afzetstructuur' is één van de prioritaire ontwikkelingen, die wordt genoemd in de herziene Nationale Strategie. Investerings in bijvoorbeeld verpakings- en sorteerlijnen maken ketenverkorting mogelijk. Ketenverkorting is eveneens ook genoemd bij het onderdeel 'kwaliteit' uit de herziene Nationale Strategie. Ook is er een link met de prioritaire ontwikkeling 'productinnovatie en marketing', vooral met betrekking tot marktonderzoek.

c) samenhangend met maatregelen van het/de programma('s) voor plattelandsontwikkeling met dezelfde doelstellingen?

Er is een samenhang met de maatregel 'activiteiten op het gebied van voorlichting en afzetbevordering', zoals opgenomen in as 1 'versterken van de concurrentiekracht van de land- en bosbouwsector' van POP2 (zie blz. 15).

5.1.4 Onderzoek en experimentele productie

Interpretatie en begrip

Onderzoek en experimentele productie passen bij alle prioritaire behoeften volgens de herziene Nationale Strategie, maar leveren vooral een bijdrage aan de strategische doelen 'duurzame productie (beperking milieueffecten)', 'diversiteit van het productenpakket' en 'kostprijsverlaging'. Er worden echter geen concrete streefwaarden opgenomen voor het uitvoeren van onderzoek en experimentele productie. Wel worden in de SWOT-analyse enkele aanvullende kenmerken vermeld:

Kracht	Zwakte
- Innovatievermogen (o.a. oriëntatie op hardware-innovaties) - Hoge kennisintensiteit	- Beperkte innovatie met partijen buiten cluster - Relatief geringe investeringen in R&D
Kans	Bedreiging
- Greenport Holland International: stimuleren export van producten en kennis - Innovatiebeleid (Topsector, o.a. PPS Kas als Energiebron)	Negatieve economische ontwikkelingen in afzetlanden

Evaluatievraag 4.1: In welke mate hebben acties in onderzoek en experimentele productie bijgedragen tot het ontwikkelen van nieuwe producten en/of technieken?

Gegevens inzake a) de aankoop van vaste activa, b) een andere vorm van verwerving van vaste activa en c) andere acties.

Beschrijving outputindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van outputindicatoren zijn er vier geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definities):

- Aantal deelnemende bedrijven. Dit aantal wordt per subactiviteit geregistreerd, maar alleen als de verwerving van vaste activa of de uitvoering van een subactiviteit betrekking heeft op individuele bedrijven of bedrijfslocaties van de leden van de producentenorganisatie. Indien een subactiviteit wordt uitgevoerd op het centrale niveau van een producentenorganisatie en in het geheel niet is toe te rekenen aan individuele bedrijven, dan is het aantal bedrijven nul.
- Aantal deelnemende hectaren. Geregistreerd wordt het totale areaal voor acties met betrekking tot onderzoek of experimentele productie op percelen van aangesloten bedrijven en/of producentenorganisaties. Indien een onderzoek/experiment op een beperkte testlocatie wordt uitgevoerd, dan wordt alleen het betreffende deel van het percelen geteld.
- Aantal ondernomen acties. Dit aantal acties wordt per subactiviteit geregistreerd en komt overeen met het aantal specifieke instrumenten ter verwezenlijking van een bepaald operationeel doel. Als voor een subactiviteit meerdere instrumenten worden gebruikt, wordt elk van deze instrumenten geteld. Als een instrument bij meerdere subactiviteiten wordt gebruikt, dan wordt deze slechts een keer geteld.
- Totale waarde van de investeringen. Het aanschafbedrag wordt slechts geregistreerd in het jaar, waarin de investering daadwerkelijk is gerealiseerd. Afschrijvingen van investeringen uit voorgaande jaren blijven dus buiten beschouwing. Bij investeringen in termijnen wordt het totale bedrag van de aanschaf alleen in het jaar van de definitieve realisatie meegeteld.

Prestaties

Voor acties in onderzoek en experimentele productie is in de periode 2009-2011 2,6 miljoen euro subsidie verstrekt (zie tabel 5.4). Ongeveer de helft van de subsidie heeft geleid tot het aankopen van vaste activa. Daarin is 2,5 miljoen euro geïnvesteerd, waarvan 50% is gesubsidieerd. Voor andere acties is 1,2 miljoen euro subsidie verleend en daar waren bijna 800 bedrijven met 5.000 ha bij betrokken.

Tabel 5.4 Input- en outputindicatoren van alle producentenorganisaties in de periode 2009-2011.

	Input	Output			
	Subsidie (mln. euro)	Aantal deelnemende bedrijven	Aantal deelnemende hectaren	Aantal acties	Investeringen (mln. euro)
Aankoop van vaste activa	1,3	2	0	6	2,5
Andere acties	1,2	773	4.866	60	-
Totaal	2,6	775	4.866	66	2,5

Evaluatievraag 4.2: In welke mate hebben acties in onderzoek en experimentele productie bijgedragen tot het genereren van technische en economische prestaties en het bevorderen van innovatie?

Beschrijving resultaatindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van prestatie-indicatoren is slechts één resultaatindicator geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definities):

- Aantal nieuwe technieken, procedés en producten ontwikkeld na het referentiejaar 2008.

Prestaties

Het aantal ontwikkelde nieuwe technieken, procedés en/of producten bedroeg in de periode 2009-2011 gemiddeld 16 (zie tabel 5.5). Naslag in de jaarverslagen van de individuele producentenorganisaties leert dat onder andere onderzoek is uitgevoerd naar marketing, verpakkingen en milieubesparende maatregelen (bijvoorbeeld waterbehandeling en duurzame energie). Dat leidt tot een betere aansluiting bij de consumentenvraag en het onder de aandacht brengen van producten, een verdere verduurzaming van de productie en minder afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. De technische en economische prestaties van deze innovatie worden echter niet verder door de producentenorganisaties gekwantificeerd, waardoor het onmogelijk is het netto-effect van deze maatregel te beoordelen.

Tabel 5.5 Resultaatindicatoren per jaar van alle producentenorganisaties.

	referentie 2006/'08	2009	2010	2011	gemiddeld 2009/'11	mutatie (%) t.o.v. refer.
Aantal nieuwe technieken, procedés en/of producten	-	17	11	21	16	n.v.t.

Evaluatievraag 4.3: In welke mate zijn acties van onderzoek en experimentele productie:

a) afgestemd op de behoeften?

Uit tabel 3.1 blijkt dat 11 van de 16 producentenorganisaties gebruik hebben gemaakt van deze maatregel, waarvan 7 organisaties ieder jaar acties hebben ondernomen op het gebied van onderzoek en experimentele productie. Uit tabel 3.2 kan worden afgeleid dat de uitgaven aan deze maatregel zowel absoluut, maar ook relatief zijn afgenomen van 1,6% in 2009 tot 0,5% in 2011. Ten opzichte van de overige maatregelen lijkt de behoefte aan deze maatregel erg klein en deze neemt bovendien verder af.

b) samenhangend met andere maatregelen van de nationale strategie?

- Onderzoek en experimentele productie ondersteunen het benutten van de sterke kenmerken om kansen in de markt op te pakken en het aanpakken van zwakke kenmerken en om bedreigingen af te wenden. De mate van samenhang van de acties van de individuele producentenorganisaties met andere maatregelen uit de Nationale Strategie is niet te kwantificeren, omdat geen concrete streefwaarden zijn opgenomen.

c) samenhangend met maatregelen van het/de programma(s) voor plattelandsontwikkeling met dezelfde doelstellingen?

In POP2 zijn geen acties opgenomen, waarmee door onderzoek en experimentele productie nieuwe technieken, procedés en/of producten kunnen worden ontwikkeld.

5.1.5 Opleidingsacties en acties ter bevordering van de toegang tot adviesdiensten

Interpretatie en begrip

Volgens de herziene Nationale Strategie maken een passende opleiding en de ondersteuning door adviesdiensten belangrijke onderdelen uit van de ontwikkeling van individuele leden van producentenorganisaties als zij milieumaatregelen willen doorvoeren. Opleiding en advies leveren aldus een indirecte bijdrage aan de prioritaire behoeften 'duurzaam telen' en 'kwaliteit' en aan het strategisch doel 'duurzame productie; beperking van de milieueffecten'. Bij naslag van enkele visies van afzonderlijke

producentenorganisaties blijkt dat deze maatregel vooral bijdraagt aan het kwaliteits-, hygiëne- en milieubeheer. In de Nationale Strategie worden geen kwantitatieve streefwaarden genoemd met betrekking tot opleiding en advies. In de SWOT-analyse komen wel enkele kenmerken aan bod, die hierbij aansluiten:

Kracht	Zwakte
• Hoge kennisintensiteit • Voldoen aan eisen van handel en retail	• Scholing op primaire productiebedrijven krijgt te weinig prioriteit • Beperkte innovatie met partijen buiten cluster
Kans	Bedreiging
• Innovatiebeleid (Topsector, o.a. PPS Kas als Energiebron)	• Negatieve economische ontwikkelingen in afzetlanden

Evaluatievraag 5.1: In welke mate hebben acties die verband houden met opleiding en adviesdiensten bijgedragen aan het verzekeren van de toegang tot technische opleidingen en kennis voor leden en/of werknemers van producentenorganisaties?

Gegevens inzake de verschillende types van acties (op basis van het voornaamste onderwerp):

- biologische productie;
- geïntegreerde productie of geïntegreerde plaagbestrijding;
- andere milieuvraagstukken;
- traceerbaarheid;
- productkwaliteit, met inbegrip van residuen van pesticiden;
- verdere informatie.

Beschrijving outputindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van outputindicatoren zijn er twee geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definities):

- Aantal door de deelnemers ontvangen opleidingsdagen. Geregistreerd wordt hoeveel dagen de deelnemers een opleiding volgen over een bepaald onderwerp (bijvoorbeeld biologische productie). Een bijeenkomst voor een opleiding die één dagdeel duurt wordt beschouwd als één opleidingsdag.
- Aantal ondernomen acties. Dit aantal acties wordt per subactiviteit geregistreerd en komt overeen met het aantal specifieke instrumenten ter verwezenlijking van een bepaald operationeel doel. Als voor een subactiviteit meerdere instrumenten worden gebruikt, wordt elk van deze instrumenten geteld. Als een instrument bij meerdere subactiviteiten wordt gebruikt, dan wordt deze slechts een keer geteld.

Prestaties

Voor acties die verband houden met opleiding en adviesdiensten is in de periode 2009-2011 3,5 miljoen euro subsidie verleend (zie tabel 5.6). Twee derde van de subsidie is besteed aan geïntegreerde productie of plaagbestrijding en een kwart aan andere, niet specifiek benoemde kwesties. In totaal zijn bijna 70.000 opleidingsdagen verzorgd, wat betekent dat gemiddeld per dag maximaal 50 euro subsidie is verstrekt, ware het niet dat ook adviesdiensten zijn ingehuurd.

Tabel 5.6 Input- en outputindicatoren van alle producentenorganisaties in de periode 2009-2011.

	Input	Output	
	Subsidie (mln. euro)	Aantal ontvangen opleidingsdagen	Aantal acties
Biologische productie	0,0	929	3
Geïntegreerde productie of plaagbestrijding	2,3	39.589	51
Andere milieukwesties	0,1	5.770	5
Productkwaliteit ¹⁾	0,1	483	10
Andere kwesties	0,9	23.076	72
Totaal	3,5	69.847	141

1) Waaronder residuen van bestrijdingsmiddelen.

Evaluatievraag 5.2: In welke mate hebben acties die verband houden met opleiding en adviesdiensten bijgedragen tot het bevorderen van kennis en het verbeteren van het menselijk potentieel ten gunste van leden en/of werknemers van producentenorganisaties?

Beschrijving resultaatindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van prestatie-indicatoren zijn twee resultaatindicatoren geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definities):

- Aantal mensen dat een opleidingsprogramma heeft gevolgd.
- Aantal leden van een producentenorganisatie dat gebruik maakt van adviesdiensten, ongeacht de bron van het advies (intern via een producentenorganisatie of door een extern orgaan) en het specifieke onderwerp van de dienstverlening.

Prestaties

Het aantal mensen dat opleidingsactiviteiten/het opleidingsprogramma heeft gevolgd lag in de periode 2009-2011 net boven de 600 en week daarmee niet substantieel af van de referentieperiode 2006/2008 (zie tabel 5.7). Het aantal leden van een producentenorganisatie dat gebruik heeft gemaakt van interne en/of externe adviesdiensten is gemiddeld over de periode 2009-2011 met 92 bedrijven (8,5%) gestegen ten opzichte van de referentieperiode. Nieuwe technieken, werkwijzen, kwaliteits- en milieubeheeracties kunnen hierdoor (beter) worden uitgevoerd op de bedrijven die zijn aangesloten bij de producentenorganisaties.

Tabel 5.7 Resultaatindicatoren per jaar van alle producentenorganisaties.

	referentie 2006/'08	2009	2010	2011	gemiddeld 2009/'11	mutatie (%) t.o.v. refer.
Aantal mensen dat opleidingsprogramma heeft gevolgd	601	610	611	604	608	1,2
Aantal bedrijven dat adviesdiensten heeft ingeschakeld	1.082	1.148	1.189	1.186	1.174	8,5

Evaluatievraag 5.3: In welke mate waren acties die verband houden met opleiding en adviesdiensten efficiënt met betrekking tot het nastreven van hun doelstellingen?

Het strategisch doel 'duurzame productie; beperking van de milieueffecten' uit de Nationale Strategie wordt ongetwijfeld door opleiding en adviesdiensten gesteund, maar hoe efficiënt is vanwege het gecombineerde effect met milieufacties op basis van de beschikbare informatie onmogelijk vast te stellen.

Evaluatievraag 5.4: In welke mate zijn de acties die verband houden met opleiding en adviesdiensten:

a) afgestemd op de behoeften?

Uit tabel 3.1 blijkt dat alle erkende producentenorganisaties in vrijwel ieder jaar gebruik hebben gemaakt van deze maatregel en acties hebben ondernomen die verband houden met opleiding en adviesdiensten.

Tabel 3.2 laat zien dat de uitgaven aan deze maatregel absoluut gezien licht stijgen, maar relatief schommelen rond de 1,3% van het budget. Ten opzichte van de meeste overige maatregelen lijkt de behoefte aan deze maatregel klein, maar wel voortdurend aanwezig.

b) samenhangend met andere maatregelen van de nationale strategie?

- Door opleiding en verbetering van de toegang tot adviesdiensten worden milieuacties ten behoeve van het strategisch doel 'duurzame productie; beperking van de milieueffecten' uit de Nationale Strategie ondersteund.

c) samenhangend met maatregelen van het/de programma('s) voor plattelandsontwikkeling met dezelfde doelstellingen?

Er is een samenhang met maatregel 111 'opleiding en ondersteuning door advies', zoals opgenomen in as 1 'versterken van de concurrentiekracht van de land- en bosbouwsector' van POP2 (zie blz. 15).

5.1.6 Instrumenten voor crisispreventie en -beheer

Interpretatie en begrip

Volgens de herziene Nationale strategie is 'risicobeheer' een prioritaire behoefte en zijn crisispreventie en -beheer van groot belang om de nadelige gevolgen van een marktcrisis te verminderen. Preventieve activiteiten dienen een crisis met lage productprijzen gedurende een korte of langere periode te voorkomen. Als echter eenmaal een crisis is ingetreden, dan is het zaak om deze door een pakket aan maatregelen beter beheersbaar te maken en zo mogelijk op te lossen.

Per lidstaat kan worden bepaald, welke van de volgende instrumenten worden ingezet: a) het uit de markt nemen van producten; b) groen oogsten of niet oogsten; c) afzetbevordering en communicatie; d) opleiding; e) oogstverzekering; en f) administratieve ondersteuning. Nederland heeft er voor gekozen om in de periode 2009 en 2010 alleen de instrumenten c tot en met f open te stellen. In verband met de EHEC-crisis zijn in 2011 ook de instrumenten a en b geactiveerd.

Producentenorganisaties hebben de mogelijkheid om voor hun leden een oogstverzekering af te sluiten. Zo kunnen de leden van producentenorganisaties eventueel worden gecompenseerd voor inkomstenverliezen door onvoorziene omstandigheden, zoals natuurrampen, weersinvloeden of ziekten en plagen.

Door cursussen op het gebied van kwaliteitsverbetering, marketing en afzetbevordering kunnen de leden beter worden opgeleid in de mogelijkheden om in tijden van crisis de marktpositie van hun producten te verbeteren. Marktstudies en reclame-uitingen om inzicht te krijgen in welke acties het meest effectief zijn om de crisis te beheersen en de prijsvorming te verbeteren, zijn onder bepaalde voorwaarden toegestaan. Ook afzetbevorderings- en communicatiemaatregelen, zoals de promotie van een merk of de introductie van een nieuwe verpakking, zijn subsidiabel en kunnen de marktpositie verstevigen.

Ten tijde van crisis kan door het groen of niet oogsten van producten en/of uit de markt nemen van producten het aanbod worden verlaagd, waardoor de prijsvorming zich kan verbeteren. De producent ontvangt een vergoeding voor het niet/groen oogsten en uit de markt nemen van producten, die voor 50% door de producentenorganisaties wordt betaald en voor 50% door de Europese Unie. Vanwege de uitzonderlijke situatie als gevolg van de EHEC-crisis is in 2011 een EU-noodfonds van kracht geweest, waarbij gedurende een beperkte periode 100% werd vergoed door de Europese Unie.

Er worden in de Nationale Strategie geen kwantitatieve streefwaarden genoemd met betrekking tot crisispreventie en -beheer.

Evaluatievraag 6.1: In welke mate heeft het pakket instrumenten voor crisispreventie en -beheer dat is geselecteerd in het kader van de nationale strategie, bijgedragen tot crisispreventie en -beheer?

Gegevens met betrekking tot de bijdrage van verschillende instrumenten voor crisispreventie en -beheer:

- a) het uit de markt nemen van producten;
- b) groen oogsten of niet oogsten;
- c) afzetbevordering en communicatie;
- d) opleiding;
- e) oogstverzekering;
- f) administratieve ondersteuning.

Beschrijving outputindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van outputindicatoren is er slechts één geselecteerd, maar wel met een aantal nadere verbijzonderingen (zie bijlage II voor de uitgebreide definities):

- Aantal ondernomen acties. Dit aantal acties wordt per subactiviteit geregistreerd en komt overeen met het aantal specifieke instrumenten ter verwezenlijking van een bepaald operationeel doel:
 - Elke operatie gericht op het uit de markt nemen van een specifiek product in een bepaalde aaneengesloten periode geldt als één actie.
 - Het groen oogsten en/of niet oogsten van een specifiek product wordt als één actie beschouwd, ongeacht het aantal deelnemende bedrijven of hectaren en het aantal dagen dat daarmee gemoeid is.
 - Bij afzetbevorderings- en communicatieactiviteiten geldt elke dag van een afzetbevorderingscampagne als één actie. In geval van een doorlopende campagne is het aantal dagen in een jaar maximaal 365 dagen. Laatstgenoemde geldt bijvoorbeeld voor een permanente website.
 - Acties gericht op het opzetten van verschillende onderlinge fondsen gelden als verschillende acties.

Prestaties

Voor het pakket instrumenten voor crisispreventie en -beheer is in de periode 2009-2011 14,4 miljoen euro subsidie verleend (zie tabel 5.8). Hiervan is bijna de helft besteed aan oogstverzekeringen en 40% aan het niet of groen oogsten en het uit de markt nemen van producten in 2011.

Tabel 5.8 Input- en outputindicatoren van alle producentenorganisaties in de periode 2009-2011.

	Input	Output
	Subsidie (mln. euro)	Aantal acties
Het uit de markt nemen van producten	3,9	12
Het groen oogsten of niet oogsten van groente en fruit	1,8	8
Crisispreventie: afzetbevorderings- en communicatieactiviteiten	1,6	2.414
Crisispreventie: opleidingsacties	0,0	5
Crisispreventie: oogstverzekering	7,0	14
Totaal	14,4	2.453

Aan afzetbevordering in het kader van crisispreventie is 1,6 miljoen euro subsidie verstrekt, waarvoor in totaal 2.414 dagen afzetcampagne heeft kunnen plaatsvinden. De eigen bijdrage plus subsidie aan afzetbevordering en communicatie bedraagt 0,14% van de totale productiewaarde. Aan opleidingsacties gericht op crisispreventie is in totaal slechts 46.000 euro subsidie verstrekt, wat overeenkomt met gemiddeld 1.300 euro per persoon (zie ook tabel 5.9).

Evaluatievraag 6.2: Zijn specifieke instrumenten voor crisispreventie en crisisbeheer of combinaties van instrumenten het meest doeltreffend gebleken voor crisispreventie en crisisbeheer ten gunste van leden van producentenorganisaties?

Beschrijving resultaatindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van prestatie-indicatoren zijn vier resultaatindicatoren geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definities) en twee afgeleide resultaatindicatoren bepaald:

- Totale waarde van het verzekerd risico, eveneens uitgedrukt als percentage van de totale waarde van de in de handel gebrachte productie.
- Aantal mensen dat opleidingsactiviteiten in het kader van crisispreventie en crisis beheer heeft gevolgd.
- Totale hoeveelheid uit de markt genomen producten.
- Totale oppervlakte groen of niet geoogste producten.
- Totale hoeveelheid uit de markt genomen producten en geschatte hoeveelheid groen of niet geoogste producten als percentage van de totale hoeveelheid al dan niet uiteindelijk in de handel gebrachte producten.

De drie laatstgenoemde indicatoren zijn alleen 2011 van toepassing. Het Productschap Tuinbouw berekent overigens nog een andere resultaatindicator, te weten 'geraamde verandering in hoeveelheid in de handel gebrachte van producten als gevolg van afzetbevorderings- en communicatieactiviteiten in het kader van crisispreventie en -beheer'. Bij deze berekeningswijze wordt echter ten onrechte verondersteld dat de betreffende uitgaven voor afzetbevordering en communicatie verantwoordelijk zijn voor een evenredig deel van de totale productiewaarde.

Prestaties

De totale waarde van het verzekerd risico lag in de periode 2009-2011 rond de 1600 miljoen euro en was daarmee ruim 20% groter dan in de referentieperiode 2006-2008 (zie tabel 5.9). Als percentage van de totale productiewaarde is het verzekerd risico gestegen van gemiddeld bijna 60% in de referentieperiode naar 70% in de periode 2009-2011. De deelname aan oogstverzekeringen wordt overigens mede beïnvloed door andere verzekeringsvormen tegen weersinvloeden. Zo kunnen producenten ook kiezen voor een brede weersverzekering, die niet wordt vergoed binnen de GMO, maar vanaf 2010 wel binnen het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB, Verordening 73/2009, artikel 68).

Het aantal mensen dat in de periode 2009-2011 opleidingsactiviteiten in het kader van crisispreventie en -beheer heeft gevolgd is met in totaal 35 personen nauwelijks noemenswaardig. Er zijn echter in praktijk wel degelijk meer personen opgeleid, maar deze opleidingen vielen buiten het kader van crisispreventie. Dat is mede het gevolg van de onduidelijke interpretatie van de GMO-regelgeving hieromtrent.

Tabel 5.9 Resultaatindicatoren per jaar van alle producentenorganisaties.

	referentie 2006/'08	2009	2010	2011	gemiddeld 2009/'11	mutatie (%) t.o.v. refer.
Totale waarde verzekerd risico (miljoen euro)	1.315	1.557	1.593	1.617	1.589	21
Als percentage van de totale productiewaarde	59%	73%	61%	72%	69%	-
Aantal mensen met opleiding crisispreventie en -beheer	0	29	6	0	12	-
Totale hoeveelheid uit de markt genomen producten (ton)	-	-	-	56.728	18.909	-
Totale oppervlakte groen of niet geoogst (ha)	-	-	-	490	163	-
Als percentage van de geschatte totale hoeveelheid producten	-	-	-	2,2%	0.7%	-

De instrumenten het groen/niet oogsten en het uit de markt nemen van producten is alleen in 2011 opengesteld in verband met de EHEC-crisis. Gemiddeld over de periode 2009-2011 is 19.000 ton product uit de handel genomen en ruim 160 ha producten groen of niet geoogst. Bij laatstgenoemde post is een schatting gemaakt van de daarmee gepaard gaande hoeveelheid producten. Vervolgens is deze hoeveelheid plus de uit de handel genomen productie gerelateerd aan de totale hoeveelheid al dan niet uiteindelijk in de

handel gebrachte producten. Hieruit blijkt dat in 2011 ruim 2% van de totale geraamde productiehoeveelheid van alle producentenorganisaties uit de markt is genomen of groen/niet geoogst.

Door voornoemde instrumenten gedurende een beperkte periode open te stellen voor uitsluitend die producten die door deze crisis het zwaarst werden getroffen, zijn de gevolgen van de afzetproblemen beperkt en is de doeltreffendheid van deze maatregel vergroot.

Evaluatievraag 6.3: In welke mate zijn subsidiabele instrumenten voor crisispreventie en crisisbeheer afgestemd op de behoeften?

Uit tabel 3.1 blijkt dat alle erkende producentenorganisaties ieder jaar gebruik hebben gemaakt van deze maatregel en één of meerdere instrumenten uit het pakket voor crisispreventie en crisisbeheer hebben benut. Het gebruik van de afzonderlijke instrumenten is echter erg wisselend. Vrijwel alle producentenorganisaties maken gebruik van de oogstverzekering. Wel geven enkelen aan dat een aantal van hun leden niet heeft meegedaan vanwege de administratieve rompslomp of vanwege het feit dat ze een brede weersverzekering hebben. Ook heeft bijna elke producentenorganisatie met in aanmerking komende producten in 2011 gebruik gemaakt van het uit de markt nemen en het groen of niet oogsten van producten. Het gebruik van afzetbevorderings- en communicatieactiviteiten gericht op crisispreventie is echter wisselend. Tenslotte wordt van de opleidingsacties maar weinig gebruik gemaakt, mede als het gevolg van de ingewikkelde interpretatie van de regelgeving hieromtrent.

Tabel 3.2 laat zien dat de uitgaven aan deze maatregel in 2011 absoluut en relatief met 9% hoger waren dan in 2009 en 2010 met ongeveer 3%. Dit is het vooral het gevolg van de incidentele mogelijkheden in 2011 van het tegen een vergoeding uit de markt nemen en groen of niet oogsten van producten.

5.1.7 Milieuacties

Interpretatie en begrip

Milieuacties leveren een bijdrage aan de prioritaire behoefte 'duurzaam telen' en 'kwaliteit' en dragen zodoende bij aan het strategische doel 'duurzame productie; beperking van de milieueffecten'. De Nationale Strategie stelt dat er geen rem mag komen op de verduurzaming van de voedingstuinbouw. In hoofdstuk 3 zijn de voor Nederland geldende milieurichtsnoeren uit de herziene Nationale Strategie opgenomen.

Klimaatneutraal telen (bijvoorbeeld Kas als energiebron), gericht op vermindering of vervanging van het gebruik van fossiele brandstoffen, biedt kansen voor de gehele glastuinbouw. Dat geldt ook voor het ontwikkelen van gesloten waterketens. Efficiënt energie- en waterverbruik kan strategisch worden gepositioneerd door de inzet van CO₂ en water footprints. In de vollegrondstuinbouw heeft met name de reductie van de emissie van mineralen en chemische gewasbeschermingsmiddelen onverminderd aandacht. In het algemeen is voedselveiligheid van groot belang voor het vertrouwen van consumenten in tuinbouwproducten. Tracking en tracing is een must en maakt een tijdig en adequaat ingrijpen en bijsturen bij calamiteiten mogelijk.

Milieuacties met betrekking tot bodembescherming en behoud van habitats, biodiversiteit en landschap zijn niet opengesteld in de herziene Nationale Strategie en daarom ook niet opgenomen in de operationele programma's van de Nederlandse producentenorganisaties.

Er worden in de Nationale Strategie geen kwantitatieve streefwaarden genoemd met betrekking tot de beperking van milieueffecten. Wel brengt de SWOT-analyse de situatie op het thema van verduurzaming en milieu als volgt nader in kaart:

Kracht	Zwakte
• Teeltproces is veelal gesloten (glasgroente) • Hoge mate van voedselveiligheid • Afnemend gebruik chemische middelen • Toenemend volume biologische producten • Doelen energie-efficiency en CO₂-emissie op koers	• Vollegrondsteelt op zandgrond is uitspoelingsgevoelig • Energiegebruik is vooral fossiel
Kans	Bedreiging
• Aandacht bedrijven voor duurzaamheid en gezondheid • Innovatie- en onderzoeksbeleid • Energiebeleid overheid	• Toenemende kosten voor energie • Toepassing duurzame energie grote uitdaging • Waterkwaliteitsbeleid legt beperkingen op

Evaluatievraag 7.1: In welke mate hebben milieuacties bijgedragen tot het verstrekken van milieuzorgdiensten?

Gegevens inzake de bijdrage van verschillende types van milieuacties: a) de aankoop van vaste activa; b) een andere vorm van verwerving van vaste activa; en c) andere acties.

Beschrijving outputindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van outputindicatoren zijn er vier geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definities):

- Aantal deelnemende bedrijven. Dit aantal wordt per subactiviteit geregistreerd, maar alleen als de verwerving van vaste activa of de uitvoering van een subactiviteit betrekking heeft op individuele bedrijven of bedrijfslocaties van de leden van de producentenorganisatie. Indien een subactiviteit wordt uitgevoerd op het centrale niveau van een producentenorganisatie en in het geheel niet is toe te rekenen aan individuele bedrijven, dan is het aantal bedrijven nul.
- Aantal deelnemende hectaren. Geregistreerd wordt het totale areaal voor milieu-acties die betrekking op specifieke percelen van aangesloten bedrijven en/of producentenorganisaties.
- Aantal ondernomen acties. Dit aantal acties wordt per subactiviteit geregistreerd en komt overeen met het aantal specifieke instrumenten ter verwezenlijking van een bepaald operationeel doel. Als voor een subactiviteit meerdere instrumenten worden gebruikt, wordt elk van deze instrumenten geteld. Als een instrument bij meerdere subactiviteiten wordt gebruikt, dan wordt deze slechts een keer geteld.
- Totale waarde van de investeringen. Het aanschafbedrag wordt slechts geregistreerd in het jaar waarin de investering daadwerkelijk is gerealiseerd. Afschrijvingen van investeringen uit voorgaande jaren blijven dus buiten beschouwing. Bij investeringen in termijnen wordt het totale bedrag van de aanschaf alleen in het jaar van de definitieve realisatie meegeteld.

Prestaties

Voor milieuacties is in de periode 2009-2011 bijna 106 miljoen euro subsidie verleend (zie tabel 5.10).

De helft van de subsidie is besteed aan vermindering van de afvalproductie en verbetering van het afvalbeheer ter dekking van de kosten voor het verwerken, recyclen en composteren van afval en reststromen. Ruim 40% van het budget is besteed aan geïntegreerde productie, vooral voor biologische bescherming en resistente rassen. In de aankoop van vaste activa is 9,2 miljoen euro geïnvesteerd, waarvan 67% is gesubsidieerd. Naslag in de jaarverslagen van de producentenorganisaties leert dat het hierbij vooral handelt om apparatuur voor precisiebescherming en installaties voor een duurzame(re) energievoorziening (warmtekrachtkoppeling, rookgasreiniging, externe CO₂ en duurzame energie).

Tabel 5.10 Input- en outputindicatoren van alle producentenorganisaties in de periode 2009-2011.

	Input	Output			
	Subsidie (mln. euro)	Aantal deelnemende bedrijven	Aantal deelnemende hectaren	Aantal acties	Investerings (mln. euro)
Aankoop van vaste activa	6,2	180	-	65	9,2
Andere vormen van verwerving vaste activa	0,0	3	-	1	-
Biologische productie	1,8	149	4.176	16	-
Geïntegreerde productie	43,8	4.335	33.040	126	-
Vermindering afvalproductie en verbetering afvalbeheer	52,2	7.413	77.571	82	-
Andere acties	1,7	9.119	110.340	172	-
Totaal	105,8	21.199	225.127	462	9,2

Evaluatievraag 7.2: In welke mate hebben milieuacties op het gebied van productie bijgedragen tot:

- bodembescherming;
- waterbescherming;
- behoud van habitats en biodiversiteit (niet geactiveerd in de Nationale Strategie);
- landschapsbehoud (niet geactiveerd de Nationale Strategie);
- matiging van de effecten van klimaatverandering;
- behoud van de luchtkwaliteit;
- vermindering van afvalproductie.

Beschrijving resultaatindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van beschikbare prestatie-indicatoren zijn twee resultaatindicatoren geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definities):

- Geraamde verandering in het totaal energieverbruik per ton product (Nm³ a.e. per ton).
- Geraamde verandering in het verbruik van verpakkingsmateriaal per ton product (kg/ton).

Om de impact van de milieuacties op voornoemde milieuaspecten goed te kunnen kwantificeren, zijn echter beduidend meer indicatoren en gegevens nodig. De Nederlandse autoriteiten hebben inmiddels het voornemen de volgende aanvullende indicator voor milieuacties vast te stellen:

- Reductie in het verbruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen.

Prestaties

Helaas ontbreken gegevens over het energieverbruik in de referentieperiode 2006-2008 (zie tabel 5.11). Hierdoor is een goede vergelijking met het gemiddelde verbruik in de periode 2009-2011 onmogelijk. Bovendien is in de glastuinbouw een vergelijking met bedrijven die geen lid zijn van producenten-organisaties evenmin mogelijk, simpelweg omdat bijna alle bedrijven daarbij aangesloten zijn.

Ter indicatie is in figuur 5.1 de ontwikkeling van de energie-efficiëntie in de Nederlandse glastuinbouw in de periode 1990-2010 weergegeven. Daaruit blijkt dat het energieverbruik per eenheid product sinds 1990 gestaag is gedaald en ruimschoots is gehalveerd. Het jaar 2008 lijkt een kleine uitschieter in positieve zin, die echter voornamelijk wordt veroorzaakt door het goede weer en de ook daarmee gepaarde goede productie.

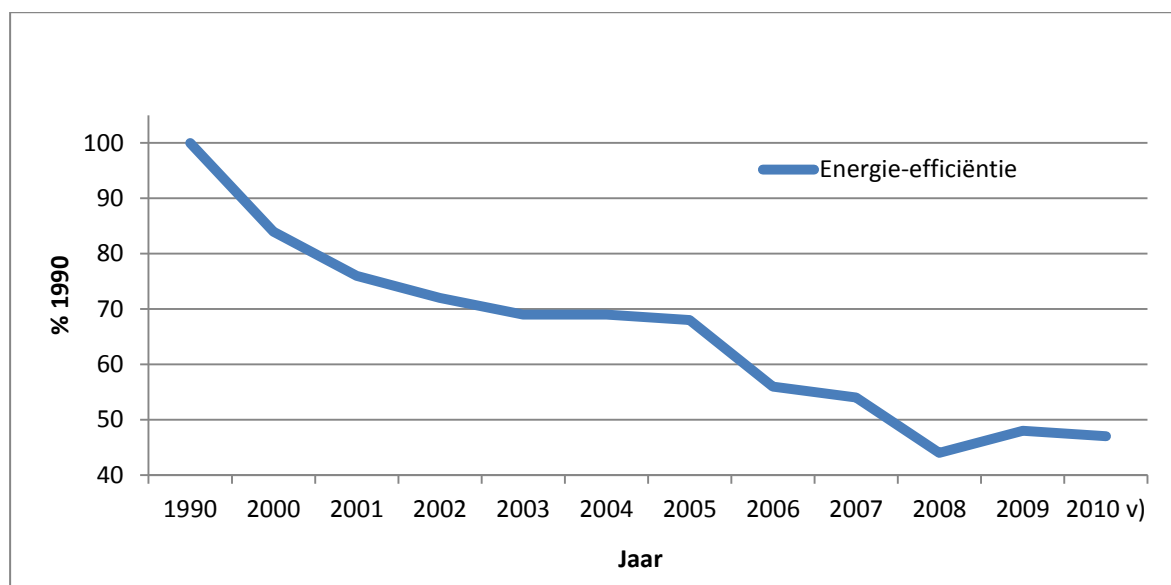
Het verbruik van verpakkingsmateriaal bedroeg in de periode 2009-2011 gemiddeld 317 kg per ton product en was daarmee 3,6% groter dan in de referentieperiode 2006-2008. Ondanks een toenemend gebruik van meermalig fust tijdens het transport en de bewaring is sprake van een stijgende trend. Een belangrijke verklaring hiervoor is de toenemende vraag van consumenten naar verwerkte producten en kleinverpakkingen in plaats van los verpakte groente en fruit.

Tabel 5.11 Resultaatindicatoren per jaar van alle producentenorganisaties.

	referentie 2006/'08	2009	2010	2011	gemiddeld 2009/'11	mutatie (%) t.o.v. refer.
Geraamd jaarlijks energieverbruik (Nm ³ a.e./ton product)	-	854	893	769	839	-
Geraamde jaarlijks verbruik van verpakkingen (kg/ton product)	306	277	332	340	317	3,6

Figuur 5.1 Energie-efficiënte in de productieglastuinbouw in Nederland in de periode 1999-2010 (index 1990 = 100).

Bron: Energiemonitor van de Nederlandse glastuinbouw, LEI Wageningen UR (2011).

Evaluatievraag 7.3: In welke mate hebben milieuacties op het gebied van vervoer bijgedragen tot energie-efficiëntie en/of beperking van het gebruik van milieuvervuilendere brandstoffen?

- Over dit onderwerp zijn geen gegevens beschikbaar.

Evaluatievraag 7.4: In welke mate hebben milieuacties op het gebied van de bewerking van producten voor verkoop en afzet of verwerking bijgedragen tot de vermindering van afvalproductie?

- Over dit onderwerp zijn geen gegevens beschikbaar.

Evaluatievraag 7.5: In welke mate waren de milieuacties efficiënt met betrekking tot het nastreven van hun doelstellingen?

- Er worden in de Nationale Strategie geen kwantitatieve streefwaarden genoemd met betrekking tot de beperking van milieueffecten. Verder is bij evaluatievraag 7.2 al aangegeven dat er slechts twee resultaatindicatoren beschikbaar zijn en er niet of nauwelijks vooruitgang lijkt te zijn geboekt op de betreffende milieuaspecten. Er kan dus geen uitspraak worden gedaan over de efficiëntie van de ingezette milieuacties.

Evaluatievraag 7.6: In welke mate zijn subsidiabele milieuacties:

- a) afgestemd op de behoeften?

Uit tabel 3.1 blijkt dat alle erkende producentenorganisaties ieder jaar gebruik hebben gemaakt van deze maatregel en milieuacties hebben uitgevoerd. Tabel 3.2 laat zien dat de uitgaven aan deze maatregel absoluut gezien fors dalen en ook relatief zijn afgenomen van 40-45% in 2009 en 2010 tot 30% in 2011. De lage inkomens en slechte vermogenspositie van ondernemers zorgden de laatste jaren voor een rem op milieu-investeringen. Bovendien waren sommige milieuvriendelijke technieken nog onvoldoende ontwikkeld en/of kostprijsverhogend, waardoor al geplande investeringen niet zijn doorgevoerd. Toch bleek er vooral behoefte aan acties gericht op het verbeteren van de energie-efficiëntie, het beperken van emissies en residuen door biologische of geïntegreerde bescherming en het maatschappelijk verantwoord beheren van afval.

b) samenhangend met andere maatregelen van de nationale strategie?

- Er is een samenhang met de maatregel opleiding en verbetering van de toegang tot adviesdiensten, die eveneens bijdraagt aan het strategisch doel uit de Nationale Strategie 'duurzame productie; beperking van de milieueffecten'.

c) samenhangend met maatregelen van het/de programma('s) voor plattelandsontwikkeling met dezelfde doelstellingen?

Acties waarmee de milieubelasting wordt verminderd en het gebruik van grondstoffen en collectieve middelen wordt teruggedrongen, zijn deels ook terug te vinden in as 2 'verbetering van het milieu en het platteland' van POP2 (zie blz. 15). Uit de evaluatie van dit programma blijkt dat de maatregelen, thema's en uitgevoerde acties vooral van toepassing waren op de niet-tuinbouwsectoren in de Nederlandse landbouw.

5.1.8 Andere acties

Interpretatie en begrip

De categorie andere acties levert een bijdrage aan de prioritaire behoeften 'samenwerking', 'verbeteren van de afzetstructuur' en 'logistieke concepten en infrastructuur' en levert zodoende een bijdrage aan de strategische doelen 'schaalvergroting', 'aanpassingen aan de productie- en afzetstructuur' en 'kostprijsverlaging'. Er worden in de Nationale Strategie echter geen kwantitatieve streefwaarden genoemd met betrekking tot deze doelen.

In het algemeen kunnen door een beter gebruik van de productiefactoren en een verdere ontwikkeling van de logistiek, productvoorbereiding en verkoopmogelijkheden de prestaties van de ondernemingen worden verbeterd en de operationele vaardigheden van producentenorganisaties worden versterkt. Dit leidt tot een verdere optimalisatie van de productiekosten en een concentratie van het aanbod van de producten van de leden. Hierdoor kunnen de producentenorganisaties en hun leden beter voldoen aan de vraag van hun afnemers en een hogere marge realiseren. Deze maatregel en de bijbehorende acties moeten uiteindelijk het concurrentievermogen van alle ketenpartijen versterken en de aantrekkelijkheid van het lidmaatschap van producentenorganisaties verbeteren.

Evaluatievraag 8.1: In welke mate hebben andere acties bijgedragen tot de verbetering van de prestaties van de producentenorganisaties en/of de bij hen aangesloten landbouwbedrijven door een beter gebruik van productiefactoren?

Gegevens inzake a) het aankopen van vaste activa, b) andere vormen van verwerving van vaste activa en c) andere acties.

Beschrijving outputindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van outputindicatoren zijn er drie geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definities):

- Aantal deelnemende bedrijven. Dit aantal wordt per subactiviteit geregistreerd, maar alleen als de verwerving van vaste activa of de uitvoering van een subactiviteit betrekking heeft op individuele bedrijven of bedrijfslocaties van de leden van de producentenorganisatie. Indien een subactiviteit wordt uitgevoerd op het centrale niveau van een producentenorganisatie en in het geheel niet is toe te rekenen aan individuele bedrijven, dan is het aantal bedrijven nul.

- Aantal ondernomen acties. Dit aantal acties wordt per subactiviteit geregistreerd en komt overeen met het aantal specifieke instrumenten ter verwezenlijking van een bepaald operationeel doel. Als voor een subactiviteit meerdere instrumenten worden gebruikt, wordt elk van deze instrumenten geteld. Als een instrument bij meerdere subactiviteiten wordt gebruikt, dan wordt deze slechts een keer geteld.
- Totale waarde van de investeringen. Het aanschafbedrag wordt slechts geregistreerd in het jaar, waarin de investering daadwerkelijk is gerealiseerd. Afschrijvingen van investeringen uit voorgaande jaren blijven dus buiten beschouwing. Bij investeringen in termijnen wordt het totale bedrag van de aanschaf alleen in het jaar van de definitieve realisatie meegeteld.

Prestaties

Voor andere acties die bijdragen aan de verbetering van de prestaties van de producentenorganisaties en/of de bij hen aangesloten landbouwbedrijven is in de periode 2009-2011 bijna 13 miljoen euro subsidie verstrekt (zie tabel 5.12). Bijna twee derde van de subsidie is besteed aan het aankopen van vaste activa. Het gaat daarbij om investeringen in duurzame energie(technieken) met minder dan 25% energiebesparing, investeringen in meetapparatuur voor geleide bestrijding, installaties voor waterzuivering en helofytenfilters. Daarin is voor ruim 11 miljoen euro geïnvesteerd, waarvan ruim 70% is gesubsidieerd. Er is vrijwel geen subsidie verstrekt voor andere vormen van verwerving van vaste activa. Voor andere acties is 4,7 miljoen euro uitgetrokken, waarmee 48 acties zijn uitgevoerd. Het gaat daarbij om uitgaven voor het lidmaatschap van belangenorganisaties, fusies en overnames, overige ICT-voorzieningen voor zover niet toe te kennen aan een specifieke maatregel en voor geleide bestrijding, zoals waarschuwingdiensten.

Tabel 5.12 Input- en outputindicatoren van alle producentenorganisaties in de periode 2009-2011.

	Input	Output		
	Subsidie (mln. euro)	Aantal deelnemende bedrijven	Aantal acties	Investeringen (mln. euro)
Aankoop van vaste activa	8,1	53	33	11,2
Andere vormen van verwerving van vaste activa	0,0	-	1	-
Andere acties	4,7	-	48	-
Totaal	12,8	53	82	11,2

Evaluatievraag 8.2: In welke mate hebben andere acties bijgedragen tot de ontwikkeling van het potentieel van erkende producentenorganisaties op het gebied van logistiek, verwerking van producten en afzet? Gegevens inzake a) de aankoop van vaste activa, b) andere vormen van verwerving van vaste activa en c) andere acties.

Evaluatievraag 8.3: In welke mate hebben andere acties bijgedragen tot het versterken van de operationele vaardigheid van erkende producentenorganisaties? Gegevens inzake a) de aankoop van vaste activa, b) andere vormen van verwerving van vaste activa en c) andere acties.

Zie voor beide vragen het antwoord op evaluatievraag 8.1, omdat een verdere opsplitsing naar a) een beter gebruik van de productiefactoren, b) een verdere ontwikkeling van de logistiek, productverwerking en verkoopmogelijkheden en c) de operationele vaardigheden van producentenorganisaties, op basis van de beschikbare gegevens niet mogelijk is.

Evaluatievraag 8.4: In welke mate zijn andere acties:
a) afgestemd op de behoeften?

Uit tabel 3.1 blijkt dat alle erkende producentenorganisaties in vrijwel ieder jaar gebruik hebben gemaakt van deze maatregel en andere acties hebben ondernomen. Tabel 3.2 laat zien dat aan deze maatregel gemiddeld ruim 4 miljoen euro ofwel 4,5% van het budget wordt besteed, maar dat de uitgaven sterk schommelen tussen de jaren. Er kan daarom worden verondersteld dat er een wisselende behoefte is aan subsidiabele acties in deze restcategorie.

b) samenhangend met andere maatregelen van de nationale strategie?

- Er bestaat samenhang met de prioritaire behoeften 'samenwerking', 'verbeteren van de afzetstructuur' en 'logistieke concepten en infrastructuur', zoals genoemd in de herziene Nationale Strategie. Zodoende wordt een bijdrage geleverd aan de strategische doelen 'schaalvergroting', aanpassingen aan de productie- en afzetstructuur' en 'kostprijsverlaging'. Er zijn dus raakvlakken met de eerste drie maatregelen, gericht op productieplanning, afzet en productkwaliteit.

c) samenhangend met maatregelen van het/de programma(s) voor plattelandsontwikkeling met dezelfde doelstellingen?

In het algemeen is er een samenhang met as 1 'versterken van de concurrentiekracht van de land- en bosbouwsector' uit POP2, maar niet met de afzonderlijke maatregelen die daar onder vallen.

5.2 Evaluatievragen met betrekking tot de hele nationale strategie

5.2.1 Bevordering van de afzet van producten van de leden

Interpretatie en begrip

Door een verbetering van (de planning van) de productie en logistiek, productverwerking en -verpakking, en geconditioneerde voorzieningen zijn de leden binnen een producentenorganisatie beter in staat om aan de vraag van hun afnemers te voldoen, zowel qua assortiment als hoeveelheid en productkwaliteit.

Gecombineerd met activiteiten op het gebied van productvernieuwing en afzetbevordering bevordert dat de afzet van de producten van de leden van de producentenorganisaties.

Evaluatievraag 9.1.1: In welke mate hebben de operationele programma's die werden uitgevoerd in het kader van de nationale strategie, bijgedragen tot de bevordering van de afzet van producten van de leden van producentenorganisaties?

Gegevens inzake de bijdrage van:

- a) op productieplanning gerichte acties;
- b) op verbetering of handhaving van de productkwaliteit gerichte acties;
- c) op afzetverbetering gerichte acties; en
- d) andere acties.

Beschrijving impactindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van prestatie-indicatoren is één impactindicator geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definitie) en een afgeleide indicator bepaald:

- Totale hoeveelheid in de handel gebrachte productie van de producentenorganisaties, eveneens uitgedrukt als percentage van het totale productievolume groente en fruit in Nederland.

Prestaties

De hoeveelheid door de producentenorganisaties in de handel gebrachte producten is gestegen van ruim 2.400 miljoen kg in de referentieperiode 2006-2008 tot 2.600 miljoen kg in de periode 2009-2011, een toename van ruim 7% (zie tabel 5.13). Daarbij dient opgemerkt te worden dat zonder het groen/niet oogsten en uit de handel nemen van producten als gevolg van de EHEC-crisis in 2011 het handelsvolume gemiddeld nog een procentpunt hoger zou liggen (zie § 5.1.6 en tabel 5.9).

Het is niet mogelijk de bijdrage van de vier afzonderlijke maatregelen te kwantificeren.

Tabel 5.13 Impactindicatoren per jaar van alle producentenorganisaties (prestaties afzonderlijke producentenorganisaties staan vermeld in bijlage V).

	referentie 2006/'08	2009	2010	2011	gemiddeld 2009/'11	mutatie (%) t.o.v. refer.
Handelsvolume groente en fruit van aangesloten producenten (mln. kg)	2.437	2.616	2.597	2.631	2.615	7,3
Als % van totaal handelsvolume groente en fruit in Nederland	63%	63%	66%	64%	64%	1,5

Bronnen: GMO Connection (PT) en Oogstraming groenten (CBS).

Evaluatievraag 9.1.2: In welke mate waren de operationele programma's die zijn uitgevoerd in het kader van de nationale strategie, efficiënt met betrekking tot de doelstelling de afzet van producten van de leden van producentenorganisaties te bevorderen?

In tabel 5.13 is het handelsvolume groente en fruit van de leden van de producentenorganisaties eveneens afgezet tegen het totale handelsvolume groente en fruit in Nederland. Daaruit blijkt het aandeel van de producentenorganisaties te zijn gestegen met 1,5%. De uitgevoerde operationele programma's hebben dus enig effect geressorteed, maar het is door de gecombineerde bijdrage en effecten van vier verschillende maatregelen niet te zeggen hoe efficiënt de operationele programma's zijn geweest.

5.2.2 Ervoor zorgen dat de productie wordt afgestemd op de vraag, wat kwaliteit en hoeveelheden betreft

Interpretatie en begrip

Door een verbetering van (de planning van) de productie en logistiek, productverwerking en -verpakking, en geconditioneerde voorzieningen zijn de leden binnen een producentenorganisatie beter in staat om aan de vraag van hun afnemers te voldoen, zowel qua assortiment als hoeveelheid en productkwaliteit. Gecombineerd met activiteiten op het gebied van productvernieuwing en afzetbevordering bevordert dat de afzet van de producten van de leden van de producentenorganisaties. Voor de export en retail is het veelal van belang om over de juiste kwaliteitscertificaten te beschikken.

Evaluatievraag 9.2.1: In welke mate hebben de operationele programma's die werden uitgevoerd in het kader van de nationale strategie, ertoe bijgedragen dat ervoor wordt gezorgd dat de productie van erkende producentenorganisaties wordt afgestemd op de vraag, wat kwaliteit en hoeveelheden betreft?

Gegevens inzake de bijdrage van:

- op productieplanning gerichte acties;
- op verbetering of handhaving van de productkwaliteit gerichte acties;
- op afzetverbetering gerichte acties; en
- andere acties.

Beschrijving impactindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van prestatie-indicatoren zijn twee impactindicatoren geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definitie):

- Totale hoeveelheid in de handel gebrachte productie van de producentenorganisaties, eveneens uitgedrukt als percentage van het totale productievolume groente en fruit in Nederland.

- Totale hoeveelheid in de handel gebrachte productie, die voldoet aan de voorschriften van een specifieke kwaliteitsregeling. Onder deze kwaliteitsregelingen wordt specifiek verstaan GlobalGAP, Skal en Milieukeur.
- De eerste impactindicator is al in de vorige subparagraaf besproken.

Prestaties

Het aandeel van de hoeveelheid producten onder specifieke kwaliteitsregelingen als GlobalGAP, Skal en Milieukeur is in de periode 2009-2011 onveranderd ten opzichte van de referentieperiode 2006-2008 en bedraagt gemiddeld 98% (zie tabel 5.14). Uit bijlage V blijkt bovendien dat bij 12 van de 15 producentenorganisaties dit percentage vrijwel altijd 100% is. De producentenorganisaties Zaltbommel en Zuid-Limburg blijven hierbij echter enigszins achter.

Het is niet mogelijk de bijdrage van de vier afzonderlijke maatregelen te kwantificeren.

Tabel 5.14 Impactindicatoren per jaar van alle producentenorganisaties (prestaties afzonderlijke producentenorganisaties staan vermeld in bijlage V).

	referentie 2006/'08	2009	2010	2011	gemiddeld 2009/'11	mutatie (%) t.o.v. refer.
Aandeel hoeveelheid onder kwaliteitsregelingen (%)	98	95	99	99	98	0,1

Evaluatievraag 9.2.2: In welke mate waren de in het kader van de nationale strategie uitgevoerde operationele programma's efficiënt met betrekking tot de doelstelling ervoor te zorgen dat de productie van de erkende producentenorganisaties wordt afgestemd op de vraag, wat kwaliteit en hoeveelheden betreft?

Gezien het onveranderde aandeel producten onder specifieke kwaliteitsregelingen als GlobalGAP, Skal en Milieukeur van bijna 100% lijken extra inspanningen via de uitgevoerde operationele programma's weinig effectief noch efficiënt. Dit kan vanzelfsprekend veranderen als de kwaliteitseisen verder worden opgeschroefd.

5.2.3 De commerciële waarde van producten opdrijven

Interpretatie en begrip

Door een verbetering van (de planning van) de productie en logistiek, productverwerking en -verpakking, en geconditioneerde voorzieningen zijn de leden binnen een producentenorganisatie beter in staat om aan de vraag van hun afnemers te voldoen, zowel qua assortiment als hoeveelheid en productkwaliteit. Gecombineerd met activiteiten op het gebied van productvernieuwing en afzetbevordering bevordert dat de afzet van de producten van de leden van de producentenorganisaties. Al deze activiteiten kunnen resulteren in betere relaties met vaste afnemers en een hogere prijs en marge voor producten. Een toename van de productprijs is een indicatie dat de geleverde producten beter aansluiten bij de wensen van de afnemers.

Evaluatievraag 9.3.1: In welke mate hebben de in het kader van de nationale strategie uitgevoerde operationele programma's bijgedragen tot het opdrijven van de commerciële waarde van de producten van erkende producentenorganisaties?

Gegevens inzake de bijdrage van:

- op productieplanning gerichte acties;
- op verbetering of handhaving van de productkwaliteit gerichte acties;
- op afzetverbetering gerichte acties; en
- andere acties.

Beschrijving impactindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van prestatie-indicatoren zijn twee impactindicatoren geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definities) en is één afgeleide indicator bepaald:

- Totale waarde in de handel gebrachte productie van de producentenorganisaties, eveneens uitgedrukt als percentage van de totale productiewaarde van Nederlandse groente en fruit.
- Waarde per eenheid product (prijs) van de totale in de handel gebrachte productie.

Prestaties

De totale waarde van door de producentenorganisaties in de handel gebrachte producten is gestegen van 2.240 miljoen euro in de referentieperiode 2006-2008 tot 2.330 miljoen euro in de periode 2009-2011, een toename met 4% (zie tabel 5.15). Gezien het feit dat de hoeveelheid in de handel gebrachte producten is gestegen met 7% (zie § 5.2.1 en tabel 5.13), is de productprijs per saldo dus met 3% gedaald ten opzichte van de referentieperiode. Deze prijsdaling zal echter mede het gevolg zijn van incidentele externe ontwikkelingen als de economische crisis en de EHEC-crisis.

Tabel 5.15 Impactindicatoren per jaar van alle producentenorganisaties (prestaties afzonderlijke producentenorganisaties staan vermeld in bijlage V).

	referentie 2006/08	2009	2010	2011	gemiddeld 2009/11	mutatie (%) t.o.v. refer.
Productiewaarde groente en fruit van aangesloten producenten (mln. €)	2.240	2.140	2.608	2.243	2.330	4,0
Als % van totale productiewaarde groente en fruit in Nederland ¹⁾	84%	95%	90%	91%	92%	9,7
Waarde/hoeveelheid (euro/kg)	0,92	0,82	1,00	0,85	0,89	-3,0

1) De door de producentenorganisaties opgegeven productiewaarde in GMO-Connection ligt naar schatting 20% hoger dan de productiewaarde op producentenniveau volgende de Landbouwrekeningen van het CBS.

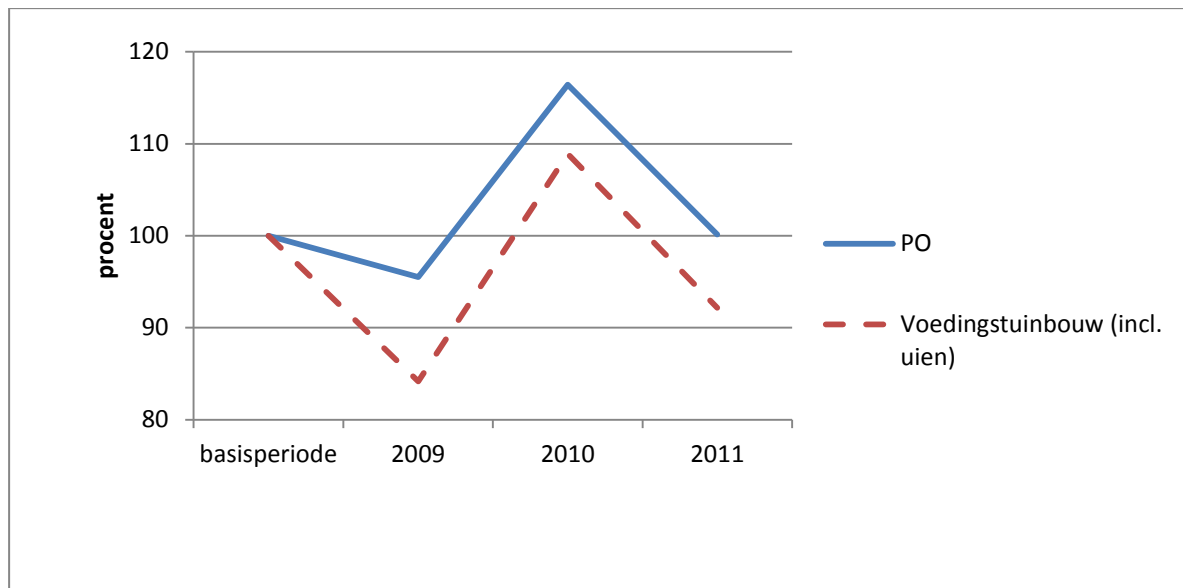
Bronnen: GMO Connection (PT) en Landbouwrekeningen (CBS).

Evaluatievraag 9.3.2: In welke mate waren de in het kader van de nationale strategie uitgevoerde programma's efficiënt met betrekking tot de doelstelling de commerciële waarde van de producten van de erkende producentenorganisaties op te drijven?

Om het effect van voornoemde externe ontwikkelingen te elimineren, is in tabel 5.15 de productiewaarde van groente en fruit van de leden van de producentenorganisaties eveneens afgezet tegen de totale productiewaarde van Nederlandse groente en fruit. Dan blijkt het aandeel van de producentenorganisaties absoluut te zijn gestegen met 8 procentpunten en relatief zelfs met 10%. Dit effect is echter wel erg fors, zeker gezien het zeer hoge aandeel van producentenorganisaties in de totale productiewaarde Nederlandse groente en fruit.

In figuur 5.2 is daarom de ontwikkeling van de productiewaarde van de producentorganisaties nog eens grafisch uitgezet tegen die van de totale voedingstuinbouw in Nederland, waarbij nu gebruik is gemaakt van de tuinbouwcijfers van het Productschap Tuinbouw. Ook uit deze figuur blijkt dat de productiewaarde van de producentenorganisaties zich beter ontwikkelt dan die van de gehele Nederlandse voedingstuinbouw. Ten opzichte van de referentieperiode ligt de productiewaarde van de producentenorganisaties in de periode 2009-2011 ook in deze benadering ongeveer 9 procentpunten hoger.

Figuur 5.2 Ontwikkeling productiewaarde producentorganisaties en totale voedingstuinbouw in Nederland (index basisperiode 2006-2008 = 100).
Bron: Tuinbouwcijfers PT.

Uit zowel tabel 5.15 als figuur 5.2 blijkt dat het verschil vooral in 2009 wordt gemaakt en daarna iets kleiner wordt. Hierdoor kunnen vraagtekens worden geplaatst bij de betrouwbaarheid van de referentie. Waarschijnlijk speelt hier het methodische probleem dat het overgrote deel van de producentenorganisaties hun operationele programma's al zijn begonnen in de jaren 2006-2008, waardoor de referentieperiode in principe ook maximaal drie jaar naar voren is verschoven. Indien als referentie het gemiddelde over de periode 2004-2008 wordt genomen, dan bedraagt het verschil namelijk nog slechts 3 procentpunten.

5.2.4 Productiekosten optimaliseren

Interpretatie en begrip

Door schaalvergroting en aanpassingen in de productiestructuur kan de inzet van productiemiddelen worden geoptimaliseerd. Ook kunnen door investeringen in ketenverkorting en geconditioneerde voorzieningen de productkwaliteit beter worden gehandhaafd en de uitval van producten worden beperkt. Al deze activiteiten dragen bij aan een verlaging van de kostprijs per eenheid product.

Evaluatievraag 9.4.1: In welke mate hebben de in het kader van de nationale strategie uitgevoerde operationele programma's bijgedragen tot het optimaliseren van de productiekosten van erkende producentenorganisaties en/of hun leden?

Gegevens inzake de bijdrage van:

- op verbetering of handhaving van de productkwaliteit gerichte acties, en
- andere acties.

Beschrijving impactindicatoren en beoordelingscriteria

In de lijst van prestatie-indicatoren is een impactindicator productiekosten per eenheid product vermeld. Het Productschap Tuinbouw heeft deze indicator echter buiten beschouwing gelaten, omdat onduidelijk is welke productiekosten voor de afzonderlijke producentenorganisaties meegenomen dienen te worden en het bovendien onmogelijk is de benodigde informatie bij alle leden van de producentenorganisaties op te vragen. Kortom, er zijn geen gegevens over de productiekosten beschikbaar.

Evaluatievraag 9.4.2: In welke mate waren de in het kader van de nationale strategie uitgevoerde operationele programma's efficiënt met betrekking tot de doelstelling de productiekosten van erkende producentenorganisaties en/of hun leden te optimaliseren?

Zie hiervoor onder evaluatievraag 9.4.1.

5.2.5 De concentratie van het aanbod bevorderen

Interpretatie en begrip

In het algemeen kunnen door schaalvergroting en specialisatie de productiemiddelen beter worden benut, de prestaties van de samenwerkende ondernemingen worden verbeterd en de operationele vaardigheden van producentenorganisaties versterkt. Dit leidt tot een verdere concentratie van het aanbod van de producten van de leden, waardoor de producentenorganisaties en hun leden beter voldoen aan de vraag van hun afnemers.

Evaluatievraag 9.5.1: In welke mate hebben de in het kader van de nationale strategie uitgevoerde operationele programma's bijgedragen tot het bevorderen van de concentratie van het aanbod?

Gegevens met betrekking tot de bijdrage van andere acties.

Beschrijving impactindicatoren en beoordelingscriteria

In aanvulling op de totale hoeveelheid en waarde van de door de producentenorganisaties in de handel gebrachte productie in de voorgaande subparagrafen 5.2.1 en 5.2.3 zijn uit de lijst van prestatie-indicatoren twee aanvullende impact indicatoren geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definities) en twee afgeleide indicatoren bepaald:

- Aantal groente- en fruitproducenten dat actief lid is van een producentenorganisatie, eveneens uitgedrukt als percentage van het totaal aantal hoofdbedrijfstype groente- en fruitproducenten in Nederland.
- Totale areaal groente en fruit van de leden van de producentenorganisaties, eveneens uitgedrukt als percentage van het totale areaal groente en fruit in Nederland.

Prestaties

Het aantal groente- en fruitproducenten dat actief lid is van een producentenorganisatie is in de periode 2008-2011 voortdurend gedaald als gevolg van concentratie en schaalvergroting (zie tabel 5.16). Het aantal aangesloten leden lag in de periode 2009-2011 gemiddeld 12% lager dan in de referentieperiode 2006-2008. Ook het totale areaal groente en fruit van de leden van de producentenorganisaties is in hetzelfde tijdsbestek teruggelopen van gemiddeld 32.500 ha naar 30.500 ha, een daling van ruim 6% ten opzichte van de referentieperiode 2006-2008. Per saldo is dus sprake van een schaalvergroting van grofweg 6% per bedrijf.

Tabel 5.16 Impactindicatoren per jaar van alle producentenorganisaties (prestaties afzonderlijke producentenorganisaties staan vermeld in bijlage V).

	referentie 2006/'08	2009	2010	2011	gemiddeld 2009/'11	mutatie (%) t.o.v. refer.
Aantal aangesloten groente- en fruitproducenten	3.219	3.061	2.838	2.623	2.841	-11,8
Als % van totaal aantal groente- en fruitproducenten in Nederland	68%	72%	68%	64%	68%	-0,4
Areaal groente en fruit van aangesloten producenten (ha)	32.497	31.126	29.814	30.431	30.457	-6,3
Als % van totaal areaal groente en fruit in Nederland	67%	64%	61%	63%	63%	-6,9

Bronnen: GMO Connection (PT) en Landbouwtelling (CBS).

Evaluatievraag 9.5.2: In welke mate waren de in het kader van de nationale strategie uitgevoerde operationele programma's efficiënt met betrekking tot de doelstelling de concentratie van het aanbod te bevorderen?

In tabel 5.16 is het aantal leden van de producentenorganisaties en hun areaal ook afgezet tegen het totaal aantal groente- en fruitproducenten en totaal areaal groente en fruit in Nederland. Daaruit blijkt dat het aandeel van de producentenorganisaties in het totaal aantal groente- en fruitbedrijven vrijwel onveranderd is gebleven op 68%, terwijl het aandeel in het totale areaal groente en fruit is gedaald van 67% in de referentieperiode 2006-2008 naar 63% in de periode 2009-2011.

Het netto-effect is daarom dat de schaalvergroting en dus ook de concentratie bij de leden van de producentenorganisaties langzamer is verlopen en dat de producentenorganisaties qua aandeel in het areaal groenten en fruit terrein hebben verloren. De uitgevoerde operationele programma's zijn in deze dus niet effectief noch efficiënt geweest. Een belangrijke verklaring voor deze ontwikkeling is dat enkele grote producenten van glas- en vollegrondsgroenten uit de producentenorganisaties zijn getreden en hun productie en afzet geheel zelfstandig regelen.

5.2.6 Producentenprijzen stabiliseren

Interpretatie en begrip

Crisispreventie en -beheer zijn van groot belang om de nadelige gevolgen van een marktcrisis te verminderen. Preventieve activiteiten dienen een crisis met lage productprijzen gedurende een korte of langere periode te voorkomen. Als echter eenmaal een crisis is ingetreden, dan is het zaak om deze door een pakket aan maatregelen beter beheersbaar te maken en zo mogelijk op te lossen.

Evaluatievraag 9.6.1: In welke mate hebben de in het kader van de nationale strategie uitgevoerde operationele programma's bijgedragen tot het stabiliseren van producentenprijzen ten gunste van de leden van producentenorganisaties?

Gegevens met betrekking tot de bijdrage van verschillende instrumenten voor crisispreventie en crisisbeheer: a) het uit de markt nemen van producten; b) groen oogsten of niet oogsten; c) afzetbevordering en communicatie; d) opleiding; e) oogstverzekering; en f) administratieve steun.

Beschrijving impactindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van prestatie-indicatoren is één impactindicator geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definitie):

- Waarde per eenheid product (prijs) van de totale in de handel gebrachte productie.

Prestaties

Tabel 5.15 in subparagraaf 5.2.3 laat zien de producentenprijs met 3% is gedaald van 0,92 euro per kg in de referentieperiode 2006-2008 tot 0,89 euro per kg in de periode 2009-2011. De gemiddelde prijs van groente en fruit varieert in 2009-2011 tussen 0,82 en 1,00 euro per kg, maar voor de individuele producten zullen de schommelingen beduidend groter zijn. Overigens komt het jaar van de EHEC-crisis 2011 niet met de laagste gemiddelde prijs uit de bus. Dat is mede te danken aan het feit dat door het niet/groen oogsten en uit de markt nemen van producten het aanbod in dat jaar met naar schatting ruim 2% is verlaagd.

Evaluatievraag 9.6.2: In welke mate waren de in het kader van de nationale strategie uitgevoerde operationele programma's efficiënt met betrekking tot de doelstelling producentenprijzen te stabiliseren ten gunste van de leden van producentenorganisaties?

De producentenprijs wordt beïnvloed door diverse acties in de uitgevoerde operationele programma's, die vallen onder de vijf maatregelen op het gebied van productieplanning, productkwaliteit, afzetverbetering, crisispreventie- en -beheer en andere acties. Het is niet mogelijk de effecten van deze afzonderlijke maatregelen op de prijsfluctuaties te identificeren.

In Bunte et al. (2011) is de prijsfluctuatie van verse groente en fruit uit Nederland in de periode 2005-2010 vergeleken met die uit Spanje, Frankrijk, Italië en Polen (tabel 5.17). Uit de tabel is af te lezen dat de variatie in producentenprijzen beperkt is in Frankrijk en Italië en beduidend groter in Spanje, Nederland en Polen. Een belangrijke verklaring voor Spanje en Nederland is de afhankelijkheid van de export.

Tabel 5.17 Variatie in de prijsindices van verse groente en fruit in diverse Europese landen in de periode 2005-2010, waarbij de indices voor 2005 op 100 zijn gesteld.

	Groente	Fruit
Spanje	28	21
Frankrijk	12	13
Italië	12	13
Nederland	21	21
Polen	20	35

Bron: Eurostat, bewerking LEL.

5.2.7 Het concurrentievermogen vergroten

Interpretatie en begrip

Alle maatregelen van de Nationale Strategie, misschien met uitzondering van de milieuacties, worden verondersteld direct bij te dragen aan het concurrentievermogen van de Nederlandse groente- en fruitsector. De uitgevoerde operationele programma's van de producentenorganisaties omvatten diverse activiteiten, die deze bijdrage kunnen leveren. Zo zijn de leden van de producentenorganisaties door een verbetering van (de planning van) de productie en logistiek, productverwerking en -verpakking, en geconditioneerde voorzieningen beter in staat om aan de vraag van hun afnemers te voldoen, zowel qua assortiment als hoeveelheid en productkwaliteit. Gecombineerd met activiteiten op het gebied van productvernieuwing en afzetbevordering bevordert dat de afzet van de producten van de leden van de producentenorganisaties tegen een acceptabele producentenprijs.

Evaluatievraag 9.7: In welke mate hebben de in het kader van de nationale strategie uitgevoerde operationele programma's bijgedragen tot het vergroten van het concurrentievermogen van nationale/regionale organisaties in de groente- en fruitsector?

Beschrijving impactindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van prestatie-indicatoren is één impactindicator geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definities) en is één afgeleide indicator bepaald:

- Totale waarde in de handel gebrachte productie van de producentenorganisaties, eveneens uitgedrukt als percentage van de totale productiewaarde van Nederlandse groente en fruit.
- Deze impactindicator is ook bekend voor de afzonderlijke producentenorganisaties (zie bijlage V). Verder zijn voor uitspraken over het concurrentievermogen van individuele producentenorganisaties geen gegevens voorhanden, zoals bijvoorbeeld over de winst en vermogenspositie.

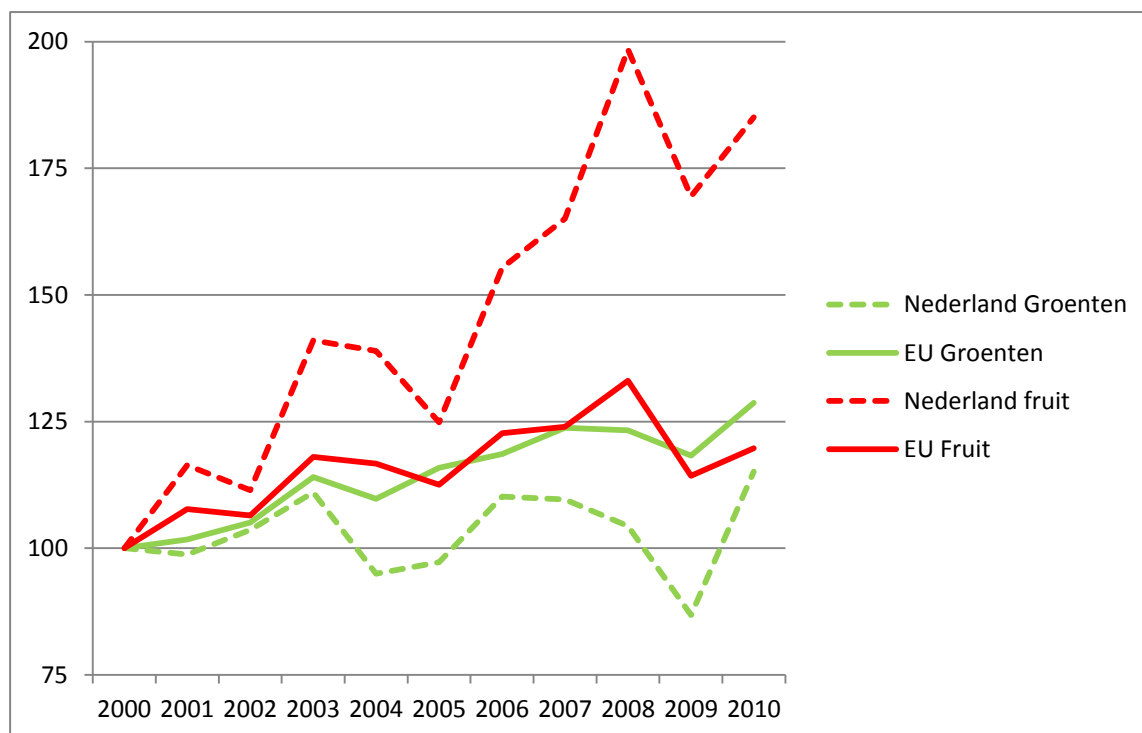
Prestaties

Tabel 5.15 in subparagraaf 5.2.3 laat zien dat de totale waarde van door de producentenorganisaties in de handel gebrachte producten met 4% is gestegen van 2.240 miljoen euro in de referentieperiode 2006-2008 tot 2.330 miljoen euro in de periode 2009-2011. In bijlage V is de productiewaarde van de afzonderlijke producentenorganisaties opgenomen. De top 3 qua productiewaarde wordt nog steeds gevormd door Coforta, FresQ en ZON. Zij vertegenwoordigen samen 64% van de totale productiewaarde van de producentenorganisaties.

Evaluatievraag 9.8: In welke mate heeft de nationale strategie bijgedragen tot het vergroten van het concurrentievermogen van de nationale/regionale groente- en fruitsector?

In Bunte et al. (2011) is de ontwikkeling van de productiewaarde in de Nederlandse voedingstuinbouw in de periode 2000-2010 vergeleken met die in de 27 landen van de Europese Unie (zie figuur 5.3). De figuur laat zien dat de Nederlandse groentesector vanaf 2003 relatief slecht presteert ten opzichte van het Europese gemiddelde. Daarentegen laat de Nederlandse fruitsector een forse groei zien en doet het beduidend beter dan de EU27.

Figuur 5.3 Ontwikkeling van de productiewaarde in de voedingstuinbouw in Nederland en de Europese Unie in de periode 2000-2010 (indices 2000 = 100).
Bron: Eurostat.

5.2.8 Lidmaatschap van een producentenorganisatie aantrekkelijker maken

Interpretatie en begrip

De mogelijkheden om via een erkende producentenorganisatie gebruik te kunnen maken van de diverse gesubsidieerde maatregelen van de Nationale Strategie worden verondersteld de aantrekkelijkheid van het lidmaatschap van een producentenorganisatie te vergroten. Zo zijn de leden van de producentenorganisaties door een verbetering van (de planning van) de productie en logistiek, productverwerking en -verpakking, en geconditioneerde voorzieningen beter in staat om aan de vraag van hun afnemers te voldoen, zowel qua assortiment als hoeveelheid en productkwaliteit. Gecombineerd met activiteiten op het gebied van productvernieuwing en afzetbevordering bevordert dat de afzet van de producten van de leden van de producentenorganisaties, zo mogelijk tegen een hogere producentenprijs.

Evaluatievraag 9.10: In welke mate hebben de in het kader van de nationale strategie uitgevoerde operationele programma's bijgedragen tot het aantrekkelijker maken van het lidmaatschap van producentenorganisaties?

Beschrijving impactindicatoren en beoordelingscriteria

- Uit de lijst van prestatie-indicatoren zijn drie impactindicatoren geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definities) en drie afgeleide indicatoren bepaald:
- Aantal groente- en fruitproducenten dat actief lid is van een producentenorganisatie, eveneens uitgedrukt als percentage van het totaal aantal hoofdbedrijfstype groente- en fruitproducenten in Nederland.
- Totale areaal groente en fruit van de leden van de producentenorganisaties, eveneens uitgedrukt als percentage van het totale areaal groente en fruit in Nederland.
- Totale hoeveelheid in de handel gebrachte productie van de producentenorganisaties, eveneens uitgedrukt als percentage van het totale productievolume groente en fruit in Nederland.
- Deze indicatoren zijn ook al gebruik in de subparagrafen 5.2.1 over bevordering van de afzet van producten van de leden en 5.2.5 over de concentratie van het aanbod.

Prestaties

Tabel 5.16 in subparagraaf 5.2.5 laat zien dat het aantal groente- en fruitproducenten dat actief lid is van een producentenorganisatie en hun areaal groente en fruit in de periode 2009-2011 respectievelijk 12% en 6% lager was dan in de referentieperiode 2006-2008. Gerelateerd aan het totaal aantal groente- en fruitproducenten in Nederland is het aandeel van de producentenorganisaties onveranderd gebleven op 68%, en gerelateerd aan het areaal groente en fruit in Nederland gedaald van 67% naar 63%.

De tabel 5.13 in subparagraaf 5.2.1 laat zien dat de hoeveelheid door de producentenorganisaties in de handel gebrachte producten in de periode 2009-2011 ruim 7% hoger lag dan in de referentieperiode 2006-2008. Afgezet tegen het totale handelsvolume groente en fruit in Nederland is het aandeel van de producentenorganisaties slechts gestegen van 63% naar 64%.

Samenvattend is door de uitgevoerde operationele programma's in het kader van de Nationale Strategie het lidmaatschap van de erkende producentenorganisaties niet aantrekkelijker geworden.

De geïnterviewde producentenorganisaties in Bunte et al. (2011) geven aan dat de financiële voordelen een belangrijke drijfveer zijn om lid te worden en te participeren in de operationele programma's van de producentenorganisaties. Dit geldt vooral ook voor de subsidies op investeringen in vaste activa. Bovendien stimuleren producentenorganisaties het contact en de samenwerking tussen de leden ten aanzien van zaken als teelt, kwaliteit en marketing. Bovendien zijn zij door de GMO-regeling in staat om gezamenlijk professionele accountmanagers en marketeers aan te stellen.

Daarentegen is voor producenten met diverse producten, die vooral actief zijn in de vollegrondsgroente- en in mindere mate in de fruitsector, de vereiste om lid te zijn van slechts één producentenorganisatie een

belangrijke beperking. Bij investeringssubsidies op een individueel bedrijf zijn de desbetreffende producenten min of meer 'verplicht' om lid te blijven van die specifieke producentenorganisatie. Bij tussentijdse uittreding dienen namelijk de verkregen subsidies te worden terugbetaald. Ten slotte bestaat ten aanzien van de marktgerichtheid de vraag, in hoeverre producentenorganisaties uniformiteit afdwingen of ruimte laten voor individueel ondernemerschap en recht doen aan de verscheidenheid in het aanbod (bulkproducten versus nicheproducten).

5.2.9 Behoud en bescherming van het milieu

Interpretatie en begrip

De Nationale Strategie stelt dat er geen rem mag komen op de verduurzaming van de voedingstuinbouw in Nederland. Milieuacties gericht op klimaatneutraal telen en het ontwikkelen van gesloten waterketens bieden kansen voor de gehele glastuinbouw. In de vollegrondstuinbouw heeft met name de reductie van de emissie van mineralen en chemische gewasbeschermingsmiddelen onverminderd aandacht. Milieuacties met betrekking tot het behoud van habitats, biodiversiteit en landschap zijn niet in de Nationale Strategie opengesteld.

Evaluatievraag 9.11: In welke mate heeft het in het kader van de nationale strategie uitgevoerde operationele programma bijgedragen tot het behoud en de bescherming van het milieu?

In het bijzonder, in welke mate heeft de nationale strategie bijgedragen tot: a) bodembescherming; b) waterbescherming; c) behoud van habitats en biodiversiteit (niet geactiveerd); d) landschapsbehoud (niet geactiveerd); e) matiging van de effecten van klimaatverandering; f) behoud van de luchtkwaliteit; en g) vermindering afvalproductie?

Beschrijving impactindicatoren en beoordelingscriteria

Uit de lijst van beschikbare prestatie-indicatoren zijn in subparagraaf 5.1.7 over milieuacties al twee resultaatindicatoren geselecteerd en daar behandeld:

- Geraamde verandering in het totaal energieverbruik per ton product (Nm^3 a.e. per ton).
- Geraamde verandering in het verbruik van verpakkingsmateriaal per ton product (kg/ton).

In deze paragraaf zijn uit de lijst van prestatie-indicatoren twee aanvullende impactindicatoren geselecteerd (zie bijlage II voor de uitgebreide definities) en twee afgeleide indicatoren bepaald:

- Areaal biologische groente- en/of fruitproductie, eveneens uitgedrukt als percentage van het totale areaal groente en fruit bij de leden van de producentenorganisaties.
- Areaal geïntegreerde groente- en/of fruitproductie, eveneens uitgedrukt als percentage van het totale areaal groente en fruit bij de leden van de producentenorganisaties.

Zoals al aangegeven in subparagraaf 5.1.7 zijn beduidend meer indicatoren en gegevens nodig om de impact van de milieuacties op de diverse milieuaspecten goed te kunnen kwantificeren.

Het areaal biologische groente- en fruitproductie bedroeg in de periode 2009-2011 gemiddeld 2.275 ha en was daarmee 7,6% groter dan in de referentieperiode 2006-2008 (zie tabel 5.18). Het aandeel biologisch in het totale areaal groente en fruit van de producentenorganisaties groeide in hetzelfde tijdsbestek van 6,5% naar 7,5%. Deze groeicijfers kunnen worden afgezet tegen de ontwikkelingen op nationaal niveau (zie tabel 5.19). Daaruit blijkt dat de 7,6% groei van het biologisch areaal ten opzichte van de referentieperiode 2006-2008 bij de producentenorganisaties fors achterblijft bij de 20% groei op nationaal niveau, zeker ook omdat daar alleen het jaar 2008 als referentie heeft gediend. Een oorzaak daarvoor is de daling van het biologische areaal bij producentenorganisatie De Schakel met afzet van contractgroenten naar de verwerkende industrie (zie bijlage V).

Het areaal geïntegreerde groente- en fruitproductie daalde ten opzichte 2006-2008 met 5,5% tot gemiddeld 27.300 ha in de periode 2009-2011. Het relatieve aandeel geïntegreerde productie in het totale areaal groente en fruit van de producentenorganisaties bleef echter vrijwel onveranderd op 90%.

Tabel 5.18 Impactindicatoren per jaar van alle producentenorganisaties (prestaties afzonderlijke producentenorganisaties staan vermeld in bijlage V).

	referentie 2006/'08	2009	2010	2011	gemiddeld 2009/'11	mutatie (%) t.o.v. refer.
Areaal biologische groente- en fruitproductie (ha)	2.115	2.392	2.125	2.308	2.275	7,6
Als percentage van het totale areaal groente en fruit	6,5%	7,7%	7,1%	7,6%	7,5%	14,7
Areaal geïntegreerde groente- en fruitproductie (ha)	28.924	26.859	27.237	27.872	27.323	-5,5
Als percentage van het totale areaal groente en fruit	89%	86%	91%	92%	90%	0,8

Tabel 5.19 Areaal biologische groente en fruit (ha) in Nederland in de periode 2008-2011.

	2008	2009	2010	2011	gemiddeld 2009/'11	mutatie (%) t.o.v. 2008
Groente opengrond	2.807	3.158	3.566	3.579	3.434	22,3
Fruit opengrond	546	545	581	639	588	7,8
Groente en fruit onder glas	94	102	120	128	117	24,1
Totaal	3.447	3.805	4.267	4.346	4.139	20,1

Bron: SKAL, bewerking LEI.

5.3 Aanvullende evaluatievragen door het Productschap Tuinbouw en het Ministerie van EL&I

- Geef inzicht in de administratieve lasten bij de producentenorganisaties die voortvloeien uit de GMO groente en Fruit.

De administratieve lasten van de producentenorganisaties worden geacht gelijk te zijn aan de algemene kosten voor het gebruik van de subsidieregeling en bedragen 2% van de totale projectkosten met een maximum van € 180.000 per jaar per producentenorganisatie. De helft van deze kosten zijn voor eigen rekening van de producentenorganisatie en de helft wordt gesubsidieerd door de Europese Unie.

Uit hoofdstuk 3 en tabel 3.2 blijkt dat de aldus berekende administratieve lasten van producentenorganisaties in de periode 2009-2011 gemiddeld 1,86 miljoen euro per jaar bedragen.

- Geef een oordeel over de bruikbaarheid van het samenstel van indicatoren en de relevantie van de onderdelen. Dit tegen de achtergrond van de administratieve lasten.

De gebruikte lijst van indicatoren is over het algemeen goed bruikbaar voor het beantwoorden van de evaluatievragen. De indicator productiekosten is echter in Nederland niet geoperationaliseerd vanwege onduidelijkheden over de daartoe behorende kostenposten en de onmogelijkheid om al deze gegevens te verzamelen. Hierdoor is het voor diverse maatregelen en onderliggende activiteiten niet mogelijk om uitspraken te doen over de effectiviteit en efficiëntie van investeringen in de productie- en afzetstructuur en over het concurrentievermogen en inkomen van de leden van de producentenorganisaties. Verder is de set milieu-indicatoren ontoereikend om uitspraken te doen over milieuaspecten als bodembescherming, waterbescherming, matiging van de effecten van klimaatverandering, behoud van de luchtkwaliteit en vermindering van de afvalproductie.

Een uitbreiding van de lijst met productiekosten en diverse milieu-indicatoren vergt een forse inspanning op het gebied van dataverzameling en -verwerking bij de individuele leden van de producentenorganisaties en betekent naar schatting meer dan een verdubbeling van de administratieve lasten bij zowel de producentenorganisaties en het Productschap Tuinbouw.

- Geef aanbevelingen hoe de administratieve lasten en uitvoeringskosten verminderd kunnen worden.

De administratieve lasten en uitvoeringskosten van de producentenorganisaties en het Productschap Tuinbouw kunnen worden beperkt door de dataverzameling en -verwerking met betrekking tot de indicatoren grotendeels plaats te laten vinden via de Landbouwtelling van het CBS en een daartoe meer uitgebreide steekproef van groente- en fruitbedrijven in het Bedrijveninformatienet van LEI Wageningen UR. Dit sluit ook aan bij de methoden van dataverzameling en -verwerking van Eurostat en het Farm Accountancy Data Network (FADN), die binnen de Europese Unie breed geaccepteerd en geïmplementeerd zijn.

- Geef een kwalitatief oordeel over het afzetmodel vanuit de verordening in relatie tot de praktijk heden ten dage en signaleer knelpunten tussen theorie en praktijk.

Er is sprake van een groeiende discrepantie tussen de snelle ontwikkelingen in het afzetmodel van de voedingstuinbouw en statische voorschriften in de verordening voor erkende producentenorganisaties. In subparagraaf 5.2.8 is al aangegeven dat de eis om lid te zijn van slechts één producentenorganisatie een belangrijke beperking vormt voor producenten met diverse producten. Dat geldt vooral voor bedrijven die actief zijn in de vollegrondsgroentesector en in mindere mate de fruitsector. Het is dan namelijk niet mogelijk om voor elke productgroep de afzet via een daarop gespecialiseerde producentenorganisatie te regelen. Verder is het zeer de vraag in hoeverre producentenorganisaties uniformiteit afdwingen of ruimte laten voor individueel ondernemerschap en recht doen aan de verscheidenheid in het aanbod (bijvoorbeeld bulkproducten versus nicheproducten). Door meer controle op de productie(planning) vanuit de producentenorganisaties verwordt de individuele groente- en fruitproducent tot manager of zelfs vakman en is geen sprake meer van zelfstandig ondernemerschap.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

6.1.1 Niveau van benutting van de financiële middelen

In de periode 2009-2011 bedroeg de subsidie gemiddeld 3,9% van de totale productiewaarde van de deelnemende producentenorganisaties (zie hoofdstuk 3). Dat ligt behoorlijk dicht bij het subsidieplafond van 4,1%, zoals in de Europese Verordening is vastgesteld.

Een vergelijking van de input en output bij de investeringen in vaste activa leert dat de subsidie in de periode 2009-2011 gemiddeld 60% bedroeg van de aanschafkosten. Aangezien normaliter maximaal 50% subsidie wordt verstrekt op basis van de ingediende projectkosten, vinden er vanwege de economische crisis dus minder nieuwe investeringen plaats en wordt er van al gedane investeringen verhoudingsgewijs meer ten laste gebracht van de GMO-regeling.

Bovendien worden de operationele jaarplannen en bijbehorende begrotingen een half jaar voor uitvoering van de operationele programma's gemaakt, zodat tijdens de uitvoering daarvan nog veel kan veranderen. Investerings- en activiteiten zijn mede afhankelijk van externe omstandigheden als economische en fytosanitaire crises en de weersomstandigheden en daarom soms lastig te plannen.

6.1.2 Gevolgen en impact van de operationele programma's ten opzichte van de door de nationale strategie vastgelegde doelstellingen, streefcijfers en algemene doelstellingen

In de herziene Nationale Strategie zijn vijf strategische doelen genoemd:

1. Schaalvergroting;
2. Duurzame productie; beperking van de milieueffecten;
3. Diversiteit van het productenpakket;
4. Aanpassingen aan de productie- en afzetstructuur;
5. Kostprijsverlaging.

Helaas zijn deze doelstellingen niet SMART geformuleerd: ze zijn in ieder geval onvoldoende Specifiek, niet Meetbaar door het ontbreken van streefwaarden en evenmin Tijdgebonden. Op basis van de beschikbare gegevens kunnen alleen uitspraken worden gedaan over de ontwikkeling in schaalvergroting en concentratie van (de leden van) de producentenorganisaties en zeer beperkt over de beperking van de milieueffecten.

6.1.3 Doeltreffendheid, efficiëntie en nut van de in de uitgevoerde operationele programma's opgenomen maatregelen

- *Onderzoek en experimentele productie:* In de periode 2009-2011 is hiervoor 2,6 miljoen euro subsidie verstrekt en het heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van 49 nieuwe technieken, procedés en/of producten. De technische en economische prestaties van deze innovaties worden echter niet verder gekwantificeerd, waardoor het netto-effect van deze maatregel niet kan worden beoordeeld.
- *Opleiding en advies:* In de periode 2009-2011 is hiervoor 3,5 miljoen euro subsidie verstrekt en daarvoor zijn bijna 70.000 opleidingsdagen verzorgd, hebben jaarlijks ruim 600 mensen een opleidingsprogramma gevolgd en hebben jaarlijks 1200 bedrijven adviesdiensten ingeschakeld. In hoeverre dat heeft geleid tot meer kennis over duurzame productie en zodoende een beperking van milieueffecten, is vanwege het gecombineerde effect met milieuacties zonder verder onderzoek onmogelijk vast te stellen.
- *Crisispreventie en-beheer:* In de periode 2009-2011 is hiervoor 14,4 miljoen euro subsidie verstrekt. Hiervoor is jaarlijks 70% van de productiewaarde verzekerd (kosten 7,0 miljoen euro), is in 2011 naar schatting 2,2% van het productievolume niet/groen geoogst of uit de handel genomen (kosten 5,7

miljoen euro) en gedurende 2.414 dagen afzetcampagne gevoerd (kosten 1,6 miljoen euro). Door de voornoemde instrumenten voor crisisbeheer gedurende een beperkte periode open te stellen voor uitsluitend die producten die door de EHEC-crisis het zwaarst werden getroffen, zijn de gevolgen van de afzetproblemen beperkt en is de doeltreffendheid van deze maatregel vergroot.

- *Milieu (duurzame productie)*: In de periode 2009-2011 is hiervoor bijna 106 miljoen euro subsidie verleend. Daarvan is 52 miljoen euro besteed aan de vermindering van de afvalproductie en de verbetering van het afvalbeheer. De hoeveelheid afval per kg product is echter toegenomen, vooral als gevolg van een toenemende consumentenvraag naar verwerkte producten en kleinverpakkingen, en over de milieueffecten van het afvalbeheer zijn geen gegevens bekend. Bijna 44 miljoen euro is besteed aan geïntegreerde productie en 1,8 miljoen euro aan biologische productie. Dat heeft geresulteerd in een aandeel van respectievelijk 90% geïntegreerd en 7,5% biologisch van het totale areaal groente en fruit van de leden van de producentenorganisaties. Ten aanzien van de overige milieueffecten, zoals bodem- en waterbescherming, behoud van de luchtkwaliteit en de matiging van de effecten op klimaatverandering, zijn geen specifieke gegevens voor de producentenorganisaties beschikbaar.
- *Productieplanning, productkwaliteit, afzetverbetering en andere acties*: In de periode 2009-2011 is voor deze vier maatregelen samen 152 miljoen euro subsidie verstrekt. Dat heeft bijgedragen aan een toename van het handelsvolume met 180 miljoen kilo (+7,3%) en een lichte stijging van het aandeel in het totale handelsvolume groente en fruit in Nederland van 63% naar 64%. Het aandeel van het productievolume dat onder specifieke kwaliteitsregelingen als GlobalGAP, Skal en Milieukeur valt, blijft onverminderd staan op 98%. De productiewaarde is gestegen met 90 miljoen euro (+4,0%). Door de onduidelijkheid over de referentie kan geen uitspraak worden gedaan over de verandering in het aandeel van de totale productiewaarde groente en fruit in Nederland. Over de ontwikkeling van de productiekosten zijn helaas geen gegevens.

Het netto-effect van alle vier maatregelen samen lijkt dus zeer beperkt te zijn.

6.1.4 Algehele doeltreffendheid, efficiëntie en nut van de uitgevoerde operationele programma's

Er zijn drie algemene doelstellingen geformuleerd:

1. Het concurrentievermogen versterken.

De totale waarde van door de producentenorganisaties in de handel gebrachte producten is met 4% gestegen van 2.240 miljoen euro in de referentieperiode 2006-2008 tot 2.330 miljoen euro in de periode 2009-2011. Als de ontwikkeling van de productiewaarde in de Nederlandse voedingstuinbouw wordt vergeleken met die in de 27 landen van de Europese Unie, dan blijkt de Nederlandse groentesector in de periode 2000-2010 relatief slecht te presteren en de Nederlandse fruitsector beduidend beter dan het gemiddelde van de Europese Unie.

2. De aantrekkelijkheid van het lidmaatschap van producentenorganisaties verbeteren.

Gerelateerd aan het totaal aantal groente- en fruitproducenten in Nederland is het aandeel van de producentenorganisaties onveranderd gebleven op 68%, en gerelateerd aan het areaal groente en fruit in Nederland is het aandeel gedaald van 67% naar 63%. Gesteld kan worden dat door de uitgevoerde operationele programma's in het kader van de Nationale Strategie het lidmaatschap van de erkende producentenorganisaties niet aantrekkelijker is geworden.

3. Het milieu behouden en beschermen.

Van het totale areaal groente en fruit van de leden van de producentenorganisaties wordt 90% geïntegreerd geteeld en 7,5% biologisch. Over de meer directe milieueffecten zijn weinig goede gegevens beschikbaar. Alleen is bekend dat de hoeveelheid afval per kg product is toegenomen, maar over de effecten van het afvalbeheer is niets bekend.

6.1.5 Tekortkomingen in de bepaling van doelstellingen, streefcijfers of maatregelen die in aanmerking komen voor steun

De vijf strategische doelstellingen in de herziene Nationale Strategie zijn niet SMART geformuleerd (zie § 6.1.2). Ze zijn onvoldoende Specifiek, niet Meetbaar door het ontbreken van streefwaarden en evenmin Tijdgebonden. De maatregelen die in aanmerking komen voor steun sluiten wel aan bij de prioritaire behoeften en strategische doelen uit de Nationale Strategie.

Producentenorganisaties geven aan dat de invoering van indicatoren voor hen geen wezenlijke bijdrage levert aan de uitvoering van hun operationele programma's en het realiseren van hun doelstellingen. Dat geldt vooral voor de outputindicatoren, die inhoudelijk weinig zeggen over de effecten en kwaliteit van de uitgevoerde operationele programma's. De resultaat- en impactindicatoren maken dat wel zichtbaar, maar deze ontbreken volgens hen nog of zijn niet duidelijk geformuleerd.

6.2 Aanbevelingen op basis van de bevindingen van de evaluatie, met inbegrip van mogelijke voorstellen voor aanpassingen aan de nationale strategie en het EU-beleid

6.2.1 Aanbevelingen voor het systeem dat is ingevoerd voor de controle en de evaluatie van de nationale strategie

- GMO Connection, het systeem voor registratie en verslaglegging, heeft voor diverse producentenorganisaties en hun accountants een grote toegevoegde waarde voor het uniform invoeren en aanleveren van informatie. De rapportages zijn helder en geven hen veel inzicht.
- De handleiding en andere instructies voor het gebruik van GMO Connection, het systeem voor de registratie en verslaglegging, moeten *tijdig* worden verstrekt. Producentenorganisaties kunnen dan op tijd doeltreffende maatregelen nemen om de vereiste informatie te verzamelen. Dit geldt zo mogelijk ook voor crisissituaties als bij de EHEC-crisis. Aanwijzingen met terugwerkende kracht bemoeilijken de gegevensverzameling en leiden tot extra werk voor de producentenorganisaties.
- De vertrouwelijkheid van de gegevens van de producentenorganisaties in GMO Connection dient op een goede manier te worden geborgd. In de accountancy wordt hiervoor gebruik gemaakt van de COS 3402, de nieuwe standaard voor de interne beheersing van gegevens van derden door service organisaties.
- Enkele praktische verbeterpunten van GMO Connection zijn:
 - De gebruikersvriendelijkheid en de mogelijkheden op het gebied van tekstverwerking en het exporteren van gegevens kunnen nog sterk worden verbeterd.
 - Een beknopte toelichting bij elk invoerscherm met verwijzing naar de relevante en actuele circulaire.
 - Een dubbele invoer van gegevens moet worden voorkomen, bijvoorbeeld bij de beschrijving van geplande activiteiten en resultaten en gerealiseerde activiteiten en resultaten.
 - De toevoeging van een GMO-portaal met alle relevante circulaire en aanvullende communicatie vanuit het Productschap Tuinbouw en een helder overzicht van de deadlines.

6.2.2 Aanbevelingen om de tekortkomingen in de doelstellingen, streefcijfers of maatregelen die werden geselecteerd in het kader van de nationale strategie, aan te pakken en voor de behoefte om nieuwe instrumenten te bepalen

- De behoefte aan maatregelen en nieuwe instrumenten in het kader van de Nationale Strategie dient in overleg met alle belanghebbenden te worden vastgesteld, zoals het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I), het Productschap Tuinbouw PT, de Land- en TuinbouwOrganisatie (LTO) Nederland, de Nederlands Fruittelers Organisatie (NFO) en de Dutch Producer Association (DPA).

- In overleg met alle belanghebbenden dienen de doelstellingen in de Nationale Strategie SMART te worden geformuleerd:
 - **Specifiek:** Is de doelstelling eenduidig?
 - **Meetbaar:** Onder welke voorwaarden of vorm is het doel bereikt?
 - **Aanvaardbaar:** Is deze acceptabel genoeg voor de doelgroep en/of management?
 - **Realistisch:** Is de doelstelling haalbaar?
 - **Tijdgebonden:** Wanneer moet het doel bereikt zijn?
- De set van indicatoren op milieugebied dient te worden uitgebreid en de daartoe relevante gegevens verzameld om de effecten van de diverse maatregelen en in het bijzonder milieuacties ten aanzien van bodembescherming, waterbescherming, matiging van de effecten van klimaatverandering, behoud van de luchtkwaliteit en vermindering van afvalproductie te kunnen kwantificeren.
- Bij de beleidsvoorbereiding in het kader van de Nationale Strategie is een ex ante evaluatie een handig instrument om de uitvoerbaarheid van beleidsvoornemens te toetsen en/of te toetsing of het voorgenomen beleid wel aan bepaalde doelstellingen zal kunnen voldoen en welke administratieve lasten daarmee gepaard gaan.

6.2.3 Aanbevelingen voor de samenhang en complementariteit met andere nationale en EU-instrumenten (bijvoorbeeld overheidssteun, programma's voor plattelandontwikkeling, ander nationaal of regionaal beleid.

Binnen het Plattelandontwikkelingsprogramma 2007-2013 (POP2) vertonen as 1 'het versterken van de concurrentiekracht van de land- en bosbouwsector' en as 2 'het verbeteren van het milieu en de natuur' en de bijbehorende maatregelen sterke overeenkomsten met de onderhavige Nationale Strategie voor de gemeenschappelijke marktordening groente en fruit (GMO). De bevoegde instantie voor POP2, namelijk de Dienst Regelingen van het Ministerie van EL&I, en de bevoegde instantie voor de GMO, te weten het Productschap Tuinbouw, hebben afdoende afspraken gemaakt voor een wederzijdse uitsluiting van subsidieaanvragen ter voorkoming van dubbele financiering. Er zijn geen aanvullende aanbevelingen.

6.2.4 Aanbevelingen voor de opzet van de toekomstige nationale strategie

- De producentenorganisaties hebben in de periode 2009-2011 en daarvoor al veel geïnvesteerd in een verbetering van de productie- en afzetstructuur, logistiek en geconditioneerde voorzieningen. De behoefte aan nieuwe investeringen op dit gebied lijkt daarom af te nemen.
- Gezien het al hoge kwaliteitsniveau van Nederlandse groenten en fruit is een heroverweging van subsidies voor op verbetering of handhaving van de productkwaliteit gerichte acties op zijn plaats. Wel is blijvende aandacht gewenst voor opleiding en advies, evenals teeltbegeleiding.
- De Nationale Strategie moet zich in de toekomst meer richten op product- en marktontwikkeling en activiteiten van individuele producentenorganisaties op het gebied van productinnovatie, afzetbevordering en communicatie stimuleren. Onderzoek en promotie worden van groter belang door het wegvallen van collectieve financiering door het Productschap Tuinbouw.
- Milieusubsidies moeten vooral worden gericht op activiteiten, waarmee substantiële milieuwinst valt te behalen en die zonder subsidie nog niet rendabel zouden zijn. De lijst met subsidiabele milieu-investeringen kan daartoe drastisch worden ingekort.

6.2.5 Aanbevelingen voor de opzet van het toekomstige EU-beleid in de groente- en fruitsector (Bijvoorbeeld, waar nodig, aanbevelingen over hoe het systeem eenvoudiger en makkelijker te beheren en te controleren kan worden gemaakt om mogelijke fraude te voorkomen.)

- De Gemeenschappelijke Marktordening (GMO) voor groente en fruit moet de voedingstuinbouw stimuleren marktgericht te produceren en de toegevoegde waarde te verhogen. Voor productinnovatie

en merkenbeleid dienen meer middelen beschikbaar te komen en het EU-beleid dient daartoe ook mogelijkheden te bieden.

- Producenten dienen daartoe niet alleen met elkaar, maar vooral ook met hun afnemers nauw samen te werken. De producentenorganisaties dienen ervoor te zorgen dat het gezamenlijk aanbod van producten en diensten tegemoet komt aan de wensen van met name de grote supermarktketens.
- De administratieve lasten en uitvoeringskosten van de producentenorganisaties en het Productschap Tuinbouw kunnen worden beperkt door de dataverzameling en -verwerking met betrekking tot de indicatoren grotendeels plaats te laten vinden via de Landbouwtelling van het CBS en een daartoe meer uitgebreide steekproef van groente- en fruitbedrijven in het Bedrijveninformatienet van LEI Wageningen UR. Dit sluit aan bij de methoden en systemen van dataverzameling en -verwerking van Eurostat en het Farm Accountancy Data Network (FADN), die binnen de Europese Unie breed geaccepteerd en geïmplementeerd zijn.

7 Bijlagen

Bijlage I - Evaluatiecontext

Prioritaire behoeften

1. Samenwerking

Schaalvergroting van productiebedrijven blijft noodzakelijk, maar het maximum is (soms al) bereikt. Boven een bepaalde grootte kunnen zelfs schaalnadelen (overstijging span of control) ontstaan. Toekomstige schaalvergroting kan beter worden gerealiseerd door samenwerking tussen de gezamenlijke marktpartijen (producenten, producentenorganisaties en handel). Hierbij kan het gaan om overnames, fusies, strategische allianties of deelnemingen.

2. Verbeteren van de afzetstructuur

Het verbeteren van de afzetstructuur door middel van producentenorganisaties en unies van producentenorganisaties in een beperkt aantal onderscheidende afzetblokken in de glasgroente (aangevuld met blokken voor fruit en vollegrondsgroente) is gewenst. De positie van de tuinbouwondernemers in de markt moet worden versterkt. Nu komt de marge onvoldoende terecht bij de primaire producent. De afzet gaat momenteel via te veel kanalen. Ketenkosten dienen te worden geminimaliseerd en elke schakel dient zoveel mogelijk marge te bewerkstelligen. Dit heeft echter geleid tot meer concurrentie en meer ondoorzichtigheid in de markt, maar geen betere prijsvorming. Vanuit een verbeterde (nieuwe) afzetstructuur kan met een goed product de afzet naar de consument verbeteren (collectieve waardecreatie). Ketenverkorting is hiervoor ook een optie. Door middel van ketensamenwerking en ketenverkorting kunnen kosten worden verlaagd.

3. Duurzaam telen (het productieproces)

Er mag geen rem op de verduurzaming van de sector komen. Het economisch herstel gaat gepaard met hoge(re) energieprijzen. Daarnaast kunnen de lage financiële vermogens van ondernemers zorgen voor een rem op investeringen gericht op vermindering of vervanging van het gebruik van fossiele brandstoffen. Klimaat neutraal telen (Kas als energiebron) biedt kansen voor de gehele sector. Dit geldt ook voor het ontwikkelen van gesloten waterketens. Efficiënt energie- en waterverbruik kan strategisch worden gepositioneerd door inzet van CO₂- en water-footprints.

De reductie van de emissie van mineralen en chemische gewasbeschermingsmiddelen blijft met name in de vollegrondsector onverminderd van belang.

Een voedselveilig product is van groot belang voor het vertrouwen van de consumenten. Tracking en tracing is een "must" en maakt tijdig en adequaat ingrijpen en bijsturen bij calamiteiten mogelijk.

4. Productinnovatie en marketing

Concurreren op kostprijs alleen is voor Nederlandse telers geen haalbare strategie. Daarvoor ligt het kostenniveau in Nederland te hoog. Nederlandse telers zullen zich moeten richten op de combinatie van prijs, producteigenschappen en dienstverlening zoals de afnemer die wenst. Deze producteigenschappen zijn bijvoorbeeld smaak, vorm, kleur, textuur, inhoudsstoffen, duurzaamheid, houdbaarheid, veiligheid, receptuur of verpakking. Dit vereist een gedetailleerde kennis van en focus op de markt. De behoeften van consument worden steeds diverser, wat extra marktkansen biedt. Onderzoek (nationaal en internationaal) kan inzicht op dit terrein vergroten.

5. Logistiek en infrastructuur

De ontwikkeling van (nieuwe) markten vraagt niet alleen om innovatieve producten met een bijbehorende marktstrategie. Het zorgt er ook voor dat het bestaande logistieke netwerk (vanuit Nederlands aanbod) nog eens kritisch bekeken moet worden. Transportassen (verbeterde A-wegen), tunnels onder de Nieuwe Waterweg en multi-modale knooppunten kunnen allen bijdragen aan een nog efficiëntere overslag (import en export) van tuinbouwproducten. Cross-dock centra en hubs (tradeparks) in heel Europa (met aanvoer van lokale productie) bieden mogelijk interessante mogelijkheden om de marktvraag nog beter in te kleuren. Het

gaat hierbij veelal om het bereiken van nog meer efficiëntie, bundeling van stromen en variatie in routes. Voor individuele bedrijven is het lastig om hier iets mee te doen. Consortia van telers (via hun producentenorganisaties), logistieke dienstverleners, toeleveranciers en veredelaars zijn goed in staat om dergelijke projecten gezamenlijk op te pakken of kunnen gezamenlijk hun stem beter laten horen.

De productie kan bij voorkeur gezamenlijk wel aan de slag met de inzet van alternatief vervoer (water, spoor) om hiermee problemen rondom congestie te omzeilen (en daarmee bereikbaarheid van afzetmarkten te versnellen). Daarnaast geven ontwikkelingen in ICT producenten de mogelijkheid om de fysieke productstroom te scheiden van de informatiestroom. Dit onderwerp is van groeiende betekenis in de afzet vanwege de noodzaak van leveringen "just in time" en de trend van productie "local for local". GMO-maatregelen kunnen een bijdrage leveren om als producentenorganisaties op deze ontwikkelingen in te spelen.

6. Mechanisatie en arbeid

Inzet van laaggekwalificeerde arbeid is en blijft binnen de tuinbouw een belangrijk aandachtspunt gezien de aard van de werkzaamheden. De beschikbaarheid blijft een moeilijk punt. Daar waar deze arbeid kan worden vervangen door machines moet hier op worden ingezet. Een verdergaande mechanisatie van het productieproces (mits betaalbaar en kwalitatief gezien geen concessies gedaan hoeven te worden) is daarom een verstandige keuze.

Het werven en behouden van hoog gekwalificeerde arbeidskrachten is een noodzakelijke voorwaarde voor de verdere professionalisering en concurrentiekracht van het tuinbouwcluster.

7. Kwaliteit

De huidige consument is veeleisend. Het is daarom van levensbelang dat de sector investeert in minimaal handhaving, zo niet in verbetering van de kwaliteit. Daarbij valt te denken aan het verkorten van de keten, geconditioneerde voorzieningen en de mogelijkheid tot koelen.

8. Risicobeheer

Voor de groentesector heeft hygiëne al topprioriteit. Preventieve maatregelen, om onder meer (bacterie)besmettingen en infecties te voorkomen, zijn standaard onderdeel van de bedrijfsvoering. Deze werkwijze is met certificatie van bedrijven goed geborgd (kwaliteitszorgsysteem). Ondanks dit alles blijft de kans op incidenten aanwezig. Daarom is het enerzijds van groot belang om de kans hierop klein te houden. Dit kan onder andere met blijvende verbeteringen in tracking & tracing systemen en sluitende procedures in kwaliteitszorgsystemen. Anderzijds moet de sector financiële reserves opbouwen welke kunnen worden aangewend in tijden van crises.

De recente ervaringen met de EHEC crisis hebben geleerd dat deze ontwikkeling terecht als prioriteit wordt genoemd.

De verwachte bijdragen van de activiteiten in het kader van de prioritaire ontwikkelingen aan de realisering van de strategische doelen zijn als volgt:

Samenwerking (keuze 1) en verbeteren van de afzetstructuur (keuze 2) en in mindere mate logistieke concepten en infrastructuur (keuze 5) kunnen een bijdrage leveren aan de *schaalvergroting*. Samenwerking biedt een breder platform om de grote Europese retailorganisaties dagelijks van partijen van voldoende omvang te voorzien en levert ook marktmacht om een betere prijsvorming te realiseren. Het verbeteren van de afzetstructuur leidt tot vergroting van de efficiëntie en een platform om te komen tot schaalvergroting. Het verbeteren van logistieke concepten en infrastructuur is een praktische uitwerking van de verbetering van de afzetstructuur en een aanvulling op samenwerking.

Met name duurzaam telen (keuze 3), maar ook mechanisatie en arbeid (keuze 6) en risicobeheer (keuze 8) kunnen een bijdrage leveren aan de beperking van de *milieueffecten*. Het strategisch doel duurzame productie; beperken van de milieueffecten heeft diverse aspecten. Enerzijds vraagt de maatschappij in toenemende mate betrokkenheid van producenten in verband met een leefbare wereld nu en in de toekomst. De wetgeving speelt daar sterk op in. In het kader van de GMO zijn echter alleen bovenwettelijke activiteiten subsidiabel. Dit strategisch doel is dan ook vooral bedoeld om verdergaande ontwikkelingen en innovaties op het terrein van milieu te stimuleren. Er zijn diverse prioritaire ontwikkelingen die daar op aansluiten. Vooral duurzaam telen biedt met een scala aan maatregelen de mogelijkheid om daarop in te spelen. Deze zijn bekend, zoals besparing op het gebruik van energie, reductie van het gebruik van

gewasbeschermingsmiddelen en mineralen en het zorgvuldig omgaan met bodem en water. Indirect zijn er prioritaire ontwikkelingen op het terrein van mechanisatie en arbeid en risicobeheer die vaak een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan dit strategisch doel.

Productinnovatie en marketing (keuze 4) duurzaam telen (keuze 3), kwaliteit (keuze 7) kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan *de diversiteit van het productenpakket*. Diversiteit van het aanbod versterkt de marktpositie van de producentenorganisatie. Enerzijds levert een breed en diep aanbodpakket een stevige basis voor de marktpositie, anderzijds is het noodzakelijk om het productenpakket in de tijd aan te passen aan de veranderende vraag uit de markt en specifieke behoeften van nieuwe markten. De diversiteit van het aanbod moet in brede zin gezien worden. Naast differentiatie in kwaliteit, sortering, rassenkeuze, verpakking, zijn algemene zaken van belang, zoals imago en beeldvorming, duurzaamheid, maatschappelijk verantwoord ondernemen. Dit brede pakket aan prioritaire ontwikkelen is een uitwerking van de behoefte aan diversiteit en vraagt de inzet van een breed scala aan maatregelen.

Verbeteren van de afzetstructuur (keuze 2), productinnovatie en marketing (keuze 4) logistieke concepten en infrastructuur (keuze 5), mechanisatie en arbeid (keuze 6) en kwaliteit (keuze 7) kunnen direct of indirect bijdragen aan de *aanpassingen aan de productie- en afzetstructuur*. Het strategisch doel aanpassingen aan de productie- en afzetstructuur is gebaseerd op een groot aantal prioritaire ontwikkelingen die zijn benoemd. In bijna alle facetten van de productiekolom zijn aanknopingspunten te vinden die direct of indirect kunnen bijdragen aan dit doel.

Alle keuzes (1 tot en met 8) kunnen direct of indirect bijdragen aan de *kostprijsverlaging*. De grootste bijdragen zijn te verwachten van samenwerking en mechanisatie en arbeid. Kostprijsverlaging als strategisch doel biedt de mogelijkheid om een sterkere positie in de markt te veroveren en verruimt de mogelijkheden om marges te behalen. Dit strategisch doel moet gezien worden naast andere strategische doelen zoals het bevorderen van diversiteit die door belangrijke economen worden genoemd. Diversiteit kan leiden tot kostprijsverhoging. Dat is een strategie die bij voldoende vraag naar een specifiek product tot goede rendementen leidt. Daarnaast is binnen een variant op een product ook het streven belangrijk om te komen tot kostprijsverlaging. Alle gekozen prioritaire ontwikkelingen bieden aanknopingspunten om te komen tot die kostprijsverlaging. Het is overigens aan de individuele producentorganisaties om te bepalen welke strategie de voorkeur verdient. Een pure kostprijsstrategie zonder te streven naar diversiteit kan ook leiden tot een goed rendement.

In welke mate het concurrentievermogen gemeten in productieomvang of omzet (bijlage VIII van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011) daadwerkelijk toeneemt, hangt mede af van externe factoren die niet of nauwelijks te beïnvloeden zijn door de toepassing van de instrumenten van de Gemeenschappelijke marktordening voor groente en fruit. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om factoren als vraagontwikkeling op consumentenniveau, weersomstandigheden, ontwikkelingen in het imago van sector en product etc. De aangescherpte eisen voor de organisatie van producentenorganisaties zullen leiden tot meer samenwerking en fusies en daardoor tot minder producentenorganisaties bij een gelijkblijvende organisatiegraad en daardoor tot meer concentratie van het aanbod.

Milieurichtsnoeren

Artikel 103 quater, lid 3 van Raadsverordening (EG) nr. 1234/2007 vereist dat de operationele programma's twee of meer milieuacties moeten bevatten of dat minimaal 10% van de uitgaven in het kader van de operationele programma's milieuacties betreft. Op basis van artikel 103 septies van de hierboven genoemde Raadsverordening en artikel 56 van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 dient een nationale kader voor de milieuacties te worden vastgesteld, welk bij de Commissie ter goedkeuring moet worden ingediend. Dit Nationaal Kader geeft op hoofdlijnen aan welke milieumaatregelen kunnen worden genomen. De Commissie toetst deze aan de doelstelling van artikel 191 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie en artikel 174 van het Besluit nr. 1600/2002/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 juli 2002 tot vaststelling van het zesde Milieuactieprogramma van de Europese Gemeenschap [Publicatieblad L 242 van 10.9.2002].

II.1 Kenmerken van de Nederlandse tuinbouw in relatie tot het milieu

Voor de tuinbouw en het milieu in Nederland zijn de volgende uitgangspunten belangrijk:

- Een kritische houding van de maatschappij en de politiek richting de economische tuinbouwactiviteiten en de invloed daarvan op het milieu.
- De verwachting van de overheid dat ieder bedrijf zijn eigen verantwoordelijkheid neemt op het gebied van milieuproblemen.

Voor de Nederlandse tuinbouw leidt dit tot de volgende milieuagenda:

- De promotie van de duurzaamheid en het imago van de tuinbouw door de afhankelijkheid van duur en schaars (Nederlands) aardgas, en andere vormen van fossiele energie, te verminderen en ook het gebruik daarvan terug te brengen.
- Om redenen van leveringsgarantie (uitputten van de huidige aanwezige energiebronnen), kostprijs, CO₂-emissie en imago, moet energiebesparing en de toepassing van duurzame energie een hoge prioriteit behouden.
- Een streven naar onafhankelijkheid van energiebronnen door middel van de ontwikkeling en het gebruik van herbruikbare energie ter bescherming van de continuïteit van de Nederlandse tuinbouwsector.
- Continuering van de aandacht voor het minimaliseren van het verbruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en mineralen.
- Het verbruik van water verminderen en de emissie van contaminanten naar het watermilieu beperken.
- Maatschappelijke verantwoordelijkheid, wat betekent dat producten geproduceerd en afgeleverd worden op een maatschappelijk verantwoorde wijze.
- Het optimaliseren van logistieke processen, waardoor het transport van groenten en fruit minder schadelijk voor het milieu wordt.
- Verminderen van verpakkings- en product afval.
- Het creëren van een structureel aanbod van biologisch geteelde producten.

Vanwege de relatieve kleinschaligheid (vergeleken met de industrie), kiest de Nederlandse tuinbouw voor een gezamenlijke aanpak. De producentenorganisaties moeten hier een belangrijke rol in spelen. Het basis principe is de proactieve verantwoordelijkheid van de bedrijven als een drijfveer om (verplicht) activiteiten te ontwikkelen om inhoud te geven aan deze milieuagenda. In dit kader kan de marktordening voor groenten en fruit hier een belangrijke rol in spelen.

II.2 Milieurichtsnoeren

De volgende milieurichtsnoeren zijn belangrijk voor Nederland:

1. Maatregelen gericht op vermindering van de uitstoot van broeikasgassen: bijvoorbeeld besparing op het gebruik van fossiele energie, het bevorderen van het gebruik van hernieuwbare energiebronnen, het bevorderen van het gebruik van restwarmte door derden, het gebruik van biobrandstoffen in transport en het bevorderen van collectief vervoer.
2. Maatregelen gericht op het hergebruik van afvalstoffen, zoals het bevorderen van het gebruik van biomassa voor energieproductie, het bevorderen van recycling van organische en niet-organische stoffen en het meermalig gebruik van verpakkingsmateriaal.
3. Maatregelen gericht op het voorkomen van emissie naar lucht, water en bodem: bijvoorbeeld het bevorderen van het gebruik van biologische middelen, het bevorderen van precisietoedieningstechnieken en beslissingsondersteunende systemen, het bevorderen van het gesloten maken van teeltsystemen, waar mogelijk en het bevorderen van het gebruik van emissiearme spuitapparatuur.
4. Maatregelen gericht op het bevorderen van geïntegreerde productie (productie volgens GlobalGAP, Milieukeur of gelijkwaardige milieukwaliteitssystemen).
5. Maatregelen gericht op het bevorderen van omschakeling naar een biologische productiewijze.

Milieuacties dienen in overeenstemming te zijn met deze milieurichtsnoeren.

Tabel I.1 Overzicht van het aantal jaren gebruik van op planning gerichte acties door producentenorganisaties in de periode 2009-2011 (elk jaar telt dus voor 1).

Producentenorganisatie	Actiecode ³⁾			Totaal
	101	102	103	
Batavia ¹⁾	1	1	1	3
Best of Four ²⁾	2	2	3	7
BGB	2		2	4
Coforta	3	1	2	6
Fossa	3	1	3	7
FPG				
FresQ	3	3	1	7
Funghi	1		1	2
Komosa	3			3
Nautilus	3	3		6
Schakel		3	3	6
Sunquality			2	2
Versdirect.nl				
Zaltbommel	3	3	3	9
ZON	3	3	3	9
Zuid Limburg	3			3
Totaal	30	20	24	74

1) Batavia had in 2009 nog wel een operationeel plan, maar als gevolg van intrekking van de erkenning niet meer in 2010 en 2011.

2) Best of Four is ontstaan uit een fusie van de producentenorganisaties Brassica en Unistar in 2009 met de producentenorganisaties Tradition en Westveg in 2010.

3) 101: Aankoop van vaste activa

102: Andere vormen van verwerving van vaste activa, zoals huur en leasing

103: Andere acties

Tabel I.2 Overzicht van het aantal jaren gebruik van op verbetering of handhaving van de productkwaliteit gerichte acties door producentenorganisaties in de periode 2009-2011 (elk jaar telt dus voor 1).

Producentenorganisatie	Actiecode ³⁾			Totaal
	201	202	203	
Batavia ¹⁾	1	1	1	3
Best of Four ²⁾	3	3	3	9
BGB	3		3	6
Coforta	3	1	3	7
Fossa	3		3	6
FPG	3		3	6
FresQ	3		3	6
Funghi	3		3	6
Komosa	3		3	6
Nautilus	3	3	3	9
Schakel	3	1	3	7
Sunquality	3		3	6
Versdirect.nl	3		3	6
Zaltbommel	3	3	3	9
ZON	3	2	3	8
Zuid Limburg	3		3	6
Totaal	46	14	46	106

1) Batavia had in 2009 nog wel een operationeel plan, maar als gevolg van intrekking van de erkenning niet meer in 2010 en 2011.

2) Best of Four is ontstaan uit een fusie van de producentenorganisaties Brassica en Unistar in 2009 met de producentenorganisaties Tradition en Westveg in 2010.

3) 201: Aankoop van vaste activa

202: Andere vormen van verwerving van vaste activa, zoals huur en leasing

203: Andere acties

Tabel I.3 Overzicht van het aantal jaren gebruik van op afzetverbetering gerichte acties door producentenorganisaties in de periode 2009-2011 (elk jaar telt dus voor 1).

Producentenorganisatie	Actiecode ³⁾				Totaal
	301	302	303	304	
Batavia ¹⁾	1				1
Best of Four ²⁾	3	2	3	3	11
BGB	3	1	1	2	7
Coforta	3	3	3	3	12
Fossa	3		3	3	9
FPG	1		3	3	7
FresQ	3		3	3	9
Funghi	3		3	3	9
Komosa	3		3	1	7
Nautilus	3		2	3	8
Schakel	3	2			5
Sunquality	3		1	1	5
Versdirect.nl	3		3	1	7
Zaltbommel	3		3	3	9
ZON	3	2	3	3	11
Zuid Limburg				2	2
Totaal	41	10	34	34	119

1) Batavia had in 2009 nog wel een operationeel plan, maar als gevolg van intrekking van de erkenning niet meer in 2010 en 2011.

2) Best of Four is ontstaan uit een fusie van de producentenorganisaties Brassica en Unistar in 2009 met de producentenorganisaties Tradition en Westveg in 2010.

3) 301: Aankoop van vaste activa

302: Andere vormen van verwerving van vaste activa, zoals huur en leasing

303: Afzetbevorderings- en communicatieactiviteiten (behalve in verband met crisispreventie en beheer)

304: Andere acties

Tabel I.4 Overzicht van het aantal jaren gebruik van onderzoek en experimentele productie door producentenorganisaties in de periode 2009-2011 (elk jaar telt dus voor 1).

Producentenorganisatie	Actiecode ³⁾		Totaal
	401	403	
Batavia ¹⁾			
Best of Four ²⁾	1	1	2
BGB			
Coforta	3	3	6
Fossa			
FPG		3	3
FresQ		3	3
Funghi	3	3	6
Komosa			
Nautilus		2	2
Schakel	1	3	4
Sunquality			
Versdirect.nl		3	3
Zaltbommel		3	3
ZON		2	2
Zuid Limburg		2	2
Totaal	8	28	36

1) Batavia had in 2009 nog wel een operationeel plan, maar als gevolg van intrekking van de erkenning niet meer in 2010 en 2011.

2) Best of Four is ontstaan uit een fusie van de producentenorganisaties Brassica en Unistar in 2009 met de producentenorganisaties Tradition en Westveg in 2010.

3) 401: Aankoop van vaste activa
403: Andere acties

Tabel I.5 Overzicht van het aantal jaren gebruik van opleidingsacties en acties ter bevordering van de toegang tot adviesdiensten door producentenorganisaties in de periode 2009-2011 (elk jaar telt dus voor 1).

Producentenorganisatie	Actiecode ³⁾					Totaal
	501	502	503	505	506	
Batavia ¹⁾		1	1	1	1	4
Best of Four ²⁾		3	1	2	2	8
BGB		2	1		1	4
Coforta		3	1		3	7
Fossa		3			3	6
FPG		2		1	1	4
FresQ		3	1		1	5
Funghi		3		3	3	9
Komosa		3			1	4
Nautilus	3	1			3	7
Schakel		3			3	6
Sunquality		3			2	5
Versdirect.nl		3		1	3	7
Zaltbommel		2		3	3	8
ZON		3	3	3	1	10
Zuid Limburg					2	2
Totaal	3	38	8	14	33	96

1) Batavia had in 2009 nog wel een operationeel plan, maar als gevolg van intrekking van de erkenning niet meer in 2010 en 2011.

2) Best of Four is ontstaan uit een fusie van de producentenorganisaties Brassica en Unistar in 2009 met de producentenorganisaties Tradition en Westveg in 2010.

3) 501: Biologische productie

502: Geïntegreerde productie of geïntegreerde plaagbestrijding

503: Andere milieukwesties

505: Productkwaliteit, waaronder residuen van bestrijdingsmiddelen

506: Andere kwesties

Tabel I.6 Overzicht van het aantal jaren gebruik van instrumenten voor crisispreventie en crisis-beheer door producentenorganisaties in de periode 2009-2011 (elk jaar telt dus voor 1).

Producentenorganisatie	Actiecode ³⁾					Totaal
	601	602	603	604	605	
Batavia ¹⁾					1	1
Best of Four ²⁾	1	1	2		3	7
BGB	1	1	2		3	7
Coforta	1	1	2	1	3	8
Fossa	1	1	1	1	3	7
FPG	1		1		3	5
FresQ	1	1	3	3	3	11
Funghi			3	2		5
Komosa			1		3	4
Nautilus	1	1			3	5
Schakel		1			3	4
Sunquality	1		1		3	5
Versdirect.nl	1	1	2		3	7
Zaltbommel	1	1	2		3	7
ZON	1	1	3	1	3	9
Zuid Limburg			2		3	5
Totaal	11	10	25	8	43	97

1) Batavia had in 2009 nog wel een operationeel plan, maar als gevolg van intrekking van de erkenning niet meer in 2010 en 2011.

2) Best of Four is ontstaan uit een fusie van de producentenorganisaties Brassica en Unistar in 2009 met de producentenorganisaties Tradition en Westveg in 2010.

3) 601: Het uit de markt nemen van producten

602: Het groen oogsten of niet oogsten van groente en fruit

603: Crisispreventie: afzetbevorderings- en communicatieactiviteiten

604: Crisispreventie: opleidingsacties

605: Crisispreventie: oogstverzekering

Tabel I.7 Overzicht van het aantal jaren gebruik van milieuacties door producentenorganisaties in de periode 2009-2011 (elk jaar telt dus voor 1).

Producentenorganisatie	Actiecode ³⁾						Totaal
	701	702	703	704	709	710	
Batavia ¹⁾	1		1	1	1		4
Best of Four ²⁾	3	2		3	3	3	14
BGB	3	1	2	3	3	3	15
Coforta	3		3	3	3	3	15
Fossa	3			3	3	3	12
FPG	3			3	3	3	12
FresQ	3	3		3	3	3	15
Funghi	2		1	3	1	3	10
Komosa	3			3	3	3	12
Nautilus	3		3	3	3	3	15
Schakel				3	3	3	9
Sunquality	3			3	3	3	12
Versdirect.nl	3			3	3	3	12
Zaltbommel	3			3	3	3	12
ZON	3	2	2	3	3	3	16
Zuid Limburg					3	3	6
Totaal	39	8	12	43	44	45	191

1) Batavia had in 2009 nog wel een operationeel plan, maar als gevolg van intrekking van de erkenning niet meer in 2010 en 2011.

2) Best of Four is ontstaan uit een fusie van de producentenorganisaties Brassica en Unistar in 2009 met de producentenorganisaties Tradition en Westveg in 2010.

3) 701: Aankoop van vaste activa

702: Andere vormen van verwerving van vaste activa, zoals huur en leasing

703: Biologische productie

704: Geïntegreerde productie

709: Acties om de afvalproductie te verminderen en het afvalbeheer te verbeteren

710: Andere acties

Tabel I.8 Overzicht van het aantal jaren gebruik van andere acties door producentenorganisaties in de periode 2009-2011 (elk jaar telt dus voor 1).

Producentenorganisatie	Actiecode ³⁾			Totaal
	801	802	803	
Batavia ¹⁾	1			1
Best of Four ²⁾	3		2	5
BGB	3		3	6
Coforta	3		3	6
Fossa	2		3	5
FPG	3			3
FresQ	3		3	6
Funghi	3		3	6
Komosa	3		3	6
Nautilus	2		3	5
Schakel	2	1	2	5
Sunquality	3		3	6
Versdirect.nl	3		3	6
Zaltbommel		1	3	4
ZON	3		3	6
Zuid Limburg			1	1
Totaal	37	2	38	77

1) Batavia had in 2009 nog wel een operationeel plan, maar als gevolg van intrekking van de erkenning niet meer in 2010 en 2011.

2) Best of Four is ontstaan uit een fusie van de producentenorganisaties Brassica en Unistar in 2009 met de producentenorganisaties Tradition en Westveg in 2010.

3) 801: Aankoop van vaste activa

802: Andere vormen van verwerving van vaste activa, zoals huur en leasing

803: Andere acties

Tabel I.9 Overzicht van de totale uitgaven aan op planning gerichte acties in de periode 2009-2011 in 1.000 euro.

Maatregel	2009	2010	2011	Totaal
101. Aankoop van vaste activa	6.887	5.871	10.197	22.955
102. Andere vormen van verwerving van vaste activa, zoals huur en leasing	1.929	1.012	1.167	4.108
103. Andere acties	277	361	575	1.213
Totaal	9.094	7.245	11.938	28.276

Tabel I.10 Overzicht van de totale uitgaven aan op verbetering of handhaving van de product-kwaliteit gerichte acties in de periode 2009-2011 in 1.000 euro.

Maatregel	2009	2010	2011	Totaal
201. Aankoop van vaste activa	12.805	7.229	8.434	28.468
202. Andere vormen van verwerving van vast activa, zoals huur en leasing	119	189	171	479
203. Andere acties	4.687	4.059	4.411	13.157
Totaal	17.611	11.477	13.016	42.104

Tabel I.11 Overzicht van de totale uitgaven aan op afzetverbetering gerichte acties in de periode 2009-2011 in 1.000 euro.

Maatregel	2009	2010	2011	Totaal
301. Aankoop van vaste activa	18.499	14.848	19.259	52.606
302. Andere vormen van verwerving van vaste activa, zoals huur en leasing	710	597	483	1.790
303. Afzetbevorderings- en communicatieactiviteiten (behalve i.v.m. crisispreventie en -beheer)	877	805	1.979	3.661
304. Andere acties	3.843	3.138	4.167	11.148
Totaal	23.929	19.389	25.889	69.206

Tabel I.12 Overzicht van de totale uitgaven aan onderzoek en experimentele productie in de periode 2009-2011 in 1.000 euro.

Maatregel	2009	2010	2011	Totaal
401. Aankoop van vaste activa	1.189	63	88	1.339
403. Andere acties	369	412	451	1.232
Totaal	1.558	474	538	2.570

Tabel I.13 Overzicht van de totale uitgaven aan opleidingsacties en acties ter bevordering van de toegang tot adviesdiensten in de periode 2009-2011 in 1.000 euro.

Maatregel	2009	2010	2011	Totaal
501. Biologische productie	26	10	8	45
502. Geïntegreerde productie of geïntegreerde plaagbestrijding	201	1.038	1.087	2.326
503. Andere milieukwesties	49	43	31	123
505. Productkwaliteit, waaronder residuen van bestrijdingsmiddelen	11	52	19	81
506. Andere kwesties	829	34	65	928
Totaal	1.116	1.177	1.209	3.503

Tabel I.14 Overzicht van de totale uitgaven aan op afzetverbetering gerichte acties in de periode 2009-2011 in 1.000 euro.

Maatregel	2009	2010	2011	Totaal
601. Het uit de markt nemen van producten			3.937	3.937
602. Het groen oogsten of niet oogsten van groente en fruit			1.826	1.826
603. Crisispreventie: afzetbevorderings- en communicatieactiviteiten	482	551	598	1.632
604.				
605. Crisispreventie: opleidingsacties	28	18	0	46
606. Crisispreventie: oogstverzekering	2.488	2.215	2.292	6.995
Totaal	2.999	2.784	8.654	14.436

Tabel I.15 Overzicht van de totale uitgaven aan milieuacties in de periode 2009-2011 in 1.000 euro.

Maatregel	2009	2010	2011	Totaal
701. Aankoop van vaste activa	3.443	1.342	1.420	6.204
702. Andere vormen van verwerving van vaste activa, zoals huur en leasing	29	0	0	29
703. Biologische productie	650	569	618	1.837
704. Geïntegreerde productie	16.229	16.322	11.246	43.797
709. Acties om de afvalproductie te verminderen en het afvalbeheer te verbeteren	18.348	17.495	16.310	52.152
710. Andere acties	600	582	566	1.749
Totaal	39.298	36.310	30.160	105.769

Tabel I.16 Overzicht van de totale uitgaven aan andere acties in de periode 2009-2011 in 1.000 euro.

Maatregel	2009	2010	2011	Totaal
801. Aankoop van vaste activa	3.412	1.596	3.080	8.087
802. Andere vormen van verwerving van vaste activa, zoals huur en leasing			32	32
803. Andere acties	284	308	4.064	4.657
Totaal	3.696	1.904	7.176	12.776

Bijlage II - Methodologie

PRESTATIE-INDICATOREN

De berekening van de gemeenschappelijke prestatie-indicatoren is ontleend aan het Jaarverslag, deel A, afdeling 3: Controle- en evaluatietabellen.

► Rij 1 - Totale waarde van de in de handel gebrachte productie (nationale valuta) = X_b

Waarbij:

X_b = Totale waarde van de in de handel gebrachte productie bij aanvang van het operationeel programma.

NOTA BENE:

Voor de berekening van X_b worden alleen die producten meegeteld (a) die door de PO/UPO in de handel worden gebracht, (b) waarvoor de PO/UPO wordt erkend, en (c) die worden geproduceerd door de eigen leden van de PO/UPO.

► Rij 2 - Aantal groente- en fruitproducenten dat actief lid is van de PO/UPO (aantal) = P_b

Waarbij:

P_b = Actieve leden bij aanvang van het operationeel programma. Actieve leden zijn natuurlijke of rechtspersonen die producten leveren aan de PO/UPO.

► Rij 3 - Totale groente- en fruitteeltareaal van de leden van de betrokken PO/UPO (ha) = A_b

Waarbij:

A_b = Totale groente- en fruitteeltareaal (zonder paddenstoelen) bij aanvang van het operationeel programma.

NOTA BENE:

Voor de berekening van A_b worden alleen die producten meegeteld die door de PO/UPO in de handel worden gebracht en waarvoor de PO/UPO wordt erkend.

► Rij 5 - Totale hoeveelheid van in de handel gebrachte productie (ton) = V_b

Waarbij:

V_b = Totale hoeveelheid van in de handel gebrachte productie bij aanvang van het operationeel programma.

NOTA BENE:

Voor de berekening van V_b worden alleen die producten meegeteld (a) die door de PO/UPO in de handel worden gebracht, (b) waarvoor de PO/UPO wordt erkend, en (c) die worden geproduceerd door de eigen leden van PO/UPO.

► Rijen 6 tot 9 - Hoeveelheid van de in de handel gebrachte productie die voldoet aan de voorschriften van een specifieke "kwaliteitsregeling" (ton) = Qb

Waarbij:

Qb = Totale hoeveelheid van de in de handel gebrachte productie die voldoet aan de voorschriften van een specifieke "kwaliteitsregeling" bij aanvang van het operationeel programma.

NOTA BENE:

Voor de berekening van Qb worden alleen die producten meegeteld (a) die door de PO/UPO in de handel worden gebracht, (b) waarvoor de PO/UPO wordt erkend, en (c) die worden geproduceerd door de eigen leden van PO/UPO.

Voorschriften inzake "kwaliteit": een reeks nadere voorschriften voor de productiemethoden: a) waarbij een onafhankelijke controle instantie controleert of deze worden nageleefd en b) die leiden tot een eindproduct waarvan de kwaliteit: i) duidelijk uitstijgt boven de in de handel gangbare normen inzake volksgezondheid, gezondheid van gewassen en milieu en ii) aansluit bij de bestaande en te verwachten afzetmogelijkheden. De voornaamste "kwaliteitsregelingen" zijn: a) gecertificeerde biologische productie, b) beschermde geografische aanduidingen en beschermde oorsprongsbenamingen, c) gecertificeerde geïntegreerde productie, d) particuliere gecertificeerde kwaliteitsregelingen voor producten.

► Rij 11 - Totale waarde van de in de handel gebrachte productie/Totale hoeveelheid van de in de handel gebrachte productie (nationale valuta/kg) = Xb/Vb

Waarbij:

Xb = Totale waarde van de in de handel gebrachte productie bij aanvang van het operationeel programma. Komt overeen met de waarde in rij 1.

en

Vb = Totale hoeveelheid van in de handel gebrachte productie bij aanvang van het operationeel programma. Komt overeen met de waarde in rij 5.

INPUTINDICATOREN

● Aankoop van vaste activa - uitgaven

De uitgaven voor de aankoop van vaste activa, zoals vastgelegd in tabel 3.2, hoeven niet altijd te corresponderen met de waarde van de investering, zoals weergegeven in tabel 3.3.

Dat is bijvoorbeeld het geval als een PO/UPO gebruik maakt van een door een kredietinstelling toegezegde lening voor de aankoop van de vaste activa in kwestie. In dat geval komt de inputindicator overeen met de "jaartranche voor de lening die is aangegaan om de vaste activa te verwerven" (of de som van een aantal jaartranches, als er in het jaar waarover gerapporteerd wordt een aantal vaste activa zijn verworven), terwijl de outputindicator gelijk is aan de "totale waarde van de gedane investering(en)". Die laatste hoeft maar één keer te worden ingevuld (in het jaar waarin de investering is gedaan).

Het voorgaande is ook van toepassing als vaste activa (bijvoorbeeld apparatuur) in jaar N zijn aangekocht, maar pas het volgende jaar geïnstalleerd en volledig operationeel worden (de investering is gedaan = de betrokken PO - of leden daarvan - kunnen deze gebruiken op de wijze zoals dat in het goedgekeurde operationele programma is voorzien). In zulke gevallen moeten de uitgaven voor de aankoop van vaste activa worden opgetekend in jaar N, terwijl de waarde van de gedane investering moet worden geregistreerd in het jaar N+1.

● Andere acties, c) Andere acties - uitgaven: rij 40

Rij 40 moet gebruikt worden voor uitgaven ten behoeve van andere acties dan die welke in de rijen 1 tot 37 van tabel 3.2. worden genoemd en geen verband houden met de verwerving van vaste activa.

Het kan dan gaan om uitgaven voor de implementatie van actiefondsen of operationele programma's, zoals bedoeld in afdeling 2, punten (a) en (c), van bijlage VIII bij de Verordening (EG) nr. 1580/2007, ofwel:

(a) overheadkosten die specifiek betrekking hebben op het actiefonds of het operationele programma, inclusief beheers- en personeelskosten, kosten voor verslagen en evaluatiestudies en kosten voor het voeren en beheren van de boekhouding;

(c) juridische kosten en administratiekosten in verband met fusies of overnames van producentenorganisaties, evenals juridische kosten en administratiekosten in verband met de oprichting van transnationale producentenorganisaties of transnationale unies van producentenorganisaties; met het oog hierop in opdracht van producentenorganisaties verrichte haalbaarheidsstudies en geformuleerde voorstellen.

OUTPUTINDICATOREN

■ Totale waarde van de investeringen (nationale valuta)

- acties die gericht zijn op de productieplanning: **Rij 2,**
- acties die gericht zijn op verbetering of behoud van de productkwaliteit: **Rij 6,**
- acties die gericht zijn op verbetering van de afzet: **Rij 10,**
- onderzoek en experimentele productie: **Rij 15,**
- milieuacties: **Rij 38,**
- andere acties: **Rij 59**

Slechts in te vullen voor het jaar waarin de investering is gedaan. Een investering wordt geacht gedaan te zijn wanneer de betrokken vaste activa zijn verworven en al volledig operationeel zijn (dat wil zeggen, de betrokken PO - of leden daarvan - kunnen ze gebruiken op de wijze zoals dat in het goedgekeurde operationele programma is voorzien).

OUTPUTINDICATOREN VOOR SPECIFIEKE MAATREGELEN

ACTIES DIE GERICHT ZIJN OP VERBETERING VAN DE AFZET (Rijen 9 tot 13)	
■ Rijen 12 - Afzetbevorderings- en communicatieactiviteiten (behalve in verband met crisispreventie en -beheer) - Aantal ondernomen acties	
Elke dag van een afzetbevorderingscampagne geldt als één actie.	

ONDERZOEK EN EXPERIMENTELE PRODUCTIE (Rijen 14 tot 18)	
■ Rij 18 - Aantal hectaren	
Slechts voor acties met betrekking tot experimentele productie op percelen van aangesloten bedrijven en/of de producentenorganisatie.	

OPLEIDINGSACTIES (behalve in verband met crisispreventie en -beheer) EN ACTIES DIE GERICHT ZIJN OP BEVORDERING VAN DE TOEGANG TOT ADVIESDIENSTEN (Rijen 19 tot 30)	
■ Rijen 19, 21, 23, 25, 27 en 29 - Aantal door de deelnemers ontvangen opleidingsdagen	
Geregistreerd moet worden hoeveel dagen alle deelnemers opleiding over een bepaald onderwerp (bijvoorbeeld biologische productie) krijgen in het kader van de opleidingsacties gedurende het jaar waarover wordt gerapporteerd. <u>NOTA BENE:</u> Opleidingscursussen van een halve dag (bijvoorbeeld een ochtend- of een middagsessie) worden als een halve opleidingsdag beschouwd.	
■ Rijen 20, 22, 24, 26, 28 en 30 - Aantal PO-leden dat gebruik maakt van adviesdiensten	
Ongeacht de bron van het advies (dat wil zeggen: via een adviesdienst die is ontwikkeld door een PO of door een extern orgaan), en het specifieke onderwerp van de dienstverlening.	

CRISISPREVENTIE OF -BEHEER (Rijen 31 tot 36)	
■ a) uit de markt nemen van producten: Rij 31 - Aantal ondernomen acties	
	Het uit de markt nemen van hetzelfde product in verschillende perioden van het jaar en het uit de markt nemen van verschillende producten gelden als verschillende acties. Elke operatie gericht op het uit de markt nemen van een bepaald product geldt als één actie.
■ b) groen oogsten of niet oogsten van groente en fruit: Rij 32 - Aantal ondernomen acties	
	Het groen oogsten en het niet oogsten van verschillende producten worden als verschillende acties beschouwd. Het groen oogsten en het niet oogsten van hetzelfde product wordt als één actie beschouwd, ongeacht het aantal dagen dat daarmee gemoeid is, het aantal deelnemende bedrijven of het aantal percelen/hectaren.
■ c) Afzetbevorderings- en communicatieactiviteiten: Rij 33 - Aantal ondernomen acties	
	Elke dag van een afzetbevorderingscampagne geldt als één actie.
■ d) opleidingsacties: Rij 34 - Aantal opleidingsdagen voor de deelnemers	
-	
■ e) oogstverzekering: Rij 35 - Aantal bedrijven dat deelneemt aan de acties	
	Geregistreerd moet worden hoeveel landbouwbedrijven zijn aangesloten bij de producentenorganisatie (PO) en zijn betrokken bij de ten uitvoer gelegde acties.
■ f) Steun voor de administratieve kosten van de oprichting van onderlinge fondsen: Rij 36 - Aantal ondernomen acties	
	Acties gericht op het opzetten van verschillende onderlinge fondsen gelden als verschillende acties.

MILIEUACTIES	
■ c) Andere acties - Productie: Rijen 41, 43, 45, 47, 49, 51, 53, 55 - Aantal hectaren	
	Slechts in te vullen als het gaat om acties die betrekking hebben op een specifiek stuk grond.
■ c) Andere acties - Vervoer ■ d) Andere acties - Marketing Rijen 56 en 57 - Hoeveelheid in de handel gebrachte productie	
	Bij de berekening van deze indicator worden alleen die producten meegeteld (a) die door de PO in de handel worden gebracht, (b) waarvoor de PO wordt erkend, en (c) die worden geproduceerd door de eigen leden van PO.

De circulaire PT van 20 oktober 2010 'Operationele Jaarplannen 2011: Indiening output- en resultaatindicatoren' geeft de volgende aanvulling op de definities:

1. Definitie aantal bedrijven dat deelneemt:

Het aantal bedrijven wordt indien van toepassing per subactiviteit opgegeven. Het aantal bedrijven wordt alleen ingevuld wanneer de verwerving van vaste activa wordt uitgevoerd op individuele bedrijven van leden van de telersvereniging of als de uitvoering van een subactiviteit direct betrekking heeft op product van individuele bedrijven van leden. Indien de subactiviteit wordt uitgevoerd op centraal niveau van de telersvereniging en in het geheel niet is toe te rekenen aan individuele bedrijven is het aantal bedrijven 0. Onder een bedrijf wordt verstaan elk bedrijf (of locatie van een bedrijf) met een uniek aanvoernummer. In geval binnen een uniek aanvoernummer sprake is van meerdere onafhankelijk van elkaar opererende locaties (mits fysiek of geografisch van elkaar gescheiden), wordt het aantal locaties geteld. Verspreid liggende percelen die vanuit één centrale locatie opereren worden als 1 locatie beschouwd. Bedrijven, waarvoor bij de subactiviteit uitsluitend afschrijvingen van investeringen uit voorgaande jaren zijn opgenomen worden als 0 geteld.

2. Definitie aantal ondernomen acties:

Verordening (EG) 1580/2007 geeft in artikel 21 lid 1 onder g) de volgende definitie van "actie":

"een specifieke activiteit of een specifiek instrument ter verwezenlijking van een bepaald operationeel doel als bijdrage tot één of meer van de in artikel 9, lid 1, van Verordening (EG) nr. 1182/2007 vermelde doelen" (dit zijn de 6 B doelstellingen).

Het aantal acties wordt door de telersverenigingen per subactiviteit opgegeven. Het aantal acties komt overeen met het aantal specifieke activiteiten of specifieke instrumenten (verder specifieke instrumenten te noemen) per subactiviteit. Dit houdt in dat het aantal eenheden per actie niet meer als outputindicator wordt opgegeven. In de meeste gevallen is de subactiviteit zelf het specifieke instrument; het aantal acties is dan 1 (zie voorbeeld 1).

In geval de subactiviteit meerdere specifieke instrumenten bevat, wordt het aantal specifieke instrumenten geteld (zie voorbeeld 2). In sommige gevallen beslaat het specifieke instrument meerdere subactiviteiten. In dit geval wordt bij één van de subactiviteiten de waarde 1 ingevuld, bij de andere betrokken subactiviteit(en), mits opgenomen in het Operationeel Jaarplan wordt 0 ingevuld (zie voorbeeld 3). De specifieke instrumenten zijn bij de subactiviteiten in GMO Connection aangegeven.

Indien een subactiviteit uitsluitend bestaat uit afschrijvingen van investeringen uit voorgaande jaren wordt ook 0 ingevuld.

Voorbeeld 1 (opgenomen in GMO Connection):

Subactiviteit (regel) 201-10-27 Interne transportsystemen/kettingbaansystemen en andere met de sorteerlijn geïntegreerde aanvoersystemen:

Specifiek instrument: Met de sorteerlijn geïntegreerde aanvoersystemen. Aantal acties is 1.

Voorbeeld 2 (opgenomen in GMO Connection):

Subactiviteit (regel) 201-10-22 Sorte- en verpakkingslijnen/apparatuur, inclusief weegunits/weegbruggen voor in- en uitgaand product, opvoerbanden, ontnesters, ombindmachines etc.:

3 specifieke instrumenten: a) Apparatuur t.b.v. sorteren en/of b) Apparatuur t.b.v. kleinverpakken en/of c) Apparatuur t.b.v. productbewerking (snijden of wassen). Aantal acties is 1, 2 of 3.

Voorbeeld 3 (opgenomen in GMO Connection):

Subactiviteit (regel) 201-10-23 Kantelsystemen/waterdumpers:

Specifiek instrument: Apparatuur t.b.v. sorteren. Aantal acties voor regel 22 ad a en regel 23 is samen 1.

Indien regel 22 ad a) voor 1 telt, bij regel 23 0 invullen.

Hierboven is vermeld dat het aantal eenheden van een actie per subactiviteit niet langer bij de outputindicator wordt aangegeven. Het registreren van het aantal eenheden blijft echter wel van belang. Bij de Jaardeclaratie dienen betreffende eenheden, indien van toepassing aangegeven te worden in de

"Detailstaat betalingen", inclusief investeringslijst of de verschillende verplichte formats "Onderbouwing Jaardeclaratie".

2.1 Definitie aantal dagen van een afzetbevorderingscampagne (maatregel 3 Acties die gericht zijn op verbetering van de afzet en maatregel 6 Crisispreventie- en crisisbeheersmaatregelen, beide Actietype Afzetbevorderings- en communicatieactiviteiten):

In afwijking van het voorgaande wordt voor betreffende actietypen bij aantal acties het aantal dagen van een afzetbevorderingscampagne opgegeven. Elke dag van een afzetbevorderingscampagne geldt als één actie.

Het aantal acties per campagne is in geval van een in tijd begrensde campagne de duur van de campagne in aantal dagen; in geval van een doorlopende campagne het aantal dagen van de periode met een max. van 365 dagen.

Als afzonderlijke campagnes worden beschouwd:

- Algemene promotie voor de telersvereniging (handelsmerk);
- Algemene promotie voor producten en/of merken van de telersvereniging;
- Specifieke promotie voor een product en/of merk van de telersvereniging (elk gewas, gewasgroep, ras of merk is één campagne);
- Websites, voor zover niet betrekking hebbend op bovenstaande campagnes (een permanente website wordt beschouwd als een doorlopende campagne);
- Sponsoring, voor zover niet betrekking hebbend op bovenstaande campagnes;
- Magazines (een periodiek uitkomend magazine wordt beschouwd als een doorlopende campagne);
- Sectorpromotie (elk thema is één campagne);
- (Collectieve) generieke promotie voor groente en fruit;
- (Collectieve) generieke promotie voor een product en/of merk (elk gewas, gewasgroep, ras of merk is één campagne);

Een campagne mag niet bij meerdere subactiviteiten worden geteld. Indien de uitvoeringskosten van een campagne op meerdere subactiviteiten worden verantwoord, wordt bij één subactiviteit het aantal dagen geteld; op de overige betrokken subactiviteiten worden dan geen dagen geteld voor de betreffende campagne.

3. Definitie totale waarde van de investeringen

De totale waarde van de investeringen wordt slechts ingevuld voor het jaar, waarin de investeringen zijn gedaan. Onder de waarde van een investering wordt verstaan het aanschafbedrag. Afschrijvingen van investeringen uit voorgaande jaren blijven buiten beschouwing.

In geval voor investeringen termijnen gedeclareerd worden in meerdere Operationele Jaarplannen, wordt het totale bedrag van de aanschaf alleen in het jaar van de definitieve realisatie meegeteld.

4. Definitie aantal hectaren

Voor maatregel 4 Onderzoek en experimentele productie bij de van toepassing zijnde subactiviteiten geldt: Deze indicator wordt alleen ingevuld voor acties met betrekking tot onderzoek of experimentele productie op *percelen* van aangesloten bedrijven en/of de telersvereniging.

Geteld wordt het totale areaal dat deelneemt aan het onderzoek of experiment. Mocht een onderzoek/ experiment op een beperkte testlocatie uitgevoerd worden, wordt alleen dit areaal geteld. Wordt het onderzoek/experiment uitgevoerd op verschillende teeltbedrijven, worden betreffende arealen bij elkaar opgeteld. Indien het experiment beëindigd is en afschrijvingen van investeringen uit voorgaande jaren worden opgenomen, wordt het betreffende areaal als 0 geteld.

Voor maatregel 7 Milieuacties bij de van toepassing zijnde subactiviteiten geldt:

Som van het areaal (of indien van toepassing het areaal X het aantal teeltwisselingen) van alle deelnemende teeltbedrijven.

5. Definitie aantal door de deelnemers ontvangen opleidingsdagen (maatregel 5 Opleidingsacties en/of acties, die gericht zijn op bevordering van de toegang tot adviesdiensten en maatregel 6 Crisispreventie- en crisisbeheersmaatregelen, Actietype Opleidingsacties):

In geval van opleidingen: som van door de deelnemers gevolgde bijeenkomsten/opleidingsdagen. Een bijeenkomst, inclusief een bijeenkomst voor een opleiding, die per keer één dagdeel duurt, wordt beschouwd als één opleidingsdag.

In geval van adviesdiensten (maatregel 5): som van door de deelnemers ontvangen adviezen: bezoeken, (digitale) nieuwsbrieven, overige adviezen. In het algemeen kan dit gebaseerd worden op het in de overeenkomst met de adviesdienst overeengekomen aantal. Adviezen per telefoon, per email of fax, die voortvloeien uit de overeenkomst of het abonnement worden niet geteld.

Tabel II.1 Aandeel producentenorganisaties in gewasarealen volgens de CBS-landbouwtelling in de basisperiode 2006-2008 en in de periode 2009-2011.

Gewasgroep I: Energie-intensieve teelten

Gewas	basisperiode	2009	2010	2011	Definitie landbouwtelling
Tomaat ¹⁾	100	100	101	101	
Paprika	100	103	104	101	
Komkommer ¹⁾	100	106	94	90	
Aubergine	98	108	95	105	
Aardbei doorteelt	59	63	68	67	Aardbei glas + tunnel
Champignons	153	137	140	130	
Witlof	31	31	28	28	Ha getrokken wortelen
Gewogen gemiddelde	82	81	80	79	
Gewogen gemiddelde exclusief witlof en champignons	106	106	104	102	

1) Areaal PO 'komkommer/trostomaat gecombineerd' alleen in gewogen gemiddelde.

Gewasgroepen IV, V en VI: Fruit

Gewas	basisperiode	2009	2010	2011	Definitie landbouwtelling
Appel	32	30	31	32	
Peer	31	28	28	30	
Pruim	16	22	13	24	
Kers	22	20	22	27	Zure kers
Braam, Framboos, Rode bes	33	27	19	27	
Blauwe bes	48	39	42	55	
Gewogen gemiddelde	31	29	30	32	

Gewasgroep III: Vollegrondsgroenten

Gewas	Basisperiode	2009	2010	2011	Definitie landbouwtelling
Aardbei	33	43	43	39	Aardbei productie
Andijvie/Krullandijvie	66	78	66	83	
Asperge wit	47	43	45	44	Asperge productie
Doperwt industrie	49	50	80	71	Groene erwt
Broccoli	61	58	69	49	
Bloemkool	43	56	42	47	
Boerenkool	46	50	32	39	
Chinese kool	96	141	89	80	
Rode kool	5	9	7	7	
Savooie kool	26	48	38	44	
Spitskool	13	23	20	21	
Spruitkool	8	8	9	9	
Witte kool	7	6	5	5	
Kroten	23	14	17	17	
Bospeen	53	45	40	38	
Fijne peen	51	43	44	44	Waspeen
Grove peen	5	5	4	5	Winterpeen
Prei	54	47	39	42	
Rabarber	28	22	26	17	
Groenselderij	12	10	12	11	Groen- en bleekselderij
Knolselderij	3	4	6	5	
Sla	84	81	79	64	Geen onderscheid ijsberg, krop
Spinazie	74	81	80	89	
Ui	1	1	1	1	Ui totaal
Knolvenkel	104	100	97	94	
Gewogen gemiddelde	22	22	21	20	
Gewogen gemiddelde exclusief ui	36	37	38	36	

Tabel II.2 Aandeel producentenorganisaties in productie volgens de CBS-landbouwtelling in de basisperiode 2006-2008 en in de periode 2009-2011.

Gewasgroep I: Energie-intensieve teelten

Gewas	basisperiode	2009	2010	2011 ²⁾	Definitie landbouwtelling
Tomaat ¹⁾	117	111	113	117	
Paprika	106	105	108	111	
Komkommer ¹⁾	57	61	61	58	
Aubergine	105	105	102	111	
Courgette	39	24	23	22	
Aardbei doorteelt	38	48	37	36	Aardbei glas + tunnel
Champignons	59	69	61	56	
Witlof	66	78	75	71	
Gewogen gemiddelde	98	98	97	97	

1) Productie PO 'komkommer/trostomaat gecombineerd' alleen in gewogen totaal meegenomen

2) Voorlopige cijfers

Gewasgroep IV: Hardfruit

Gewas	basisperiode	2009	2010	2011 ¹⁾
Appel	27	27	32	25
Peer	41	23	33	29
Gewogen gemiddeld	32	25	33	27

1) Voorlopige cijfers

Gewasgroep III: Vollegrondsgroenten

Gewas	basisperiode	2009	2010	2011 ¹⁾	Definitie landbouwtelling
Aardbei	58	60	65	57	Aardbei productie
Andijvie/Krulandijvie	22	22	22	28	
Asperge wit	41	45	46	42	Asperge
Doperwt industrie	48	56	66	77	
Broccoli	63	66	66	72	
Bloemkool	81	75	50	59	
Boerenkool	25	19	17	22	
Chineze kool	74	73	59	61	
Rode kool	21	17	19	17	
Savooie kool	15	20	22	15	
Spitskool	56	47	61	61	
Spruitkool	7	7	8	10	
Witte kool	24	16	18	17	
Kroten	12	18	15	18	
Bospeen + fijne peen	5	3	4	5	
Grove peen	4	3	3	4	Winterpeen
Prei	47	34	36	45	
Groenselderij	5	4	4	2	Selderij
Knolselderij	11	9	10	6	
IJsbergsla	92	87	71	65	
Overige sla	33	26	23	27	
Spinazie	48	61	57	67	
Ui	1	1	1	1	
Knolvenkel	87	91	64	83	
Gewogen gemiddelde	16	13	12	13	
Gewogen gemiddelde exclusief ui	27	24	24	28	

1) Voorlopige cijfers

Bijlage V - Gegevens producentenorganisaties en gebruikte statistieken

Resultaatindicatoren per producentenorganisatie (PO).

Waarde van de productie - UI 1 - (x miljoen euro)				
PO	basisperiode	2009	2010	2011
FPG	33	29	51	29
Funghi	105	133	133	143
Sunquality	29	25	35	24
Best of four	172	157	213	160
Komosa	66	58	83	57
BGB	117	96	140	106
Versdirect	127	107	124	106
Fossa	41	39	50	42
De Schakel	25	23	22	27
Nautilus	40	38	43	45
ZON	250	194	251	211
Zaltbommel	30	27	34	35
FresQ	299	404	478	441
Zuid-Limburg	18	15	19	20
Coforta	888	794	933	797
Totaal	2.240	2.140	2.608	2.243

Aantal groente- en fruitproducenten dat actief lid is van de PO/UPO - UI 2				
PO	basisperiode	2009	2010	2011
FPG	5	5	6	6
Funghi	77	77	81	78
Sunquality	26	23	19	17
Best of four	162	163	146	135
Komosa	52	47	47	39
BGB	61	53	54	48
Versdirect	95	81	67	62
Fossa	32	30	33	27
De Schakel	507	512	458	441
Nautilus	42	73	83	79
ZON	529	439	403	392
Zaltbommel	211	217	218	201
FresQ	91	77	78	79
Zuid-Limburg	155	148	138	138
Coforta	1.174	1.116	1.007	881
Totaal	3.219	3.061	2.838	2.623

Totaal groente- en fruitteeltareaal van de leden van de PO/UPO - UI 3 - (ha)				
PO	basisperiode	2009	2010	2011
FPG	67	69	85	85
Funghi	356	384	395	415
Sunquality	240	238	236	120
Best of four	1.830	1.907	1.871	2.103
Komosa	449	473	502	464
BGB	376	385	447	423
Versdirect	516	497	377	352
Fossa	1.741	1.498	1.502	1.464
De Schakel	8.096	7.223	6.529	7.754
Nautilus	1.567	1.742	1.779	1.886
ZON	4.281	3.890	3.577	3.450
Zaltbommel	709	670	751	718
FresQ	557	757	761	783
Zuid-Limburg	1.055	1.013	982	970
Coforta	10.658	10.380	10.019	9.443
Totaal	32.497	31.126	29.814	30.431

Hoeveelheid in de handel gebracht onder regelingen - UI 4 - (x miljoen kg)				
PO	basisperiode	2009	2010	2011
FPG	43	48	57	53
Funghi	94	114	119	134
Sunquality	46	45	44	44
Best of four	199	214	229	224
Komosa	128	132	133	121
BGB	122	149	154	154
Versdirect	135	133	113	116
Fossa	75	72	64	65
De Schakel	126	107	85	98
Nautilus	50	58	60	69
ZON	249	270	261	263
Zaltbommel	21	28	26	31
FresQ	207	331	335	359
Zuid-Limburg	32	33	34	40
Coforta	856	762	858	840
Totaal	2.382	2.494	2.571	2.611

Aandeel hoeveelheid in de handel gebracht onder regelingen - UI 4 - (%)				
PO	basisperiode	2009	2010	2011
FPG	100	100	100	100
Funghi	100	100	100	100
Sunquality	100	100	100	100
Best of four	99	98	100	100
Komosa	100	100	100	100
BGB	100	100	100	100
Versdirect	100	100	100	100
Fossa	100	100	100	100
De Schakel	100	100	100	100
Nautilus	100	100	100	100
ZON	100	100	100	100
Zaltbommel	62	72	72	75
FresQ	100	100	100	100
Zuid-Limburg	82	86	83	90
Coforta	96	88	99	99
Totaal	98	95	99	99

Hoeveelheid in de handel gebracht - UI 5 - (x miljoen kg)				
PO	basisperiode	2009	2010	2011
FPG	43	48	57	53
Funghi	94	114	119	134
Sunquality	46	45	44	44
Best of four	201	217	229	224
Komosa	128	132	133	121
BGB	122	149	154	154
Versdirect	135	133	113	116
Fossa	75	72	64	65
De Schakel	126	107	85	98
Nautilus	50	58	60	69
ZON	249	270	261	263
Zaltbommel	34	39	36	42
FresQ	207	331	335	359
Zuid-Limburg	38	38	41	45
Coforta	890	864	867	846
Totaal	2.437	2.616	2.597	2.631

Aantal mensen dat alle opleidingsactiviteiten/het volledige programma heeft gevolgd - RI 6s -				
PO	basisperiode	2009	2010	2011
FPG	0	0	0	0
Funghi	0	5	5	0
Sunquality	0	0	0	0
Best of four	0	0	0	0
Komosa	0	0	0	0
BGB	0	0	0	0
Versdirect	0	0	0	0
Fossa	0	0	0	0
De Schakel	0	0	0	0
Nautilus	0	0	0	0
ZON	0	21	0	0
Zaltbommel	0	0	0	0
FresQ	0	3	1	0
Zuid-Limburg	0	0	0	0
Coforta	0	0	0	0
Totaal	0	29	6	0

Aantal mensen dat (de afgelopen drie jaar) alle opleidingsactiviteiten/het volledige opleidingsprogramma heeft gevolgd - UI8 -				
PO	basisperiode	2009	2010	2011
FPG	17	17	19	19
Funghi	68	79	94	115
Sunquality	0	0	0	1
Best of four	0	0	0	0
Komosa	0	0	0	0
BGB	0	0	0	0
Versdirect	0	0	11	1
Fossa	0	0	1	2
De Schakel	507	478	458	441
Nautilus	0	0	0	0
ZON	0	0	0	0
Zaltbommel	9	28	24	18
FresQ	0	0	3	0
Zuid-Limburg	0	0	0	0
Coforta	0	8	1	7
Totaal	601	610	611	604

Aantal bij de PO/UPO aangesloten bedrijven dat gebruik maakt van adviesdiensten - UI9 -				
PO	basisperiode	2009	2010	2011
FPG	5	5	5	5
Funghi	28	28	19	20
Sunquality	19	19	16	16
Best of four	102	116	97	96
Komosa	46	47	45	37
BGB	56	51	51	50
Versdirect	76	63	32	31
Fossa	16	16	13	13
De Schakel	507	478	458	441
Nautilus	0	18	11	5
ZON	85	85	89	102
Zaltbommel	61	71	76	66
FresQ	42	53	59	60
Zuid-Limburg	0	0	0	0
Coforta	39	98	218	244
Totaal	1.082	1.148	1.189	1.186

Areaal met biologische groente- en/of fruitproductie - UI 13 - (ha)				
PO	basisperiode	2009	2010	2011
FPG	0	0	0	0
Funghi	0	0	0	22
Sunquality	0	0	0	0
Best of four	0	0	0	6
Komosa	0	0	0	0
BGB	5	8	12	12
Versdirect	0	0	0	0
Fossa	8	4	6	0
De Schakel	466	558	257	307
Nautilus	1.567	1.742	1.779	1.886
ZON	0	0	0	0
Zaltbommel	0	0	0	0
FresQ	0	0	0	0
Zuid-Limburg	0	0	0	0
Coforta	70	80	72	76
Totaal	2.115	2.392	2.125	2.308

Areaal met geïntegreerde groente- en/of fruitproductie - UI 14 - (ha)				
PO	basisperiode	2009	2010	2011
FPG	67	69	85	85
Funghi	0	202	242	287
Sunquality	240	238	236	120
Best of four	1.548	1.623	1.871	2.097
Komosa	449	472	501	464
BGB	376	385	447	423
Versdirect	516	497	377	352
Fossa	1.731	1.491	1.496	1.464
De Schakel	7.630	6.665	6.272	7.447
Nautilus	0	0	0	0
ZON	4.281	3.890	3.577	3.450
Zaltbommel	365	506	559	623
FresQ	557	757	761	782
Zuid-Limburg	906	912	894	899
Coforta	10.258	9.153	9.919	9.379
Totaal	28.924	26.859	27.237	27.872

Totale hoeveelheid uit de markt genomen producten - RI 16 - (ton)				
PO	basisperiode	2009	2010	2011
FPG	0	0	0	1.605
Funghi	0	0	0	0
Sunquality	0	0	0	1.297
Best of four	0	0	0	7.286
Komosa	0	0	0	4.570
BGB	0	0	0	4.755
Versdirect	0	0	0	2.476
Fossa	0	0	0	972
De Schakel	0	0	0	0
Nautilus	0	0	0	340
ZON	0	0	0	8.527
Zaltbommel	0	0	0	381
FresQ	0	0	0	7.777
Zuid-Limburg	0	0	0	0
Coforta	0	0	0	16.742
Totaal	0	0	0	56.728

Totale oppervlakte voor groen oogsten en niet oogsten - RI 17 - (ha)				
PO	basisperiode	2009	2010	2011
FPG	0	0	0	0
Funghi	0	0	0	0
Sunquality	0	0	0	9
Best of four	0	0	0	74
Komosa	0	0	0	97
BGB	0	0	0	22
Versdirect	0	0	0	23
Fossa	0	0	0	87
De Schakel	0	0	0	0
Nautilus	0	0	0	2
ZON	0	0	0	76
Zaltbommel	0	0	0	0
FresQ	0	0	0	5
Zuid-Limburg	0	0	0	0
Coforta	0	0	0	96
Totaal	0	0	0	490

Aantal nieuwe technieken, procedés en/of producten sinds het begin van het operationele programma - UI 19				
PO	basisperiode	2009	2010	2011
FPG	0	1	0	0
Funghi	0	3	2	2
Sunquality	0	0	0	0
Best of four	0	0	0	0
Komosa	0	0	0	0
BGB	0	0	0	0
Versdirect	0	6	1	3
Fossa	0	0	0	0
De Schakel	0	2	2	2
Nautilus	0	0	1	0
ZON	0	2	4	9
Zaltbommel	0	1	1	1
FresQ	0	0	0	1
Zuid-Limburg	0	0	0	0
Coforta	0	2	0	3
Totaal	0	17	11	21

Totale waarde van het verzekerde risico - UI20 - (mln. euro)				
PO	basisperiode	2009	2010	2011
FPG	20	21	37	37
Funghi	0	0	0	0
Sunquality	35	37	34	34
Best of four	148	154	173	162
Komosa	61	60	59	68
BGB	65	97	88	103
Versdirect	100	106	95	91
Fossa	33	47	32	34
De Schakel	0	3	3	13
Nautilus	0	19	22	28
ZON	163	169	188	204
Zaltbommel	11	14	21	22
FresQ	312	320	336	391
Zuid-Limburg	5	6	5	3
Coforta	363	504	500	428
Totaal	1.315	1.557	1.593	1.617

Geraamd jaarlijks energieverbruik voor kasverwarming per ton product (Nm³ a.e./ ton product)				
PO	basisperiode	2009	2010	2011
FPG	0	1.528	1.488	1.175
Funghi	0	164	186	178
Sunquality	0	675	674	654
Best of four	0	990	809	719
Komosa	0	679	826	789
BGB	0	745	709	701
Versdirect	0	650	738	596
Fossa	0	1.282	1.509	1.394
De Schakel	0	0	0	0
Nautilus	0	725	907	785
ZON	0	639	705	655
Zaltbommel	0	1.454	2.103	1.507
FresQ	0	1.183	1.259	1.018
Zuid-Limburg	0	0	0	0
Coforta	0	859	917	785
Totaal	0	854	893	769

Waarde productie/hoeveelheid in handel - UI 7 - (euro/kg)				
PO	basisperiode	2009	2010	2011
FPG	0,77	0,62	0,89	0,54
Funghi	1,12	1,17	1,12	1,07
Sunquality	0,63	0,56	0,79	0,54
Best of four	0,86	0,73	0,93	0,72
Komosa	0,52	0,44	0,62	0,47
BGB	0,96	0,65	0,91	0,69
Versdirect	0,94	0,80	1,10	0,91
Fossa	0,55	0,54	0,78	0,64
De Schakel	0,20	0,21	0,26	0,28
Nautilus	0,80	0,65	0,72	0,65
ZON	1,00	0,72	0,96	0,80
Zaltbommel	0,88	0,68	0,92	0,84
FresQ	1,44	1,22	1,43	1,23
Zuid-Limburg	0,48	0,40	0,45	0,46
Coforta	1,00	0,92	1,08	0,94
Totaal	0,92	0,82	1,00	0,85

Areaal gewassen (ha), 2006-2011

Gewas	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Boerenkool	260	270	220	210	250	260
Erwten (groen te oogsten)	5.300	6.030	5.970	4.860	3.430	3.950
Knolselderij	1.230	1.390	1.330	1.220	1.310	1.650
Kroten/rode bieten	360	370	400	420	410	500
Spinazie	1.170	1.300	1.180	1.380	1.360	1.530
Uien, totaal	24.630	26.180	26.140	26.030	28.870	29.840
Waspeen	2.480	2.430	2.380	2.440	2.090	2.530
Winterpeen	5.940	5.480	5.290	5.740	5.570	6.100
Kleinfruit, totaal	1.110	1.160	1.400	1.460	1.500	1.510
Blauwe bessen	220	270	420	530	530	580
Rode bessen, frambozen, bramen	280	310	390	370	390	370
Appels	9.560	9.380	9.300	9.130	8.680	8.270
Peren	6.910	7.300	7.480	7.800	7.990	8.200
Pruimen	230	280	260	280	270	260
Zure kersen	320	360	390	380	350	330
Tuinbouwgroenten, totaal	24.860	24.720	25.140	24.650	24.460	25.080
Aardbeien, totaal	2.960	2.960	2.930	3.050	3.110	3.210
Aardbeien, productie	1.460	1.350	1.260	1.250	1.350	1.340
Andijvie	280	330	290	210	210	240
Asperges, totaal	2.460	2.380	2.480	2.620	2.690	2.920
Asperges, productie	2.020	1.960	2.010	2.070	2.180	2.330
Bloemkool	2.670	2.630	2.540	2.400	2.370	2.270
Bospeen	250	220	280	250	310	310
Broccoli	1.480	1.590	1.730	1.980	1.970	2.080
Chinese kool	140	220	200	150	150	210
Knolvenkel/venkel	180	160	180	180	180	170
Prei	3.050	3.060	3.010	2.930	2.840	2.750
Rabarber	280	300	320	350	320	340
Selderij, bleek/groen	100	150	130	150	140	130
Sla	1.600	1.920	2.080	1.960	1.910	1.940
Rode kool	560	650	690	610	640	640
Groene- /savooiekool	120	130	140	110	100	80
Spitskool	390	440	500	410	400	360
Witte kool	1.670	1.650	1.730	1.660	1.610	1.690
Spruitkool	3.350	3.350	3.240	3.000	2.950	2.920
Aubergines	90	100	100	90	100	100
Aardbeien, totaal	250	270	270	270	260	280
Komkommers	640	620	620	630	660	660
Paprika's, totaal	1.210	1.190	1.180	1.330	1.400	1.360
Tomaten, totaal	1.480	1.550	1.600	1.630	1.680	1.700
Champignons	70	70	77	76	73	70
Witloftrek	1.870	1.680	2.110	2.060	1.970	1.900

Bron: CBS Landbouwtelling.

Productie gewassen (mln kg), 2006-2011

Gewas	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Champignons	235	240	255	230	266	304
Aardbeien (in open grond)	20	22	21	23	21	23
Aardbeien (onder glas en tunnels)	20	21	21	21	21	24
Andijvie	27	29	27	26	25	26
Asperges	14	15	14	15	14	17
Knolvenkel	3	3	4	3	3	3
Prei	102	114	95	96	100	90
Selderij	5	6	6	6	5	5
Sla, krop en overig	14	14	15	14	14	15
Sla, ijsberg	58	72	76	72	69	69
Spinazie	39	44	39	32	30	34
Witlof	56	68	60	56	53	50
Bos- en waspeen	137	144	146	140	119	125
Knolselderij	50	58	61	55	56	77
Rode bieten	23	25	26	26	24	31
Radijs	26	25	24	23	23	24
Schorseneren	17	20	23	25	22	19
Uien	942	1.085	1.236	1.269	1.302	1.541
Winterpeen	404	399	350	421	362	357
Bloemkool	40	46	49	40	42	39
Boerenkool	11	13	13	14	13	14
Broccoli	13	17	17	19	19	19
Chinees kool	11	10	11	10	11	11
Groenekool	4	4	4	4	3	3
Rodekool	39	41	43	40	40	41
Spitskool	11	15	16	16	15	14
Spruiten	62	69	77	66	61	63
Wittekool	132	137	144	133	132	137
Doperwt	34	38	40	31	21	21
Aubergine	40	41	43	46	46	46
Courgette	12	14	17	19	18	18
Komkommer	440	430	425	435	435	430
Paprika	318	320	335	370	365	365
Tomaat	680	685	730	800	815	815

Bron: CBS oogstraming.

Productiewaarde voedingstuinbouw (x 1.000 euro), 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010*	2011*
Verse groenten (incl. uien)	2.150	2.139	2.039	1.698	2.308	1.838
Vers fruit	500	531	638	546	595	619

Bron: Land- en tuinbouwcijfers.

Aantal bedrijven naar hoofdbedrijfstype, 2006-2011

Bedrijfstype	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Tuinbouwbedrijven	12.786	12.043	11.401	10.814	10.198	
Glasgroentebedrijven	1.699	1.549	1.418	1.303	1.257	
Opengrondsgroentebedrijven	1.203	1.120	1.118	1.056	1.030	
Paddenstoelbedrijven	284	246	237	210	190	
Fruitbedrijven	1.789	1.778	1.701	1.682	1.698	
Totaal G&F	4.975	4.693	4.474	4.251	4.175	

Bron: Land- en tuinbouwcijfers.

Arealen (ha) per gewasgroep, 2006- 2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Groenten open grond	24.460	24.416	24.857	24.096	23.989	24.270
Groenten onder glas	4.548	4.570	4.647	4.826	4.986	4.988
Fruit open grond	18.655	18.981	19.404	19.657	19.476	19.230
Fruit onder glas	49	61	66	61	55	61
Paddestoelenteelt	70	70	77	76	73	70
Totaal G&F	47.783	48.097	49.051	48.716	48.579	48.619

Bron: Land- en tuinbouwcijfers.

Productie van verse groenten en fruit (mln. kg), 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Uien	942	1.085	1.236	1.269	1.302	1.541
Totaal groenten	4.151	4.401	4.401	4.697	4.627	4.906
w.o. groenten onder glas	1.551	1.550	1.550	1.725	1.734	1.735
Appels	365	391	365	407	334	418
Peren	222	260	222	295	274	336
Totaal G&F exclusief uien	3.796	3.967	3.752	4.130	3.933	4.119

Bron: Land- en tuinbouwcijfers.

Energie-efficiëntie in de productieglastuinbouw

Berekend als het primair brandstofverbruik per eenheid product en uitgedrukt in procenten van het niveau in het basisjaar 1990. Een efficiëntie lager dan 100 betekent dus een verbetering van de efficiëntie.

Jaar	% van 1990
1990	100
2000	84
2001	76
2002	72
2003	69
2004	69
2005	68
2006	56
2007	54
2008	44
2009	48
2010 ^{v)}	47

v) Voorlopig cijfer

Bron: Velden, N.J.A. van der en P.X. Smit 2011.

Energiemonitor van de Nederlandse glastuinbouw 2010.

Rapport 2011-0553. Den Haag: LEI.

8 Bronnen

Bunte, F., G. Jukema, M. van Galen, N. van der Velden, J. Buurma en O. Hietbrink 2008. *Quick Scan Indicatoren; Nationale strategie verordening 1580/2007 bijlage Xli.*, Intern rapport. Den Haag, LEI.

Bunte, F., C. van der Lans, A. van der Knijff, R. van der Meer en E. Poot 2011. *Marktbeleid voor groenten en fruit; Aanbevelingen voor een Gemeenschappelijke Marktordening na 2013*. Rapport 2011-064. Den Haag: LEI.

Ecorys Research and Consulting, december 2010. Uitkomsten Midterm Evaluatie Plattelands Ontwikkelings Programma 2007 - 2013.

Europese Commissie Directoraat-Generaal Landbouw en Plattelandsontwikkeling 2011. *Evaluatie van nationale strategieën voor duurzame operationele programma's in de sector groenten en fruit (2012)*. Leidraad versie 18/10/2010 definitief, AGRI-C.2/DOCTRAV/003.

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie oktober 2011. Gemeenschappelijke Marktordening voor groenten en fruit; Herziene Nationale Strategie voor de toepassing van de marktordening voor groenten en fruit in Nederland periode 2009 - 2013.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit maart 2008. Nationale strategie voor de operationele programma's van telersverenigingen in Nederland periode 2009-2013.

GMO-003 2012 Indicatoren 2009-2013 (pdf)

GMO-003 2012 Format indicatoren 2009-2011 (xls)

GMO-003 2012 Bijlage b Definities van prestatie-indicatoren (pdf)

GMO-003 2012 Bijlage c Toelichting Evaluatie en indicatoren (pdf)